

**T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANABİLİM DALI**

1848 İHTİLALİ VE FRANSA

Merve ŞAHİN

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman: Doç. Dr. Turgut SUBAŞI

EKİM - 2023

**T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

1848 İHTİLALİ VE FRANSA

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Merve ŞAHİN

**Enstitü Anabilim Dalı : Tarih
Enstitü Bilim Dalı : Yakınçağ Tarihi**

“Bu tez 25/10/2023 tarihinde online olarak savunulmuş olup aşağıdaki isimleri bulunan jüri üyeleri tarafından oybirliği ile kabul edilmiştir.”

JÜRİ ÜYESİ	KANAATI
Doç. Dr. Turgut SUBAŞI	Başarılı
Doç. Dr. Zeynep İSKEFİYELİ	Başarılı
Dr. Öğr. Üyesi Cengiz KESKİN	Başarılı

ETİK BEYAN FORMU

Enstitünüz tarafından Uygulama Esasları çerçevesinde alınan Benzerlik Raporuna göre yukarıda bilgileri verilen tez çalışmasının benzerlik oranının herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve Etik Kurul Onayı gerektiği takdirde onay belgesini aldığımı beyan ederim.

Etik kurul onay belgesine ihtiyaç var mıdır?

Evet

Hayır

(Etik Kurul izni gerektiren araştırmalar aşağıdaki gibidir:

- Anket, mülakat, odak grup çalışması, gözlem, deney, görüşme teknikleri kullanılarak katılımcılardan veri toplanmasını gerektiren nitel ya da nicel yaklaşımlarla yürütülen her türlü araştırmalar,
- İnsan ve hayvanların (materyal/veriler dahil) deneysel ya da diğer bilimsel amaçlarla kullanılması,
- İnsanlar üzerinde yapılan klinik araştırmalar,
- Hayvanlar üzerinde yapılan araştırmalar,
- Kişisel verilerin korunması kanunu gereğince retrospektif çalışmalar.)

Merve ŞAHİN

25/10/2023

ÖN SÖZ

Tanzimattan sonra Osmanlı Devleti'ndeki toplumsal ve siyasi değişiklikler, Osmanlı aydınlarının, Avrupa'daki gelişmeleri raporlaması ve devletin, mevcut düzen içerisindeki değişimin gerekliliğini kavraması ile gerçekleşmişti. Avrupalı Devletler, sanayileşme ile birlikte teknolojiye önem vermiş ve sermayenin üretime aktarılmasını sağlayarak, teknolojik gelişmeleri tüm alanlara yaymışlardı. Bu yayılma elbette, ekonomiye olduğu kadar toplumsal düzene, fikir akımlarına ve siyasi düzene de etki etmişti. Monarşinin hükümlerliği eşitlik ve özgürlük kavramları ile birlikte giderek kutsallıktan çıkmış ve yerini demokrasinin ve sınıf ayrımı gözetmeksizin tek tip vatandaşlığa bırakmıştı. Osmanlı Devleti, sanayileşmeye, ticaret ile kapılarını açarken, mevcut aydınların Avrupa'dan etkilenmesinin önüne geçemedi ve siyasi değişim bir ihtiyaç haline geldi; Osmanlı Devleti'ndeki özellikle öğrenci kesim, Fransa örneğinde olduğu gibi Avrupa kıtasındaki gelişmelerden haberdardı ve ekonomik kalkınma ile fikir akımlarının etkisini ülkelerinde de görmek istiyordu. Bir başlangıç olarak ortaya çıkan ve Türkiye Cumhuriyeti'nin temellerini atan Tanzimat Fermanını ve etki eden ekonomik, sosyal ve kültürel yapıyı anlayabilmek için XVIII. ve XIX. yüzyıl Avrupa'sına bakmak bir zaruriyettir.

Üç ana bölüm, bir giriş ve bir sonuçtan oluşan bu çalışmanın birinci bölümünde Fransız halkının 1848'e kadar olan yolculuğuna yalnızca siyasi gelişmeler çerçevesinde değil aynı zamanda toplumsal ve düşünsel açıdan da bakılmış ve bu çerçevede 1830 İhtilali'nin halkın üzerindeki etkileri dikkate alınarak kaleme alınmıştır.

İkinci Bölüm de sanayileşmenin XVIII. ve XIX. yüzyıllar üzerindeki toplumsal, ekonomik ve siyasi nedenleri üzerinde durularak 1848 İhtilali'ne yaklaşan süreç işlenmiştir.

Üçüncü bölüm de ise 1848 Fransız İhtilali'ni, ülkenin siyasi güçlerinin otoritesinin, liberal, cumhuriyet ve bonapartizm gibi fikir akımlarından etkilenecek, ekonomik çıkarlarını koruma güdüsüyle, Kral ve Halk arasında bir tercihe iten durumları açıklama ile başlamıştır. Halka açık yemekli toplantıların fikirlerin yayılmasındaki etkisine yazıda şahit olacağımız Fransız İhtilali'ne giden bu gelişmeleri, Kral'ın burjuva dostlarının bir zamanlar omuzlarında taşıyarak çıkardığı yerden nasıl bir yabancı gibi indirildiğini, halkını bile tanıyamayan bir meclise nasıl evrildiğini ve İhtilal sonrasında cumhuriyetçilik ile bonapartizmin güç mücadelesinin nasıl sonuçlandığı, dönem

gazetelerinin temel kaynağını oluşturduğu bu meclis oturumları çerçevesinde yorumlanarak ele alınmıştır ve Sonuç, Kaynakça ve Ekler ile bitirilmiştir.

Bu merak yolculuğumda birçok kişinin bana katkısı ve yardımı olmuştur. Ders döneminden tez yazma dönemine, yalnızca bir danışman hoca olmaktan çok daha fazlası, manevi ve ilmi destekçim değerli hocam Doç. Dr. Turgut şUBAşI' ya, bana olan inançlarını hiç yitirmeyen başta Sevgi BAGATUR ve Arif K. GÜZEL olmak üzere tüm arkadaşlarıma, bütün maneviyatım ve inancımın yanında her zaman ve her koşulda yanımda olan ve hiçbir zaman ümidini kesmeyen canım annem Sefanur D. şAHİN' e, eğitim hayatımın en önemli destekçisi canım abim Mustafa şAHİN' e ve canım aileme ve en bunaldığım zamanlarda hep yanımda olan ve yakın zamanda kaybettiğim biricik dayım Kadir DEMİRCİ' ye teşekkürü bir borç bilir ve saygılarımı sunarım.

Merve şAHİN

25/10/2023

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR	iii
TABLO LİSTESİ	iv
ÖZET	v
ABSTRACT	vi
GİRİŞ	1
1. BÖLÜM: 1848 İHTİLALİ'NDEN ÖNCE FRANSA	4
1.1. 1789 İhtilali Sonrası Fransa'da Değişen Toplumsal Yapı.....	5
1.2. Napolyon Bonapart Döneminin Sonu	7
1.3. Bourbon' ların Dönüşü: İmparatorluğun Yıkılışı ve Meşruti Monarşinin Yeniden Tesisi.....	10
1.3.1. XVIII. Louis'in Yönetim Anlayışı.....	11
1.4. X. Charles'ın Yönetime Gelişi ve Anayasal Düzenin Bozulması	12
1.4.1. 1830 İhtilali Dönemi Toplumsal Düzen	14
1.4.2. 1814'den 1830'a Anayasa Değişikliği	16
1.4.3. 1830 İhtilali Sonrası Siyasal Oluşum	21
1.5. 1830 İhtilali ile Birlikte Fransa'da Güçlenen Akımlar	22
1.5.1. Liberalizm	23
1.5.2. Cumhuriyetçilik.....	25
1.5.3. Bonapartizm	26
1.5.4. Sosyalizm	27
2. BÖLÜM: 1848 İHTİLALİ'NİN İÇ VE DIŞ NEDENLERİ	29
2.1. 1848 İhtilali'nin Ekonomik Nedenleri	29
2.1.1. Sanayinin Gelişmesi ve Üretimin Artması	30
2.1.2. Sanayi Merkezine Göçler ve Çalışma Hayatı.....	31
2.1.2.1. İşçi Sınıfı.....	33
2.1.2.2. İşçi-İşveren Çatışması.....	34
2.1.2.3. İşçi Sınıfının Hakları ve Sendikalar	36
2.1.2.4. İşçi Sorunlarının Yansıması: Komünist Manifesto.....	39
2.2. 1848 İhtilali'nin Siyasi ve Sosyal Nedenleri.....	40
2.2.1. Eşitlik ve Özgürlük Arayışı	41

2.2.2. İhtilale Hazırlayan Süreç	42
2.2.3. General Lamarque' nin Ölümü ile 1832 isyanı	44
2.2.4. 1832 İngiliz Reform Yasası	47
3. BÖLÜM: 1848 İHTİLALİ VE SAFHALARI	50
3.1.Ziyafetlere Giden Süreç	50
3.2. Bir Uyarı Alarmı Olarak 1847-48 Ziyafetleri.....	56
3.3. Şubat İhtilali	65
3.4. Ulusal Meclis ve İşçi Ayaklanmaları.....	72
3.5. 1830'dan 1848'e Anayasa Değişikliği	79
3.6. 1848 İhtilali Sonrası Fransa.....	85
3.6.1. 1848 Sonrası: III. Napolyon ve Ulusal Meclis	88
3.6.2. Genel Oy Hakkının Kaldırılmasına Tepkiler	98
3.6.3. Aralık 1851 Darbesi	100
3.6.4. İmparatorluğun Restorasyonu	107
SONUÇ	110
KAYNAKÇA.....	113
EK	119
ÖZ GEÇMİŞ	135

KISALTMALAR

Bknz : Bakınız

BNF : The Bibliothèque nationale de France Catalogue Général

BOA : Başbakanlık Osmanlı Arşivi

Çev. : Çeviren

Dr. : Doktor

Ed. : Editör

MM : Mösyöler

Prof. : Profesör

Vb. : Ve Benzeri

Vd. : Ve diğerleri

TABLO LİSTESİ

Tablo 1: 1848 İhtilali'nde önemli rol oynayan Milletvekilleri ve Görüşleri.....	67
--	----

ÖZET

Başlık: 1848 İhtilali ve Fransa

Yazar: Merve ŞAHİN

Danışman: Doç. Dr. Turgut ŞUBAŞI

Kabul Tarihi: 25/10/2023

Sayfa Sayısı: vi (ön kısım) + 112 (ana kısım) + 16 (ek)

Bu çalışma, 1815 ile 1852 yılları arasında Fransız toplumunun etkilendiği fikir akımları ve yaşam koşulları çerçevesinde gerçekleşmiş olan önemli siyasi gelişmelere odaklanarak kaleme alınmıştır. Fransız tarihinin en önemli olaylarından olan İhtilaller, Fransızlar için 1789'da kalmamış, 'Özgürlük, Eşitlik, Kardeşlik' ruhunun yeniden canlanması için 1830 ve 1848'de önce burjuvazi, daha sonra da işçi sınıfı ile yeniden ateşlenmesine yol açmıştır. Liberalizm ve cumhuriyetçilik akımlarının kıtadaki rüzgârlarına sosyalizm rüzgârı da eklenmiş, 1830 İhtilalinden sonra özellikle savunduğu sınıfsızlık düşüncesiyle birlikte işçi sınıfı arasında popülerleşmiş ve yalnızca devlet yönetimlerinin değil, toplumsal sınıflarında korkulu rüyası haline gelmişti. XIX. yüzyılın ilk yarısındaki bu akımların etrafında şekillenen 1848 İhtilali ise her ne kadar beklendiği gibi uzun süreli ve etkili olmasa da Fransızların siyasi sahasına gerçek halk savunucularının girmesine en büyük katkıyı sağlamıştı. Üç bölüm, bir giriş ve sonuçtan oluşan bu çalışmanın temel kaynağını dönemin gazeteleri, raporları ve ikincil kaynak olan Fransızca ve İngilizce eserler oluşturmaktadır. Bu eserler ışığında görülmüştür ki, yalnızca Fransızların değil ama tüm milletler için sanayi devriminden sonra makineleşmenin hayata etkileri, beklendiği gibi olumlu yönde olmamıştır. Bu etkiler özellikle XVIII. ve XIX. yüzyıllar da had safhaya ulaşmış ve kötü hasatlar ve ekonomik krizlerle birlikte daha da kötüye giderek, milletler ile devletler arasındaki uçurumu da beraberinde getirmiştir. Bu uçurum ise tarihte karşımıza kıtlık, kötü yaşam ve iş koşulları, fikir akımları ve kanlı ihtilaller ile çıkmıştır.

Anahtar Kelimeler: Fransa, İhtilaller, Fikir Akımları, 1848 İhtilali

ABSTRACT	
Title of Thesis: The Revolution of 1848 and France	
Author of Thesis: Merve ŞAHİN	
Supervisor: Assoc. Prof. Turgut SUBAŞI	
Accepted Date: 25/10/2023	Number of Pages: vi (pre text) + 112 (main body) + 16 (add)
<p>This study focuses on the important political developments that took place between 1815 and 1852 within the framework of the intellectual currents and living conditions that influenced French society. The Revolutions, which are one of the most important events in French history, didn't stop in 1789 for the French, but caused the spirit of 'Liberty, Equality, Fraternity' to be re-ignited in 1830 and 1848, first with the bourgeoisie and then with the working class. The winds of socialism were added to the winds of liberalism and republicanism on the continent, after the Revolution of 1830, especially with the idea of the classlessness that it defended, it became popular among the working class and became a frightening dream not only for the governments of the state but also for the social classes. The Revolution of 1848, which was formed around these movements in the first half of the 19th century, although it was not as long-term and effective as expected, made the greatest contribution to the entry of true defenders of the people in the French political arena. The main sources of this study, which consists of three chapters, an introduction and a conclusion are newspapers, reports and secondary sources in French and also English. These works show that not only for the French, but for all nations, the impact of the mechanisation of life after the Industrial Revolution has not been as beneficial as expected. These impacts reached their peak particularly in the 18th and 19th centuries and got worse with bad harvests and economic crises, bringing about the gap between nations and governments. In history, this gap has been marked by famine, bad living and working standards, movements of ideas and violent revolutions.</p>	
Keywords: France, Revolutions, Idea Movements, 1848 Revolution	

GİRİŞ

XVIII. ve XIX. Yüzyıl toplumları, makineleşmenin hayatlarına girmesi ile birlikte, monarşi baskısından kurtulmak ve insan mertebesinde çalışma hakları elde edebilmek için gizli toplantılar ile destekledikleri liberalizm, sosyalizm ve cumhuriyetçilik akımlarının siyasi sınıfa etki etmesi için tüm çabayı sarfetmişlerdi; bu çabanın mükâfâtı, sandıkları gibi hür düşünce ile gelen iyileştirilmiş yaşam şartları değil, çoğu zaman zenginlerin daha da zenginleştiği, ortaçağ köleliğinin kılıf değiştirmiş hali ile yetinmelerine neden olmuştu. Özellikle XIX. Yüzyıl'ın aydın kesiminin içerisinde de yer alan bu zenginler, aynı zamanda işçileri de olan halkın, yalnızca istedikleri kadar özgürleşebileceği bir yönetimi kendileri için yeterli görüyordu. Dünya dillerindeki anlamına ve türemesine Fransız “bourgeois” kelimesinden kazanan XIX. yüzyılın başrolleri burjuvalar, diğer bir deyişle modern kapitalistler sınıfı¹, bu zengin kesimin bir kısmını oluşturmaktaydı. 1789 İhtilalinden sonraki XIX. yüzyıl Fransa'sının sanayisini elinde bulunduran burjuvaziler, halkın ve yönetimin bir kısmını elinde bulunduruyordu; halkın işçi sınıfını, yönetimdeki etkisiyle köleleri haline getirmişti. Devlet düzenindeki ekonomik etkisi yüzünden ise burjuvaziler, Fransa'nın hem devlet hem de toplumsal sınıfları için karşılıklarına almak istemeyeceği bir sınıf olmuştu. Bu sınıf, artık piyasayı, küçük dükkanları, işçilerin hayatlarını ve insanların ne düşüneceklerini bile etkileyecek konumdayken, Fransız İhtilalleri için anahtar olma görevini üstlendi. Zaman zaman muhafazakarların, zaman zaman da liberallerin yanında gördüğümüz burjuvaziler, sosyalizmin gelişmesinden ve yayılmasından hemen önce, Fransız siyasetinde önemli adımlar atmış ve 1830 İhtilalinden sonra Fransız siyasetindeki liyakatsizliğin yayılmasına ve yerleşmesine yol açmıştı. Bu liyakatsizliğin vergiler, Temsilciler Meclisi oturum tartışmaları ve gazetelerle halka yansıtılması, durumu daha iyi hale getirmedi, sosyalizmin ve cumhuriyetçilik fikirlerinin yayılmasında ve işçiler arasında isyanların ve kaba kuvvetin tek çözüm olarak görünmesinden başka bir çare bırakmadı. Nitekim Fransa, işçilerin kölelerden biraz daha iyi hayat yaşadığı bu toplumda, 1830 ve 1848'de

¹ Karl Marx- Friedrich Engels, *Komünist Manifesto* (Bilinmiyor: Eriş Yayınları, 2003), 22.

iki ayrı ihtilal yaşandı; ekonomik krizlerin çerçevesindeki halkın bunalımının kralın sıkı yönetimine tepki olarak ortaya çıkması 1830 İhtilali ile gerçekleşirken, fikir akımlarının kucak açtığı adaletsiz kazanç sistemi ve çalışma şartları içinde boğuşan işçi sınıfının Bonapartçılar tarafından da desteklenmesiyle ise 1848 İhtilali gerçekleşti.

Çalışmanın Konusu

XVIII. yüzyıl sanayinin gelişmesi ile birlikte, toplumlar da yalnızca makineleşmenin değil fikir akımlarının da geliştiği görülmüştür. Bu fikir akımları, toplumların dogmatik fikirlere bağlı kalmadan hür iradelerini korumak için savaşmak zorunda olmalarının gerçeğiyle yüzleşmesine ve Avrupa'da ilk ateşi yakan Fransızların ise ihtilallerle dolu bir kapıyı çalmasına yol açtı. Kasabalardan şehre büyük göçlerin olduğu Fransa'da, monarşinin, halkın isteklerine ve sefil yaşantısına göz yummasıyla fitilini yaktığı bu ihtilal ateşi, ilk 1789'da başlamış, Fransa'da neredeyse bir yüzyıl bitmeyecek olan ihtilallerin başlamasına ve çevre milletler ile monarşilerin etkilenmesine neden olmuştu. Bir devri kapatıp yeni bir devri açan bu ihtilal ile birlikte Fransız halkı, hür düşüncüyü tatmış ve isteklerini yerine getirmek için nasıl bir yol izleyeceğini de nesilden nesille aktarmış olacaktı. Öyle ki Napolyon Bonaparte'ın düşüşünden sonra seleflerinin yaşadıkları ihtilal ateşinden korkan Kralların, anayasanın haklarını kısıtlamasına izin verecekti; tabii bu izin verme monarşiyi, tanrıdan alınan bir görev olarak gören yönetim için yazıldığı kadar kolay değildi. Nitekim, Louis XVIII' dan sonra gelen Charles X, bunun en iyi örneği olacaktı. İhtilalleri tetikleyen en önemli nedenlerden biri olan yoksulluğun ve vergilerin daha iyiye gitmediği Charles X yönetimine halk daha fazla katlanamadı ve liberalizm ile birlikte güçlenen burjuvazinin 1830 İhtilalini başlatması ile sonlandı. Halktan ziyade artık monarşinin karşısında ekonominin yeni patronları burjuvaziler de bulunuyordu ve o kutsal kralın değişmesi, işlerinin ve ekonomik kısıtlanmalarının sonuçlarından daha kötü değildi. 1830 İhtilalinde de etkin olan fakat sonrasında etkisini daha fazla göreceğimiz fikir akımları, Fransa'nın ihtilaller ile boğuştuğu bu yüzyıl da halk arasına bir bahar meltemi gibi esmişti ve gençleri, aydınları ve özellikle işçileri etkisi altına alarak hür iradeyi korumayı ve zenginleştirmeyi vadetmişti. Fikir akımlarının harekete dönüşmesindeki en büyük etkenlerden olan ekonomik krizler ve liyakatsiz yönetimler, liberallerin desteği ile Fransa'nın yeni kralını

da etkisi altına aldı ve Şimdi dahi yüzlerce devletin benimsediği cumhuriyetçiliğin savaşlarından birini daha vermesine yol açtı.

Çalışmanın Amacı

Yakınçağ Avrupa Tarihi için önemli bir yere sahip olan Fransız İhtilallerindeki çalışma yoğunluğunun 1789 İhtilali çerçevesinde olduğu araştırmalar sonucunda görölmüştür. Yapılan çoğu çalışma ise Osmanlı Arşiv Belgelerine dayandırılmakta ve bürokratlar gözüyle olaylara ışık tutmaktadır.

Yapılan bu çalışmanın amacı ise Osmanlı Devleti çerçevesinde incelenen 1848 İhtilal hareketinin, toplumsal hareketlerin en iyi Şekilde anlaşılabilmesi için o toplumların dili, kültürü ve dönemi incelenerek gerçekleştirilebileceği kanısıyla harekete geçilmesinden ileri gelmiş ve dönem kaynakları incelenerek oluşturulmuştur.

Çalışmanın Önemi

Türkiye'deki, Yakınçağ Avrupa Tarihi alanındaki çalışmaların, özellikle birincil kaynaklardan yararlanarak yazılan akademik yayınlarımızın çoğalabilmesi ve bu yüzyıl çerçevesindeki yazılabilecek çalışmalara, yararlanıldığı Fransız Milli Kütüphanesi'nden edinilen Le Courrier Du Gard, La Presse ve Gazette Du Bas-Languedoc dönem gazetelerinin yanı sıra, İngilizce, Türkçe ve Osmanlı Türkçesi kaynaklarıyla ışık tutacak ve üstüne konularak geliştirilmesine olanak sağlayacaktır.

Çalışmanın Yöntemi

1848 Fransa İhtilali ile birlikte Fransa'nın XIX. yüzyılın ilk yarısındaki siyasi ve toplumsal gelişmelerinin ele alındığı bu çalışmada kullanılan kaynakların birçoğu, döneme ait Fransız gazeteleri ve eserleri ile devlet raporları, kitaplar, makaleler, belgeseller gibi ikincil eserler ve bazı internet sitelerinden oluşmaktadır. Bu kaynaklar öncelikle fişlenmiş, sonra akademik süzgeçten geçirilerek sentezlenmiş ve yazma aşamasına geçirilerek sunulmuştur.

1. BÖLÜM: 1848 İHTİLALİ'NDEN ÖNCE FRANSA

Fransızlar ve İhtilal kelimelerini yan yana gördüğümüz her cümlede aklımıza 1789 Fransa İhtilali gelmektedir fakat bu başlı başına doğru değildir. Fransızların ilk büyük ihtilali gibi görünen bu ihtilalin sonrası, Fransızlar için bir özgürlük mücadelesine dönüşmüştü. Fransız halkının özgürlük ateşinin sönmemesi için mücadele etmesi ise zorunluydu. Tüm Avrupa'nın etkilendiği ve kendileri için de insanca yaşama ve hayatta kalabilme kapısı olan bu 1789 Fransız İhtilali'ni, ihtilal ile elde ettikleri “Özgürlük, eşitlik, kardeşlik”² ruhunu kaybetmemek için 89 sonrasındaki 1830 ve 1848 yıllarında verdikleri mücadele ile muhafazakarlığın³ üstünlüğünü reddederek liberal düşünceyi baki hale getirmeleri gerekiyordu. Muhafazakârlar savundukları düşünce çerçevesinde her zaman güçlünün yanında olmayı tercih eden kesim olmuştu. Buradaki güçlü yönetimdeki kesimden başkası değildi; yönetim eğer liberalliği savunuyorsa, muhafazakârlar liberal-muhafazakâr olarak saflarını alıyordu. Eğer yönetim kralcılığı savunuyorsa -ki zaten muhafazakarların savunduğu düşüncenin karşısında olmayan bir düşünce kralcılıktı-, o zaman da saflarını kralcılık olarak değiştiriyorlardı. Yönetim de cumhuriyetçiler etkili olmaya başladıysa, bu sefer de ellerindeki burjuvazi gücüyle birlikte muhafazakârlar, yine yönetimi terk etmeyen ve sırasını bekleyen bir kesim olarak varlığını sürdürüyordu. Aslında nereden bakarsak bakalım muhafazakarların savunduğu bu ılımlı liberal düşünce tamamen 1830 ve 1848 İhtilallerini etkileyen liberal düşünceyle aynı değildi. Özellikle 1848 İhtilali'ni hazırlanan bu dönemdeki 1814 ve 1830 arasındaki liberal düşünce, kralcılığın etkin olduğu liberal düşünceden farklı bir düşünceyi savunmuyordu. İstedikleri tamamen cumhuriyetçi veya tamamen kraldan bağımsız bir yönetim değildi. Liberallerin istedikleri burjuvazinin kapılarının yönetimde her daim etkili olmasını sağlayacak, kendi sözlerinin de duyulduğu bir meclisin olduğu fakat bu meclisin tamamen güçlü olmadığı bir yönetim anlayışıydı. Bu yönetim anlayışı dönemin halkını yansıtan bir yönetim anlayışı olarak da algılanabilir -ki öyleydi de.

² “Liberté, égalité, fraternité” İhtilalin sloganıdır.

³ Burada bahsedilen muhafazakarlık, Kral-yanlılığı (ultra-kralcılar) için kullanılmıştır.

1814 ve 1830 yılları arasındaki halk kralcı bir yönetimden uzak bir düşünceyi savunmuyordu; özellikle kırsal kesimdeki yönetim anlayışı devlete yakıştırılan yönetim anlayışıydı ve bu kralcılıktan farklı bir şey değildi. Her ne kadar Fransız İhtilali'ni ele alacağımız 1848 yılına adım adım gitse de bu süreç, halkın 1848 yılı da dahil, tam olarak cumhuriyetçiliği veya sosyalistliği savunduğunu söylemek çok hayalci bir düşünce olurdu.

Şimdi dönemimize baktığımızda, 1814 ve 1830 yılları arasındaki bu dönemi incelediğimizde halkın özellikle 1814 sonrasındaki büyük hüznü, 1848 İhtilali'nden sonra ki sürece büyük etki edecek; kendi kaderlerini tayin etme haklarını baltalayacaktı. Napolyon'a ve ailesine olan bağlılık bir hülya gibi görünse de günümüze kadar gelen bir başarı hikayesi olarak dillerde dolaşacaktı.

1.1. 1789 İhtilali Sonrası Fransa'da Değişen Toplumsal Yapı

Sefalet içerisindeki halkın zengin sömürgeci yönetime karşı bir çılgılığı olarak ortaya çıkan 1789 İhtilali beraberinde, Fransız halkının temelini oluşturan Asiller, Ruhban Sınıfı ve bir ayrıcalığı olmayan Halk Sınıfının da⁴ değişmesine neden oldu. Halkın vergilerinden geçinen bu iki sınıfa karşı olan nefretin oluşması, halkın yaşam kalitesinin ekonomik durumlarının kötüleşmesiyle beraber düşmesi fakat toprak sahiplerinin daha da zenginleşmesine⁵ yol açmasıyla başladı. Fransız halkı artık ekmek bulamayacak konuma geldiğinde bütün nefretini kendinden vergiyi alan ve alma hakkına sahip olan Asillere ve Ruhban sınıfına yönlendirdi; Kral ve Kraliçeye olan yakınlıkları ile bilinen ve devletteki memurluk ve komuta görevini elinde bulunduran Asillerin⁶ birçoğu İhtilal ile birlikte cezalandırıldı ve halkın nefretinin büyük çoğunluğunu üzerine aldı; bununla birlikte din adamlarından oluşan Ruhban Sınıfı ise halkın din ile olan bağlarını koparmasa da, İhtilal sonrası yönetimdeki etkisinin ve zenginliğinin solmasını

⁴ Gökçen Engün, *Fransız İhtilali Sonrası Değişen Toplumsal Yapının Müziğe Etkilerinin, Fransa'da Operetin Ortaya Çıkış Süreci ve Gelişimi Üzerinden İncelenmesi*, (Ankara: Başkent Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, 2022), 6.

⁵ Engün, *Fransız İhtilali Sonrası*, 7.

⁶ Engün, *Fransız İhtilali Sonrası*, 7.

engelleyemedi. 1789 İhtilali ne kadar halk sınıfı içerisinde yer alsada burjuvazi ticarete önemli bir yerdeydi. Burjuvalar, Asiller tarafından sevilmeyen bir kesim oluşturuyordu çünkü mal varlıkları doğuştan değil, daha sonradan elde edilmişti. Asiller için çalışmak, çalışarak para kazanmak yalnızca Asil olmayanların yapabileceği bir eylemdi. Bununla beraber Kral ve Kraliçeye karşı yakınlıklarını vazgeçmeyen Asiller, bir tehdit olan Burjuvazinin yönetime girmesini olabildiğince en az seviyede tutmaya ve bunu elinde bulundurmaya önem gösterdi fakat 1789 İhtilali'nden sonra halk sınıfı da kendi içerisinde ayrılarak, düşledikleri eşitliğe kavuşamadı. Büyük Burjuvalar, Asillerin cezalandırılmasından sonra asillerin doldurduğu birçok konumda -ki özellikle devlet idarelerinde- yer almaya başladı. İhtilalden sonra yükselen sanayileşme ile birlikte ticareti elinde bulunduran Burjuvazi, artık halkın iş vereni konumunda önemli bir yere sahip olduğunu gösterdi. Fransa'nın değişen toplumunda artık keskin sınıflar bulunuyordu, bunlar; Köylü Sınıfı, İşçi Sınıfı ve Küçük Burjuvazi.

Köylü sınıfı ile İşçi sınıfının arasındaki fark, köylü sınıfının küçük toprak sahiplerinden oluşmasıydı. Bu toprak sahiplerinin yaşam kalitesi ve ekonomik düzeyi işçi sınıfından çok iyi değildi. Hatta köylü sınıfı, işçi sınıfına göre siyasetten ve gelişen fikir akımlarından uzakta ve ilgisiz sınıfı oluşturuyordu. Başkentte veya büyük sanayi şehirlerinde yaşanan gelişmelerden haberdar değillerdi ve tabiri caizse ilgilenmiyorlardı da. Onlar için topraklarını ekip biçmek, mahsulü ile geçinmek yeterliydi. Küçük evlerindeki küçük muhafazakâr⁷ hayalleriyle mutlu bir şekilde yaşıyorlardı; ekonomik durum onları her ne kadar rahatsız etse de ses çıkarmak, devlete karşı bir isyanda bulunmak köylü sınıfının önceliği değildi. İşçi sınıfı ise köylü sınıfından farklı olarak belli bir ücret karşılığında günlük en az 12 saat çalışan erkek, kadın ve çocuklar oluşturuyordu. Bu sınıfın ekonomik düzeyi ve yaşam şartları köylü sınıfından çok iyi değildi fakat dış dünyadaki gelişmelere, isyanlara, hareketlere ve fikir akımlarına karşı muhafazakâr değillerdi. İşçi sınıfı etrafındaki olaylardan çok hızlı etkilenen ve etkilendiği gibi de çok hızlı isyan edebilen bir sınıfı oluşturuyordu. İşçi sınıfının

⁷ Taner Timur, *Devrimler Çağı 1848-1871-1917*, (İstanbul: Yordam Kitap, 2019), 60.

sorumlu olduğu sınıf artık Burjuvaziye evrilmişti. 1848 İhtilaline kadar işçi sınıfı, küçük burjuvazi ile büyük burjuvazinin arasında kalan, yönlendirilebilen, isyanlarda kolayca bastırılabilen ve haklarını aramak istediklerinde de yine burjuvaziyi, burjuvaziye şikâyet eden bir sınıfı oluşturacaklardı. Büyük Burjuvaziden ayrı olarak Küçük Burjuvazi ise bir nevi esnaflar olarak adlandırılabilirdi; Büyük Burjuvalar kadar mal varlıkları olmasa da şehirlerdeki küçük dükkanların işletmesi bu sınıfa aitti.

1789'dan sonraki 1799 darbesi ile yönetim idaresi ise 1804'e kadar Konsüllük olarak devam etti ve Birinci Konsül⁸ olarak Napolyon yer aldı⁹. Napolyon Konsül görevinin uzatılması teklifleri ve kararlarına karşı çıkılması ihtimaline karşı her zaman tam hakimiyet isteme düşüncesi etrafında 1804'de İmparatorluğu'nu ilan ederek, ülke yönetimini Monarşi'ye tekrar çevirdi.

1.2. Napolyon Bonapart Döneminin Sonu

İşte bu 1789 İhtilali'nden sonraki dönemde¹⁰ Fransızların adının Avrupa gündeminde düşmemesinin nedeni Fransız İmparator I. Napolyon'un – tam adıyla Napolyon Bonapart- bulunduğu kıtadaki politik düşünceleriyle ve düşüncelerini desteklediği savaşlarla aktif olarak yer almasıydı. Avrupa bu tehdidi savuşturmak için koalisyonlar kuruyor, yenilmeyi reddediyordu. Bu koalisyonlar 1814 yılına geldiğimizde, Napolyon'un stratejisi yüzünden başarısını göstermeye başladı. Napolyon, yenilgiyi reddeden bir imparator olarak, karşısındaki koalisyonları tehdit olarak gördüğünü söylemek doğru olmazdı çünkü VI. Koalisyonun güçlü isimleri Rusya ve Prusya'yı, 1813'de, Lützen'de ve Bautzen'de¹¹ yenmişti. Napolyon 1813'deki seferlerinde başarılı sonuçlar elde etmeye devam etti fakat Avrupa'nın asıl hedefi Fransız ateşini, 'doğal

⁸ Konsül yönetim biçimi Roma'da her yıl seçilen iki devlet başkanı ile oluşmaktaydı fakat 1799 ile 1804 arası Fransa'sında bu üç olarak uygulanmıştı. Bkz. *Türk Dil Kurumu*, "Konsül" (Erişim Tarihi 01/06/2023).

⁹ A. Nuri Yurdusever, "Fransız Devrimi", *Türkiye Bilimsel ve Teknik Araştırma Kurumu*, (Erişim Tarihi 01/06/2023).

¹⁰ 1804'ten 1815'e kadar olan dönem kastedilmektedir.

¹¹ Aykut Aytan, *Osmanlı Tarihyazımında Napolyon Bonapart İmgesi*, (İstanbul: İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2022), 185.

sınırlarına' döndürecek bir anlaşma ile söndürmekti, zira Fransa Hükümdarının 1799'dan bu yana yaptığı savaşlar ve sonuçlarına bağlı olarak yaydığı Fransa Hakimiyeti Ren Nehri'nin civarındaki Alman topraklarını da¹² egemenliği altına almasını sağlamıştı.¹³ Ekim 1813'de Napolyon, VI. Koalisyon 'un toplamda 600.000'e yakın askeri gücüne ve Saksonyalıların ihanetine karşı¹⁴, Milletler Muharebesi'ni kaybetti ve böylelikle 1795 öncesi sınırlarına çekilmesinin istendiği bir antlaşmaya zorlandı.¹⁵ Napolyon, orduları her ne kadar yorgun, halkı vergilerden¹⁶ dolayı her ne kadar bitkin olsa da yenilgiyi kabul etmedi. VI. Koalisyon, Napolyon'un barış tekliflerini cevapsız bırakması üzerine güçlerini topladı ve Fransa İmparatorunun dinlenmesine mahal vermeden 1814'de Ren nehrini geçerek Fransa'yı işgal etti; işgalin üç büyük başrolü Avusturya, Rusya ve Prusya orduları, Napolyon'un başkenti korumakla görevlendirdiği abisinin ürkekliğinden faydalanarak 31 Mart'ta Paris'e girdi.¹⁷ Napolyon'un yokluğunda, Fransa Senatosunun, Louis XVIII.'ün meşruti monarşisini tanınması üzerine çalışmalar başlatması ve Napolyon'un 20 Nisan'da İtalya Elba'ya sürgüne gönderilmesi üzerine ilginç bir gelişme yaşandı; Napolyon bu sürgün yaşamına yalnızca 10 ay dayanabildi ve 1815' de Elba'dan kaçarak ülkesine geri döndü.¹⁸ Ordu Napolyon'a sadıktı. Louis XVIII.'ün Napolyon'u yakalaması için gönderdiği kuvvetlerin, Napolyon'u tutuklamak yerine yeniden Napolyon'un saflarına geçmesi bunun en iyi örneği idi; Bourbon Hanedanının bir üyesi olan Louis XVIII, direnmedi ve Paris'i terk etti; böylelikle Napolyon çok uzun sürmeyecek olan ikinci imparatorluk rejimini kurdu.¹⁹

¹² J. M. Roberts, *Avrupa Tarihi*, çev. Fethi Aytuna, (İstanbul: İnkılap Kitabevi, 2016), 434.

¹³ University of Texas at Austin, *Historical Map of Central Europe to illustrate the Campaigns of Napoleon* (Erişim Tarihi 10/02/2023).

¹⁴ Aytan, *Napolyon Bonapart*, 188.

¹⁵ Sercan Emir, *Avrupa'da İhtilaller Dönemi (1789-1848) Ve Mutlak Monarşinin Çöküşü*, (Malatya: İnönü Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, 2020), 37.

¹⁶ Aytan, *Napolyon Bonapart*, 184.

¹⁷ Aytan, *Napolyon Bonapart*, 189-190.

¹⁸ Aytan, *Napolyon Bonapart*, 191.

¹⁹ Aytan, *Napolyon Bonapart*, 191-192.

Avrupa, Fransa İmparatorunun kaçmasını engelleyecek ve bu defa kalıcı olarak sürgünde kalmasını sağlayacak bir kararlılıkla VII. Koalisyonunu kurdu ve sonrasında bir imparatorun hezimetini ve bir ülkenin zafiri olarak tarihe geçecek olan Seine nehri yakınlarındaki Waterloo'da²⁰, Napolyon ile karşı karşıya geldi. VII. Koalisyon ordularının komutası Blücher²¹ ve Wellington Dükü²²'nde idi; Fransız ordularının başında ise Napolyon ile Michel Ney bulunuyordu. Muharebe eşit olmayan bir Fransız ordu sayısının üstünlüğü ile başladı fakat şartlar kısa bir süre sonra eşitlendi; iki birlikte yaklaşık 65.000 kişi²³ kalmıştı. Bu muharebede dönüm noktası Wellington Dükü neredeyse yenilecekken Prusya kuvvetleri ile yardımına yetişen Blücher'in sahneye girişi ile oldu;²⁴ Napolyon ağır bir yenilgiye uğradı.

“Journal Des Debats”²⁵ da Cengiz Han ve Atilla²⁶ ile karşılaştırılan İmparator, 22 Haziran'da tahtı oğlu II. Napolyon'a bırakarak çekilse de, Wellington Dükü ve Blücher'in Bourbon Hanedanlığını yeniden saltanat makamına getirmek üzere başkente girmesini engelleyemedi ve Amerika'ya kaçmadan 15 Temmuz'da İngilizlere teslim oldu.²⁷ Fransız İmparatorluğunun yeniden canlanma ümidini ortadan kaldıracak bir kararla Napolyon, Saint Helena adasına sürgüne gönderildi²⁸ ve 6 yıl sonra burada, Longwood House'da²⁹ geçirdiği tedavisi olmayan mide kanseri³⁰ hastalığı sonucunda hayatını kaybetti.³¹

²⁰ University of Texas at Austin, *History map of Napoleon's Waterloo Campaign, June 16-18, 1815*. (Erişim Tarihi 10/02/2023).

²¹ Tam adı “Gebhard Leberecht von Blücher”dir.

²² Tam adı ve ünvanı ile “Arthur Wellesley, 1st Duke of Wellington” olarak da bilinmektedir.

²³ R.W. Wallace, “Napoleon and Waterloo June 18, 1815”, *The Journal of Education*, 81/24 (1915), 653.

²⁴ Wallace, “Waterloo”, 653.

²⁵ 1789-1944 yılları arasında Fransız Bertin Ailesinin sahibi olduğu ve haftalık olarak yayınlanan gazete. Daha fazla için bakınız; Wikipedia, “Journal des débats”, (Erişim Tarihi 03/11/2022).

²⁶ Wallace, “Waterloo”, 654.

²⁷ Aytan, *Napolyon Bonapart*, 193.

²⁸ Robberts, *Avrupa Tarihi*, 437.

²⁹ Ayrıntılı bilgi için bakınız; Wikipedia, “Longwood House” (Erişim Tarihi 05/05/2021).

³⁰ Wallace, “Waterloo”, 654.

³¹ Ek 2.'ye bakabilirsiniz.

1.3. Bourbon'ların Dönüşü; İmparatorluğun Yıkılışı ve Meşruti Monarşinin Yeniden Tesisi

1.3.1. XVIII. Louis'in Yönetim Anlayışı

Viyana Kongresi'nde alınan kararlar doğrultusunda Fransa, 1791'deki sınırlarına çekilmek zorunda bırakılmıştı fakat tahta Napolyon'un planladığı gibi oğlu II. Napolyon değil, daha önce ülkeyi terk etmiş olan Bourbon Hanedanından Louis XVIII getirilmişti. Louis XVIII'ün tahta getirilmesi, Napolyon'un halkına karşı yüklediği vergiler ve sürekli sürgün edildiği yerlerden kaçarak ülkesine dönmeye çalışması çabalarının önüne geçilmesi için bir engel olarak görülebilirdi. Yerine getirilen ve ailesindeki kendinden önceki İmparator ile aynı kaderi paylaşmaktan bir hayli çekinen Louis XVIII attığı adımlar döneminde yalnızca barışı istediğini kanıtlar nitelikteydi. Louis XVIII, Fransa Bayrağı olarak sadece beyaz renkten oluşan bir bayrak seçmişti³² ve kendinden önceki Bourbon Hanedanı Fransa Hükümdarı abisinin³³ aksine daha sakin bir hükümdarlık süreci istediği için 1789 Devrimi sırasında yapılan reformları, kazanılan hakları güvence altına alan, Napolyon Kanunu da içinde barındıran bir Anayasayı³⁴, “La Charte Constitutionnelle”³⁵i, önde Kral, LOUIS olarak kendi imzası aşağısında MONTESQUIOV Başrahibinin onayı³⁶ ile kabul etti; bu anayasa, Senatonun ve Yasama

³² Bu bayrak 1830 İhtilaline kadar değiştirilmeyecektir.

³³ Abisi Louis XVI., meşhur 1789 Fransız İhtilalinin başrolü eşi Marie Antoinette ile birlikte vatan hainliği suçlamasıyla idam edilmiştir. Bknz. Wikipedia, “Révolution française” (Erişim Tarihi 18/02/2023).

³⁴ This is Barris! - French History, “The July Revolution of 1830”, *Youtube* (2020, Atf yapılan bölüm: 02:06-02:19.).

³⁵ Konunun dağıtılmaması için 1814 Anayasasının tam metni paylaşılmamıştır fakat sonraki Anayasaların anlaşılabilmesi için Anayasadan şu bilgiyi sizinle paylaşabiliriz; Anayasadaki bölümler şu şekildedir; Fransızların Toplumsal Hakları, Kralın Hükümet Biçimleri, Akranlar Meclisi (“Chambre des pairs”, 1814-1848 yılları arasında Fransız parlamentosunun üst meclisidir. bknz; Wikipedia, “Chamber of Peers (France)” (Erişim Tarihi 30/12/2022)) Hakkında, Departmanlar(Bölgeler) Temsilciler Meclisi (Tam başlık şu şekildedir; “De La Chambre des Députés des Départemens.” Temsilciler Meclisi 1814'te kurulmuştur; ilk varlığını 1815'e kadar sürdürebilmiştir. Haziran ayındaki değiştirilmesinden sonraki dönemi 1815-1830 arasında olmuştur. Bknz; Wikipedia, “Chambre des députés (Restauration)” Erişim Tarihi 11/12/2022).)nden, Bakanlıklar, Yargı Mahkemeleri, Devlet Tarafından Garanti Edilen Özel Haklar ve Geçiş Maddeleri.

³⁶ Gallica (BNF), *Charte Constitutionnelle de 1814(du 4 juin 1814)*, RESERVE QB-370 (70)-FT 4.

organının gözleri önünde, 2 Mayıs tarihli bildirimlerine uygun olarak, mevcut Anayasal Tüzüğü, Akranlar Meclisi ve Temsilciler Meclisine gönderilerek yasallaştırıldı.

1814 Fransa'sında halk ve meclis arasındaki dengeyi sağlayabilmek için Kralın imzaladığı ve 'taviz' olarak adlandırılan bu tüzüğün "LOUIS, TANRI'NIN LÜTFUYLA, FRANSA VE NAVARRE KRALI³⁷" yazısı ile başlaması her ne kadar Louis XVIII'ün abisinin yolundan gitmek istemese de Bourbon Hanedanlığındaki Kralların kullandığı unvanla hükümdarlığına başladığını göstermekteydi. Elbette bu Louis XVIII'ün abisinin veya babasının yolundan gittiğini göstermemekteydi çünkü Avrupa 1789 İhtilali'nden bu yana sessiz, hiç olmadığı kadar uzun bir süre barış içerisinde de yaşamamıştı. Louis XVIII'ün bu ılımlı yaklaşımı, güç zehirlenmesi yaşamadan milleti ve meclisleri ile uyumlu şekilde hareket etmesine neden oldu; 1824 ölümüne kadar da, hükümdarlığı sürecinde kayda değer bir isyan veya huzursuzluk yaşamadan ülke yönetimini sürdürdü fakat ne yazık ki bu barış dolu yıllar kendinden sonraki halefiyle bozulacaktı.

1.4. X. Charles'ın Yönetime Gelişi ve Anayasal Düzenin Bozulması

Louis XVIII'ün hiç çocuğu yoktu³⁸, bu yüzden kendinden sonra tahta küçük kardeşi Charles X³⁹ geçti. Charles ise ihtilal karşıtlığı⁴⁰ ve ultra-kralcı bir monarşiyi destekleyen düşünce yapısı ile bilinmekteydi. Meclisindeki liberallerin fikirlerini önemsemeyecekti fakat özellikle bu önemsememenin, 1824 sonrası ortaya çıkan ekonomik krizine denk gelmesi, 1789 yılında halkın kazandığı hakların bastırılmasına ve söndürülmeye çalışılmasına bir engel olacaktı. Ekonomik krizin ortaya çıkması ve Charles'ın halkın sorunlarını gidermeye çalışmak yerine monarşiyi güçlendirmeye çalışma politikası, 1824'de 17 olan meclisteki liberal sayısını 1827'de 180'e, nihayet 1830'a geldiğimizde

³⁷ Bu ünvanın aslı Latince'dir ve "De Francorum et Navarrae rex" şeklinde kullanılmaktadır; XVI. Yüzyılda Fransa Kralları tarafından kullanılan bu ünvan 1789'a kadar kullanılıyordu fakat bu tüzükte yeniden kullanıldığını görmekteyiz. Daha fazla bilgi için bakınız; Wikipedia, "de France et de Navarre" (Erişim Tarihi 10/10/2021).

³⁸ Bknz. Wikipedia, "Louis XVIII" (Erişim Tarihi 25/02/2023).

³⁹ Ek 1.'e bakabilirsiniz.

⁴⁰ Emir, "İhtilaller Dönemi", s. 49

de 274'de⁴¹ yükselmeye⁴² neden olacaktı. Geçmişe dönük baktığımızda liberal düşüncenin, Paris dışına çıktığı ve ülkenin diğer bölgelerindeki iller⁴³ de en çok rağbet gördüğü ve tanındığı dönemlerden biri 1830 İhtilaline götüren⁴⁴ bu 1827-30 Ekonomik Krizi sayesinde olduğunu söyleyebiliriz.

Fransa sanayileşmesinde bir çatışma söz konusuydu; toplumda önemli ekonomik ve sosyal değişimler olsa da, sanayileşme özellikle kırsal kesimlerdeki zanaatkarları ve tekstil zanaatkarlığını tehdit ediyordu; bu tehdit durumu 1827-1832 yılları arasında tarımsal ve endüstriyel olarak ikili ekonomik kriz haline gelmişti.⁴⁵ Kriz de Fransa halkını etkileyen en önemli kıtlık ve fiyat artışları tahıl, patates ve şarap olmuştu; patates kıtlığı başlangıçta yalnızca fakir halkın besin kaynağı olduğu için meclise hemen ulaşmadı ama şarap üretim krizi, Fransız burjuvazisinin, elit ve popüler kesimin hoşnutsuzluğuna neden oldu.⁴⁶ Martignac Hükümeti, krizleri ciddiye aldı⁴⁷ ve bölgesel birçok araştırma düzenledi; halka yetmeyen ürünlerin ithalatları kısıtlandı ve 1830 İhtilaline kadar da bu politika başarılı bir şekilde uygulandı⁴⁸ ama İhtilal sonucundan görebileceğimiz üzere kısıtlamalar, yeterli olmadı.

Halkın kıtlıkla boğuştuğu bu yıllarda Charles X, meclis ile kanun çıkarmak konusunda isteksiz davranıyordu⁴⁹; bu liberallerin Charles ile bağlarını zayıflatmış, halk ile güçlendirmişti. Charles X, hükümetini güçlendirmek için Polignac'ı Başbakan olarak atadı fakat bu büyük bir hata olacaktı; Polignac, 1789 İhtilali ile tanından Fransız

⁴¹Pamela Pilbeam, "The Economic Crisis of 1827-32 and the 1830 Revolution in Provincial France.", *The Historical Journal*, 32/2 (1989), 319.

⁴² Halk huzursuzluğu ne kadar yükselirse devlet içerisindeki muhalefete liberal sayısında doğru orantıda arttı.

⁴³ Buna örnek olarak "Côte-d'Or, Lyon, Saône-et-Loire, Nord, Ain, Yonne, Vosges, Meuse" gibi illeri verebiliriz. Bknz. Pilbeam, "Crisis", 319.

⁴⁴ Ek 3.'ye bakabilirsiniz.

⁴⁵ Pilbeam, "Crisis", 321.

⁴⁶ Pilbeam, "Crisis", 324.

⁴⁷ Pilbeam, "Crisis", 326.

⁴⁸ Pilbeam, "Crisis", 322.

⁴⁹ Pamela Pilbeam, "The 'Three Glorious Days': The Revolution of 1830 in Provincial France.", *The Historical Journal*, 26/4 (1983), 832.

Kraliçesi Marie-Antoinette'nin yakın arkadaşı ⁵⁰ Polignac Düşesinin oğlu ultrakralcılığı ile bilinen bir devlet adamıydı⁵¹. Meclis içerisindeki Liberal sayısının artması ve kanun tekliflerinin, Liberal çokluğunda kalması Kral'ı kızdırdı ve kardeşi Louis XVIII.'ün 1814'de kabul ettiği Anayasa Tüzüğüne aykırı kararlar almaya başladı; önce mülklerine el konulan soyluların affı ile başlayarak, soyluların desteğini almaya çalıştı.⁵² Zorunlu çalıştırma, baş kesme ile ölüm cezası ve hakaret karşıtı yasalar çıkarttı; özellikle hakaret yasası din adamlarını pohpohlama olarak görüldü⁵³, bu tüzüğün 5. Maddesi olan "Chacun professe sa religion avec une égale liberté, et obtient pour son culte la même protection."⁵⁴ aykırıydı.

1829'da işverenlerin iş yükü baskısına ve çalışma şartlarına dayanamayan işçiler ayaklanmaya başladı ve hükümet karşıtı ile diğer işçilerin ayaklanmasını desteklemek için posterler çıkmaya başladı; ⁵⁵ "Vous ouvrier vous avez la parole guerrier mais l'ame n'yest pas si vous etiez vaillant de coeur comme de bouche vous diriez comme Napoleon vaincre ou mourir he bien dite le moment est arrive de travailler ou de fermer les ateliers. [sic]"⁵⁶

İşçiler artık kazandıkları ile karınlarını doyuramaz hale gelmişlerdi. Karınlarını doyuramayan işçiler, ayaklanmalarında şiddete de başvurmaya başladı. Côte-d'Or'daki Châtillon-sur-Seine'de 200'e yakın kadın ve çocuk işçi, 3 gün süren bir isyan başlattı fakat bu isyan, göstericilerin çoğunun tekstil işçisi olması ve işverenlerin işten çıkarma tehditleri ile bastırıldı.⁵⁷ Kral ve Başbakanın aksine meclis, ülkede yaşanan tüm hareketlerin ve karışıklıkların bil hayli farkındaydı; bastırılan tüm hareketler aslında halkın açlığından ileri gelen çığlıktan başka bir şey değildi ve bu çığlık her ne kadar burjuvaziye etkilemiyor gibi görünse de aslında en çok etkilenen buralardaki fabrika

⁵⁰ Bazı kaynaklarda metresi.

⁵¹ Wikipedia, "Jules de Polignac (1780-1847)" (Erişim Tarihi 18/02/2023).

⁵² French History, "Revolution of 1830", 05:45-05:55.

⁵³ French History, "Revolution of 1830", 06:10-06:15.

⁵⁴ Herkes dinini eşit özgürlükle kabul eder ve ibadeti için aynı korumayı elde eder.

⁵⁵ Pilbeam, "Crisis", 332.

⁵⁶ "Sen işçi, savaşçı sözün var, ama yüreğin ve ağzın yiğit olsaydı, Napolyon gibi derdin, fethet ya da öl, iyi dedi, işi ya da atölyeleri kapatma zamanı geldi."

⁵⁷ Pilbeam, "Crisis", 322-323.

sahipleriydi. Fabrika sahipleri, işçilerinin her protesto veya isyana karışmasında, çalıştırılması gereken saatlerin boşa harcanmasına ve boşa harcanan her saatinde bu kıtlık döneminde verimsizlik olarak dönüşüne neden oluyordu. Zaten meclisin çoğunluğunu oluşturan bu burjuvalar ise artık gönülsüzce de olsa hükümetin tamamen karşısında yer alıyordu ve bu karşısında yer almayı ellerindeki belki de en güçlü tepkiyle ortaya koyacaklardı.

Mart 1830' da Meclis yeniden toplandı; 221 Milletvekilinin çoğunluğu Polignac'a karşı olan güvensizlik önergesini oyladı, Polignac'ın görevden alınmasını istiyorlardı. Bu karar Kral'ı kızdırdı ve parlamentoyu feshederek, yeni seçim çağırısında bulundu. Charles X' un yaptığı bu sonunu düşünemediği hareket Haziran ve Temmuz 1830'daki seçimler de 145'e 270 gibi liberal üstünlüğü ile yeni seçimin sonuçlanmasına neden olacaktı.⁵⁸

1.4.1. 1830 İhtilali Dönemi Toplumsal Düzen

1804'den 1815'e kadar olan dönemdeki Fransız halkının gelişmişlik düzeyi Napolyon ile birlikte artmıştı; Napolyon her ne kadar Napolyon Savaşları ile birlikte halkın üzerindeki vergi yükünü arttırsa da kazandığı başarı ve zaferlerle birlikte halkın istediği güçlü Lider imajının altını dolduruyordu fakat 1814'teki hırsı adının artan vergilerle ve başarısızlıklarla anılmaya başlamasına yol açmıştı; özellikle Avrupa'ya karşı açtığı savaşlardaki dik duruşuyla beraber halkın üzerindeki vergileri arttırması, yine halkın üzerindeki vergileri arttırırken halkın iş düzeyinde herhangi bir iyileştirmeye gitmemesi de, bu söylentileri destekledi. Halkın gözünde Napolyon efsanesi bir nevi sönmeye mi başlamıştı? 1815'deki hükümdarlık değişikliği, 1789 İhtilali'ndeki gibi halkın istediği veya savaştığı bir şey değildi. Halk her ne kadar iş yükünün altında ezilse de, Napolyon'u seviyordu ve gitmesi için bir isyan düzenlemek veya desteklemek halk için söz konusu dahi olamazdı. 1815'deki hükümdar değişikliği, Louis XVIII' in 1815 tüzüğünü kabul etmesi ile birlikte parlamenter sistemi güçlendirdi fakat hükümdarın

⁵⁸ Pilbeam, "Glorious Days", 832.

yetkilerini beklendiği gibi azaltmadı. Fransız halkı, Napolyon dönemindeki savaşlar dönemini geride bırakmıştı. Louis XVIII' in oluşturduğu kaostan uzak huzurlu ülke profilini Charles X bozmuştu; Charles başlangıçta yerine geldiği abisi gibi 1815 anayasasına bağlılığını belirtse de maalesef sözünde duramadı; halkın üzerindeki iş yükü azalmadı. Sanayileşme ile birlikte Fransız salgınındaki işçi sınıfını erkekler kadınlar ve yaşları 6-8'den başlayan çocuklar oluşturuyordu; neredeyse günde 12 ile 16 saat arasında çalışıyorlar fakat karınlarını bile doyuramıyorlardı.⁵⁹ Bu iş yüküne karşı ayaklanmaya kalktıklarında ise onları koruyacak bir hükümet olmadığı için de özellikle kırsal kesimlerde sessizce işlerine devam etmek zorunda kalıyorlardı. Paris veya Lyon gibi pamuk ve şarap sanayisinin merkezi, gelişmiş şehirlerdeki halk için ise durum bu kadar sonuçsuz değildi. Charles X' un oluşturduğu sıkı yönetim, başkentte huzursuzlukların başlamasına neden oluyordu. Charles X, halkın gözündeki, halk egemenliği hülyasından uyanmalarına neden olmuş, meclise karşı uyguladığı yaptırımlarla, imparatorluğa doğru gitmek istediğini göstermişti. Elbette, halkın 1790'larda elde ettiği kanlı egemenlikten sonra isteyeceği en son şey, ellerindeki halk egemenliğini kaybetme ihtimaliydi. Cezayir'deki siyasi hareketler ile birlikte vergilere bir yere kadar dayanabiliyorlardı. 1830 burjuvalarının da desteklediği bir ihtilali başlatmışlardı fakat yalnızca burjuvaların istediği yere kadar gidebilmişlerdi. Fransa'nın sınıflarından biri olan burjuvazi, sanayileşme ile birlikte iyi eğitilmiş ve toprak sahibi üst sınıf konumuna yükselmişti ve işçi sınıfının çoğunu elinde bulunduruyordu. İşçi sınıfının daha fazla hak almasına neden olacak bir akımı desteklemek veya halk arasında yayılmasını sağlamak istemiyorlardı; bu yüzden 1830 İhtilali'nin Cumhuriyetçi bir yönetim sonucuna ulaşmadan hükümdar ve anayasa değişikliği ile sınırlı kalmasını destekleyeceklerdi.

Burjuvazi, 1830 Fransa'sında halkın dinamiklerini etkileyen en önemli sınıf haline gelmişti; büyük burjuvazi işçi sınıfını elinde bulundururken, küçük burjuvazi ise şehirlerdeki halkın günlük ticaretini elinde bulunduruyordu. Halk yalnızca burjuva

⁵⁹ Paul Lafargue, *Tembellik Hakkı 1848 "Çalışma Hakkı"nın Çürütülmesi*, çev. İhya Karaman (İstanbul: Ayrıntı Yayınları 2021) 36-37.

sınıfının istediği kadar isyan edebiliyor, burjuva sınıfının verdiği kadar yemek yiyebiliyor ve burjuvaların izin verdiği kadar fikir akımlarından etkilenebiliyorlardı.

1.4.2. 1814'den 1830'a Anayasa Değişikliği

Charles, liberallerin koltuk sayısı üstünlüğünün, kendi hükümdarlığı için bir tehdit olduğunu biliyordu. Aslında 1830 liberallerinin istediği tam olarak bir Fransız Cumhuriyeti'nin kurulması değildi; Anayasaya bağlı, ve Anayasal rolünü uygulayan⁶⁰ bir Kral istiyorlardı. Yine de Charles, 1824'de tahta oturduğu zaman ki politikasından geri adım atmadı ve 1814'de Anayasasının 14. Maddesi⁶¹ uyarınca acil kararname yetkisini kullandı. Basın özgürlüğünü kısıtladı, zira 1814 Anayasasında Basın Özgürlüğü ile ilgili bir madde bulunmuyordu. Basın Charles'ı parlamentoya hükmetmekle, orduya baskı yapmakla ve dini yıkmak ile suçladı.⁶² Oy kullanma hakkı Tüzüğün 40. Maddesinde "Milletvekili adaylığı için aday olan seçmenler, 300 Frank doğrudan katkı payı ödemedikleri ve 30 yaşından küçük olmaları durumunda oy kullanma hakkına sahip olamazlar."⁶³ olarak geçmesine rağmen Kral tarafından toprak vergisine⁶⁴ bağlandı ve böylelikle seçmen sayısı 23 bine düşürüldü.⁶⁵ Erken seçim isteyen Kral'ı düşüren hamle yine Kral'ın kendisinden geldi; Charles dört maddeden oluşan kararnamesini hazırladı ve hükümet gazetesi olan "Le Moniteur Universal"a gizlice yolladı; bu hareket sabah gazetesini okuyan ve haberleri gazeten alan Parislileri şaşırttı fakat çok gecikmeden 3 gün sürecek olan ve "Les Trois Glorieuses"⁶⁶ olarak da anılacak olan protestolara başladılar.⁶⁷ Önce oy haklarının elinden alınması ve liberallerin azalmasına neden olan oy kullanma hakkının değiştirilmesinin sonucunda

⁶⁰ Pilbeam, "Glorious Days", 832.

⁶¹ Madde 14. Kral en yüksek devlet başkanıdır, kara ve deniz kuvvetlerini yönetir, savaş ilan eder, barış, ittifak ve ticaret anlaşmaları yapar, kamu yönetiminin tüm pozisyonlarını atar ve yasaların uygulanması ve Devletin güvenliği için gerekli düzenlemeleri ve düzenlemeleri yapar. Bknz. BNF, RESERVE QB-370 (70)-FT 4.

⁶² Pilbeam, "Glorious Days", 833.

⁶³ Bknz. BNF, RESERVE QB-370 (70)-FT 4.

⁶⁴ Foncière.

⁶⁵ Pilbeam, "Glorious Days", 833.

⁶⁶ Üç Şanlı Gün.

⁶⁷ French History, "Revolution of 1830", 08:15-08-25.

burjuvanın elinde olan bankalar borç vermeyi reddetti ve fabrikaları kapattı⁶⁸; işsizlik, yaşanan kıtlıkla birlikte halka kırbaç gibi vurdu. Kararnamelerin yayınlanmasından bir gün sonra 27 Temmuz da muhalif gazeteler ve gazeteciler, basın özgürlüğünün kısıtlanması reddeden bir protesto yayınladılar⁶⁹ ve kışkırtıcı sloganlarla halkın örgütlenmesi için bir rehber oldular. Yerel polisler, gazetelerin bastırılması için gönderildi ama birlikler, “A bas les Bourbons! Vive la charte!”⁷⁰ sloganlarıyla karşılaştı.⁷¹

3 gün süren bu isyanlar da başrol işçi sınıfı ve gazetelerdi; liberaller artan şiddetten dolayı korku dolu izleyiciler⁷² olarak sahnede yer aldı. Nihayet 31 Temmuz’da komite “Erdemler her sınıftadır; tüm sınıflar aynı haklara sahiptir, bu haklar güvence altına alınmıştır.” şeklinde açıklama yaptı ve 3 Ağustos’ta⁷³ taht boş ilan edildi, ultra-kralcı Kral, kaçmıştı.⁷⁴ Bin kişiye yakın kişinin öldüğü bu Paris merkezli 1830 Temmuz devrim ayaklanmasında Louis-Philippe⁷⁵, Kral ilan edildi ve uğruna canlarını veren Fransız halkı için Yeni Anayasal tüzük Kral’ın;

“Tanrı’nın huzurunda, deklarasyonda ifade edilen değişikliklerle birlikte Anayasal Tüzüğe sadık bir şekilde uyacağıma yemin ederim; sadece yasalara göre ve yasalara göre yönetmek; herkesin kendi hakkı doğrultusunda iyi ve doğru şeyler yapmasını sağlamak ve her konuda Fransız halkının menfaati, mutluluğu ve şanı doğrultusunda hareket etmek.”

yemini ile 9 Ağustos’ta kabul edildi.

1830 Anayasası’nda, 1814 Anayasası’nda olan, önceki Kralları⁷⁶ ve anayasaya etkilerini öven ve örnek alacakları taahhüdünde bulunan Giriş kısmı kaldırıldı. Doğrudan “Fransız Kamu Hukuku” ile başlayan 1830 Anayasası’nda, önceki anayasasında

⁶⁸ French History, “Revolution of 1830”, 08:17 -08-25.

⁶⁹ Pilbeam, “Glorious Days”, 833.

⁷⁰ Kahrolsun Bourbonlar! Yaşasın Tüzük!

⁷¹ French History, “Revolution of 1830”, 08:15-08-25.

⁷² Pilbeam, “Glorious Days”, 833.

⁷³ Gallica (BNF), *Révolution de 1830, 3 aout. - Départ pour Rambouillet*, RESERVE QB-201 (165)-FOL.

⁷⁴ Pilbeam, “Glorious Days”, 834.

⁷⁵ Ek 5.’ye bakabilirsiniz.

⁷⁶ XI. Louis, II. Henri, IX. Charles ve XIV. Louis.

bulunan “*Ancak Katolik, Apostolik ve Roma dini devletin dinidir.*”⁷⁷ 6. Madde kaldırıldı fakat Katoliklerin, Apostoliklerin, Roma dini ve diğer Hıristiyan kùltlerinin bakanlıklarının devlet hazinesinden aldıkları maaş sabit kaldı.⁷⁸ Charles X’un ekonomik krizler nedeniyle halkın sesini bastırmaya çalışmayı amaçlaması ve sansür yasasını getirmesinin bir daha tekrarlanmaması için 1814 Anayasası’nda Madde 8 olarak geçen “Fransızlar, görüşlerini yayınlama ve yayınlama hakkına sahiptir ve bu özgürlüğün kötüye kullanımlarını bastırması gereken yasalara uymalıdır.”⁷⁹ Maddesi, 1830 Anayasasında “Fransızlar, yasaya uygun olarak, görüşlerini yayınlama ve bastırma hakkına sahiptir.” olarak düzenlendi ve “Sansür asla geri getirilemez.”⁸⁰ de bu maddeye eklendi. Devletin dininin olma düşüncesinin kaldırılması ve sansürün tekrarlamasının yasa güvencesiyle engellenmesiyle, Fransızların, demokrasi kavramı çerçevesinde Cumhuriyet’e adım adım yaklaştığını söyleyebiliriz.

1814 Anayasası’ndan farklı olarak birçok değişikliğe gidilen 1830 Anayasası’nın Bölümlerinden birinin de “Kral’ın Hükümet Biçimleri” olduğunu görmekteyiz; Anayasa ile sabit Kral’ın yetkilerinde devletin en yüksek devlet başkanı olması, kara ve deniz kuvvetlerini komuta etmesi ve savaş ilan etmesi ile tüm anlaşmaları⁸¹ Kral’ın yapabilmesi, yine kamu yönetimindeki tüm işleri ve pozisyonların atanması ve uygulanması için nizam ve kararnamelerinin Kral tarafından yapılabilmesi olağandı ve süregeldi, değiştirilmedi fakat Charles X’un 1830 Mart meclisinde meclisi fesih etmesinden ve kanunları askıya almasından dolayı olsa gerek, 1830 Anayasasına Kral’ın yetkilerinin sabitlendiği bu 13. Maddeye “..Kral, yasaların kendilerini askıya alamaz ya da nasıl uygulanacağını söyleyemez.”⁸² diye bir düzenleme getirildi. Bu düzenlemenin yalnızca Kral’ın ülke içerisindeki meclis müdahalesini veya yürütmeyi etkilemesini engellemek için değildi, bu iyimser bir yaklaşım olurdu. Bu dönemde, artık kendi doğal

⁷⁷ BNF, RESERVE QB-370 (70)-FT 4.

⁷⁸ BNF, RESERVE QB-370 (70)-FT 4.

⁷⁹ BNF, RESERVE QB-370 (70)-FT 4.

⁸⁰ BNF, RESERVE QB-370 (70)-FT 4.

⁸¹ Barış ve Ticaret Anlaşmaları.

⁸² BNF, RESERVE QB-370 (70)-FT 4.

sınırlarını muhafaza etmeye yönelik politika yürüten Kral ve Meclislere ayrıca, hem ekonomik krizler de herhangi bir yabancı devletin olası müdahalesini önlemek, hem de iş gücünün ithalini engellemek için “Bununla birlikte, bir yasa dışında hiçbir yabancı asker devletin hizmetine kabul edilemez.”⁸³ düzenlemesi de 13. Maddeye ilave edildi. Kralın öncesinde de yasama yetkisi yalnızca kendine ait değildi; Akranlar Meclisi ve Temsilciler Meclisi ile bu gücünü çoktan paylaşıyordu fakat Kral’ın kanun teklif etme hakkı, yine yalnızca Kral’a aitti; Kral, dilediği kanunu tasarlayıp, dilediği meclislere⁸⁴ sunabiliyordu. Bu tasarıların geçmesi tamamen Milletvekillerinin görüş dağılımı ile ilgiliydi; ultra-kralcıların çoğunlukta olduğu bir mecliste, Kral’ın tüm kanun önerileri kolaylıkla kabul edilebiliyordu. 1830’a giden süreçteki liberal çokluğu, bu kanunların geçmesinin önüne engel olmuştu. Liberaller her ne kadar şu an ki anlamı ile eş zamanlı olarak aynı düşüncüyü savunmasa da⁸⁵, kendilerinin halka karşı bir sorumluluğu bulunuyordu. Akran Meclisindeki Milletvekilleri soylulardan oluşan ultra-kralcılar ve liberallerden oluşurken, Temsilciler Meclisinin çoğu XVIII. Yüzyıl Fransa’sının burjuvazisini temsil ediyordu. Özellikle 1827-1832 yılları arasında büyük etki eden ekonomik krizle birlikte liberal düşünce halk arasındaki popülerliğini güçlendirmişti. Böylelikle meclislerin yetkisi 1830 Anayasası’nda genişletildi ve kanun önerme yetkisi yalnızca Kral’a ait olarak bırakılmadı, Akranlar Meclisi ve Temsilciler Meclisine de kanun önerme yetkisi verildi⁸⁶; buna ek olarak vergi yasasının önce Temsilciler Meclisinden geçirilmesi de sürdürüldü.⁸⁷ Artık bir kanun tasarısı Kral, Akranlar Meclisi veya Temsilciler Meclisi’nden biri tarafından reddedilmişse bile bu yeterli olacaktı⁸⁸, bir daha aynı kanun tasarısı sunulamayacaktı.

⁸³ BNF, RESERVE QB-370 (70)-FT 4.

⁸⁴ BNF, RESERVE QB-370 (70)-FT 4.

⁸⁵ Daha öncede belirttiğimiz üzere, bu dönemdeki Liberal kavramı demokrasiyi ve seküler devleti savunan Liberalliği değil, Kral’ın gitmesini istemeyen ama kendi haklarından da vazgeçmek istemeyen Milletvekilleridir.

⁸⁶ Öncesinde Meclislerin, bir kanun önermek istediklerinde bunu Kraldan rica etmeleri gerekiyordu. Bu 1814 Anayasasının 19. Maddesi ile sabitlenmişti. 1830 Anayasasına ise kanun tasarısı yetkisinin paylaşılması maddesi eklenince, Kral’dan rica etme yetkisinin bulunduğu madde kaldırıldı.

⁸⁷ BNF, RESERVE QB-370 (70)-FT 4.

⁸⁸ BNF, RESERVE QB-370 (70)-FT 4.

Akranlar Meclisi ve Temsilciler Meclisinin işleyişi ile ilgili de düzenlemeye gidildi. Akranlar Meclisi, Temsilciler Meclisinden bir üst meclis olarak kabul edilmekteydi; Akranları oluşturan soylular sınıfı sürekliliğini koruyordu. Bu yüzden Kral'dan hemen sonra gelen bu Meclisin faaliyetleri de neredeyse⁸⁹ Temsilciler Meclisi ile eşitlendi. Akranlar Meclisi, Fransa Şansölyesi ve onun yokluğunda Kral tarafından atanan bir Akran tarafından yönetilebiliyordu.⁹⁰ Akranlar Meclisinin yönetimi artık Fransa Şansölyesi yoksa Kral'ın atadığı bir Akran tarafından değil atanan bir heyete⁹¹ bırakıldı. Halka gizli olarak yapılan Akran toplantıları, Temsilciler Meclisi toplantılarının olduğu gibi halka açık bir şekilde yapılacaktı. Temsilciler Meclisindeki yaş sınırlaması ise düşürüldü; 40 yaşını doldurma şartı⁹² aranan Temsilciler Meclisi üyeleri için yaş, 30⁹³ olarak düzenlendi fakat burada muallakta kalınan nokta şudur; 1814 Anayasasında 1.000 franklık⁹⁴ bir doğrudan katkı sağlama şartı bulunmaktaydı, 1830 Anayasasında bu şartlar ile ilgili olarak açık bir miktar bulunmamaktadır. Temsilciler Meclisi üye seçimlerinde, sadece yaş sınırı değil, aynı zamanda belirli bir miktar vergi ödemiş olmak veya ödüyor olmak zorunluluğu bulunmaktaydı. Temsilciler Meclisinin yetkileri genişletilerek, her iki meclis tarafından kabul edilmediği ve Kral tarafından onaylanmadığı sürece oluşturulamayan veya uygulanamayan vergi teklifleri maddesi⁹⁵ kaldırıldı, Meclisin artık onaya ihtiyacı yoktu.

1814'den 1830'a Fransa'nın resmi bayrağı olarak kullanılan beyaz bayrak kaldırıldı, Fransa eski üç renkli bayrağına⁹⁶ geri döndürüldü ve öncesinde 'Ancien Régime' altındaki askerler tarafından askeri nişan olarak giyilmekte olan ve sonrasında 1789'da,

⁸⁹Bu anayasa ile birlikte, Kral Charles X döneminde yapılan tüm Akran atamaları ve akranların yeni kreasyonları geçersiz ilan edildi. Yalnızca Kral'ın Akran ataması maddesi değiştirilmese de, yeniden görüşülmek üzere 1831'e ertelendi. Bakınız; BNF, RESERVE QB-370 (70)-FT 4.

⁹⁰ BNF, RESERVE QB-370 (70)-FT 4.

⁹¹ BNF, RESERVE QB-370 (70)-FT 4.

⁹² BNF, RESERVE QB-370 (70)-FT 4.

⁹³ BNF, RESERVE QB-370 (70)-FT 4.

⁹⁴ BNF, RESERVE QB-370 (70)-FT 4.

⁹⁵ BNF, RESERVE QB-370 (70)-FT 4.

⁹⁶ BNF, RESERVE QB-370 (70)-FT 4.

farklı malzemelerle fakir ve zenginlerin giydiği önemli bir devrim simgesi haline gelen üç renkli kokarttan⁹⁷ başka kokartın giyilmesi yasaklandı.

Tüm bu tüzük ve içerdiği tüm haklar, Ulusal Muhafızların ve tüm Fransız vatandaşlarının, vatanseverliğine ve cesaretine emanet edildi⁹⁸. Kral'ın ettiği yeminle birlikte hem meclisin hem de Kral'ın sorumluluklarının değiştiği bu anayasa 1848'e kadar yürürlükte kaldı. Charles X ise oğlu ile birlikte kaçtığı İngiltere'den Avusturya İmparatorluğu'na geçti ve burada, 1836'da vefat etti.⁹⁹ 1830 İhtilalleri ile Bourbon Hanedanlığı ise Fransa'da bir daha tekrarlanmasına mahal verilmeyecek şekilde ortadan kaldırıldı.

1.4.3. 1830 İhtilali Sonrası Siyasal Oluşum

1830 İhtilali'nden sonra Fransa'daki yönetim biçimi Anayasal Monarşi olarak düzenlendi ve anayasanın monarşisini temsil etmek üzere meclis üyeleri tarafından Louis-Philippe Kral olarak seçildi. Louis-Philippe, kendi başına Kral olarak aday olabilecek bir insan değildi ve mizacına baktığımızda da asıl amacının hiçbir zaman Kral olmak olmadığını anlamak zor değildi. Etrafındaki meclis üyelerinin, ailesi ve mal varlığı etkenleri ile birlikte teklif üzerine siyasete girmişti ve Kral olarak 1848'e kadar görev yapacaktı. Böylelikle 1830 İhtilalinde Fransa'daki siyasi yapı krallıktan, anayasal monarşiye evrildi. Başlangıçta 1815 ve 1830 yılları arasında da bir meclis bulunuyordu fakat 1815 Anayasası ile beraber bu meclisin hakları 1830 anayasasına kıyasla daha az ve Kral'ın meclisi istediği zaman fesih edebilmesi ise daha güvensiz bir ortamın oluşmasına neden olmuştu; meclis üyeleri krala karşı gelmekten çekiniyorlar ve görevlerini doğru bir şekilde yerine getiremiyorlardı. 1830 Anayasası ile birlikte bu fesih ihtimali güvence altına alındı ve Muhafazakâr-Liberal kesimin meclisteki üstünlüğü arttı. Louis-Philippe ise ılımlı bir kraldı ve sansür yanlısı değildi fakat ülke ekonomisini, kabinesini ve devlet memurlarını Burjuvazi tarafından seçmesi daha

⁹⁷ Daha fazla bilgi için bakınız; Wikipedia, "Cocarde" (Erişim Tarihi 20/11/2022).

⁹⁸ BNF, RESERVE QB-370 (70)-FT 4.

⁹⁹ Wikipedia, "Charles X" (Erişim Tarihi 15/02/2023).

sonraları Karl Marx'ın eleştirisine maruz kalmasına neden olacak ve 1830-1848 Fransa'sı için bir iş hanı olarak tasvir edilmesine yol açacaktı. 1830 İhtilali Fransız siyasi yapısını Anayasal Monarşi ile birlikte daha Liberal bir yapıya dönüşmesine olanak sağladı ve Muhafazakâr-Liberalizm fikri devletin her alanında kendini göstermeye başladı. Fransa'da meclislerin oturum özgürlükleri eşitlendi ve iki meclis oturumu da halka açıldı. Böylelikle Asillerin yer aldığı Akranlar Meclisi ile zengin ve eğitilmiş halkın yer aldığı Temsilciler Meclisi'nde görüşülen tüm konular, gazeteler aracılığı ile halka sunulur oldu.

1830 İhtilali sonrası Anayasa'daki değişiklikler meclisi güçlendirmişti fakat tamamen meclis yapısının Kral'dan üstün görülebileceği bir konuma getirilmesini sağlamamıştı; Fransız toplumunun henüz Cumhuriyetçi bir yönetime hazır olmadığını düşünen Burjuvazi kesimi için Temmuz İhtilali, Cumhuriyetçiliğe gidilmeden kontrol altına alınmış, yönetimin muhafazakâr kalması sağlanmıştı. Değişen ve güçlenen meclis ile birlikte, özellikle Temsilciler Meclisi'nde konuşulan tüm konularda liberallik hâkim olmuş, kazanılan fikir özgürlüğü ile birlikte, Kral daha eleştirilebilir konuma getirilmişti. Artık meclis Kral'ı istediği gibi eleştirebiliyordu, bu eleştiri ile beraber de tüm oturumların halka açık olması, halkın özellikle muhalif gazeteleri okumasıyla birlikte 1830 İhtilali'nden sonra fikir akımlarının beklenenden daha hızlı yayılmasına neden olmuştu. Değişen her siyasi yapı, bir sonraki gerçekleşebilecek hareketin altyapısını oluşturmaktaydı ve böylelikle Fransız siyaseti için daha hararetli dönemlere girilmiş olundu.

1.5. 1830 İhtilali ile Birlikte Fransa'da Güçlenen Akımlar

1827'lerden 30'lara kadar olan dönemlerde halkın baskıcı yönetim karşısında yapabileceği pek bir şey bulunmamaktaydı; bu yönetimin altında yeterince ezilen halk yaşam koşullarının daha kötüye gitmesi ile birlikte çareyi kurtarıcıları olabilecek fikir akımlarına yönlendirdi. 1830 yılı ile beraber Fransa'da öne çıkan dört fikir akımı bulunuyordu. Bunlar; liberalizm, cumhuriyetçilik, bonapartizm ve sosyalizmdi. Halkın gözünde bu akımlar mevcut hükümete karşı olabilecek en iyi çareleri oluşturmaktaydı. Özellikle Paris'te yayılmaya başlayan bu akımların kırsal kesime ulaşması ihtimal dahilinde değildi çünkü kırsal kesim siyasete ile ilgilenen bir kesimi ifade etmiyordu.

Siyasete girebilecek bir yaşamları bulunmayan kırsal kesimin tüm savunucusu farkında olmadıkları işçi sınıfıydı. İşçi sınıfı, savunduğu fikir akımları ve gösterdikleri tepkiler ile sessiz kalan fakat daha iyi bir yaşama sahip olmayan kırsal kesimin de hayatını güzelleştirmeye çalışıyordu ve bunu yeri geldiğinde kanıyla yeri geldiğinde de teriyle ödüyordu. Tabii tüm işçi sınıfı için bu tanıımı yapmak doğru değildir; işçi sınıfını oluşturan kesimin bulunduğu bölge ve hatta çalıştığı sektöre göre özgürlükleri de farklı olabilmekteydi. Örneğin Paris'teki bir işçi gündeme karşı çıkabilir, isyana karışabilir ve düzenin değişmesinde etkili rol oynayabilirdi fakat daha küçük şehirlerdeki işçi isyanları merkeze dahi haberi ulaşmadan işvereni burjuva tarafından kolaylıkla bastırılıyordu. Bu yüzden, bu fikir akımlarını incelerken, ne kadar özgürlük vaat edilirse, o kadar zengin kesimin adının geçmediğini de görebiliriz. 1830 ve sonrası Fransa'daki fikir akımlarının gelişmesindeki en büyük katkı ve teşekkür işçi sınıfına verilebilirken, onlar kadar etkili olan Küçük Burjuvazi, Öğrenciler ve Temsilciler Meclisi de sahnede yerini alacaktı.

1.5.1. Liberalizm

Liberalizm kelimesinin kökenine baktığımızda, özgürlük, hürriyet anlamına gelen “liberty” ile aynı kökenden türediğini görebilmekteyiz; bu kelime tarihte ilk olarak özgürlük anlamında kullanılsa da daha sonraları ve günümüzde de ekonomide, dinde ve yönetimde özgürlüğü temsil eder anlamını kazanmıştı.¹⁰⁰ Liberalizm kelimesinin kullanım amacı başlangıçta İspanyollar tarafından İngiltere menşeli politikacıları¹⁰¹ tasvir etmek içindi. 19 yüzyıl ile birlikte, özellikle en çok baskının görüldüğü basın, ticaret ve düşünce özgürlüğünü savunanların adlandırılması için kullanılmış ve yaşamın tüm alanlarında özgürlük düşüncesi ile bağdaşmıştı.¹⁰²

¹⁰⁰ Atilla Yayla, *Liberalizm*, (Ankara: Liberte Yayınları 2015), 15.

¹⁰¹ Fransa'da, 19. Yüzyıl'ın ilk yarısında gerçekleşen çoğu devrim ve ayaklanmadan İngiltere etkilenmemiştir, bunun nedeni olarak da tarihçi Christopher Clark, “İngiltere, dönemine göre zaten liberaldi ve etrafındaki ülkelerden daha özgürdü.” ifadelerini kullanır.

¹⁰² Yayla, *Liberalizm*, 16.

Fransa'da liberal düşüncenin yaygınlaşması, 1815 senesinden sonra¹⁰³ Napolyon'un düşüşü ve sonraları Charles X' un özellikle halkın yaşamını doğrudan etkileyen alanlar olan ticarete, ekonomi ve basında uyguladığı yaptırımlarla beraber popülerlik kazanmıştı; Fransız halkı 1789 İhtilali'nden henüz çıkmıştı ve onlar için özgürlük düşünceleri veya özgürlük arayışı yeni bir oluşum değildi, küllerinden doğacaktı. Bu yüzden Kralın uyguladığı bütün bu baskıcı tutuma ve önlemlere bir tepki olarak, liberal düşünce Fransız halkı arasında yaygınlaşarak, meclis içerisindeki yerlerini sağlamlaştırdı. Öyle ki 1830 İhtilali'ni hazırlayan nedenlerden biri olarak görülebilecek olan bu düşünce, İhtilal sonrasında Fransız halkının için değiştirilemeyecek bir yapıyı oluşturacaktı; Fransız halkı için liberalizm bizlerin şu an bahsettiği gibi yalnızca basında, eğitimde, ekonomide ve yönetimdeki özgürlüğü temsil etmeyecekti. Başlangıçta halk arasında herkes için özgürlük olarak yaygınlaşsa da liberalizm, bir süre sonra kendisini temsil eden meclis üyeleri ve üst sınıflar ile birlikte evrimleşecekti.

1800 İhtilali'nin en önemli nedenlerinden biri olan liberalizmin önce halk arasında ve genç nesilde yaygınlaşması¹⁰⁴, daha sonra da meclis sıralarındaki meclis üyelerine yansımaları ve daha sonra da ekonomideki kısıtlamalar ile birlikte ekonomiye yansımaları, kralın düşüşü ile beraber yerine liberalizm düşüncesini destekleyecek bir adayın getirilmesine neden olmuştu. Bu olaylar bütününe baktığımızda ise liberalizmin ilmek ilmek Fransız halkı arasında işlendiğini görmekte kalmıyor, Fransa halkı için liberal düşüncenin, ekonomi, yönetim, yaşayış ve dine yansıtılarak ne kadar önemli ve yaygın olduğunu da anlayabiliyoruz.

Liberalizm düşüncesinin özellikle ekonomi alanında yaygınlaşmasının en temel nedenini burjuva sınıfına bağlayabiliriz; Burjuvalar, ekonomik akışı ve ticareti elinde bulunduran sınıftı ve bu ekonomi ve ticareti elinde bulundurması, kral tarafından uygulanan kısıtlamalar ve vergiler -her ne kadar muhafazakâr olsalar da- çıkmaza girmelere neden oluyordu. Bu yüzden Burjuva sınıfı özellikle 1830 İhtilali ile birlikte, Fransa'da muhafazakâr-liberal düşüncesinin doğmasına neden oldu. Muhafazakâr-

¹⁰³ Fahir Armaoğlu, *19. Yüzyıl Siyasi Tarihi*, (Ankara: Türk Tarih Kurumu 1997), 112.

¹⁰⁴ Armaoğlu, *Siyasi Tarihi*, 112.

liberal düşüncesi ise ekonomide, dinde ve yönetimde halkın da söz hakkının olması gerektiğini savunan fakat kralsız bir Fransa'nın hayal dahi edilemeyeceğini savunan bir düşünceydi. Muhafazakâr-liberal düşüncesini sağlam bir düşünce olarak görmek 1830 Fransa'sında mümkün değildi çünkü burjuvazi ne kadar özgürse o kadar kralcı, ne kadar kısıtlanıyor ve çıkarları ile ters düşen gelişmeler yaşıyorlarsa da o kadar liberal oluyorlardı. Böylelikle liberal düşüncenin 1830 Fransız toplumundaki değişimi ile beraber dinde, ekonomide ve yönetimdeki duruşunun savunulması, bu savunmayı yapan meclis içerisinde ki liberallerin de kendi içinde ayrılması ve savunulan liberal düşüncenin meclis içerisinde zaman zaman itibarını yitirmesi ve zaman zaman itibarıyla beraber halk arasında popülerleşmesi neden oldu. Liberal düşünce temsil ettiği hürriyet ile birlikte, halk arasında ulaşılabilir ve uygulanabilir olan bir düşünce olmanın yanı sıra, buldukları Fransız toplum yapısından ve ihtiyaç duyulan hür düşünceyi vaat etmesinden ötürü, halk arasında diğer akımlardan daha hızlı yaygınlaştı ve daha çok benimsendi.

1.5.2. Cumhuriyetçilik

“Cumhuriyet” kelimesinin anlamı, milletin egemenliğini kendi elinde tuttuğu, kendi kaderini tayin ettiği ve bu tayini de seçtiği milletvekilleri aracılığıyla kullandığı bir yönetim biçimini¹⁰⁵ ifade etmekteydi ve bu düşünceyi savunanlara da cumhuriyetçi denmekteydi. 1830 yıllarındaki Fransa'da Cumhuriyet kavramı Charles X' un gerçekleştirdiği baskıcı politikanın bir neticesi olarak halkın, özellikle de öğrencilerin, geçmişe yönelik yaptıkları araştırmalar ve geçmişteki olayları tekrar gözden geçirmelerinden ötürü tekrar gün yüzüne çıkmıştı¹⁰⁶ ve 1830 İhtilali ile birlikte Cumhuriyet kavramının Paris sokaklarında tekrar duyurulmasına yol açmıştı. Cumhuriyet kavramı, liberalizmden ayrı olarak halkın özgürlüğünü destekleyen fakat yönetim ağırlıklı bir fikir akımı olarak karşımıza çıkmaktaydı. Monarşik görüşü göz ardı eden Cumhuriyet kavramı, her ne kadar 1830'la beraber tekrar adının Fransa ile

¹⁰⁵ *Türk Dil Kurumu*, “Cumhuriyet” (Erişim Tarihi 01/06/2023).

¹⁰⁶ Armaoğlu, *Siyasi Tarihi*, 112.

alınmasına neden olsa da daha önce bahsettiğimiz liberalizm kadar popülerdir¹⁰⁷ demek, en azından 1830 için bir hülyanın özlemini çekmekten ileriye gidemeyecekti.

1.5.3. Bonapartizm

1830 Fransa'sında, büyük özlem duyulan ve halk arasında yaygınlaşmaya başlayan, daha sonraları ise ülke içerisinde yaşanan bazı huzursuzluk ve isyanların nedeni olacak olan bu düşünce akımı temelde, kelime anlamıyla, I. Napolyon'a ve onun bulunduğu dönemdeki ekonomik koşullara, güçlü bir lider kavramına ve Napolyon isminden ötürü gelen Avrupa'nın korkusunu almaya duyulan özleme ve bu özlemi savunanların I. Napolyon'un ülkeye geri dönmesini istemesine ve daha sonra da I. Napolyon'un vefatından hemen sonra da Bonapart hanedanının ülkede ki yönetimde söz hakkı sahip olması gerektiğini savunan bir düşünce akımı olarak karşımıza çıkmaktaydı.

Bonapartizm düşüncesine yatkın olabilecek olan muhafazakâr köylü sınıfı, şehirden uzakta yaşadığı için 1830 İhtilali ve sonrasında ki siyasi hareketlenmelerde çok etkili olan kesimi oluşturmayacaktı fakat işçi sınıfı, yine Paris'te veya Lyon gibi şehirlerde yaşayan halk, bonapartizm düşüncesinden kolay kolay kopamadı. Bonapartizm akımı, I. Napolyon'un ülkede yeniden hükümdar olmasıyla birlikte tekrar baharların geleceğine ve ülkedeki yönetimi güçlü bir lidere teslim ederek, Avrupa'nın korkulan ülkesi Fransa figürünü geri getirebileceklerini düşünüyor ve savunuyorlardı. Tek kurtuluşun bonapartizm de olduğunu savunan kitlenin çoğunluğunu Napolyon döneminde askerlik yapmış eski askerler ve memurlar oluşturmaktaydı.

Bonapartizm düşüncesi başta liberal düşünce kadar aktif ve sağlam olabileceği gibi gözükme de özellikle 1830 yılından sonra halk arasında popülerliğini arttırdı ve Louis- Philippe'in hükümdarlığının ilk yıllarından 1848'e kadar olan döneme kadar, bazı iç karışıklıklarda adını duyurdu, Louis Philippe sonrası içinse bir düşünce akımının önce halk arasında yayılmasının ne kadar önemli olduğunu tüm milletvekillerine gösterdi. Bu da bonapartizm düşüncesinin diğer fikir akımına baktığımız zaman biraz

¹⁰⁷ Armaoğlu, *Siyasi Tarihi*, 112.

daha duygusal bir düşünce olarak karşımıza çıkmasının nedenini açıklamaktaydı; bonapartizm yalnızca bir kişinin veya o kişinin ailesinin kan bağıyla üstlenildiği ve savunulduğu bir düşünceyi savunarak, az önce işlediğimiz liberalizm ve cumhuriyetçilik'ten ayrı olarak tüm halkın özgürlüğünün ve egemenliğinin savunmayan bir düşünce yapısı olarak varlığını sürdürdü. Bir nevi monarşiyi anımsatan bu fikir akımı özellikle 1830 Fransa'sı için hemen popüler olmayan fakat dönemindeki asker ve memurların, bu düşünce akımının savunucu olarak karşımıza çıkmasından ötürü, başlangıçta mecliste değil, daha çok halk arasında yaygınlaşma nedeninin açıkça görülebileceği bir altyapıyı oluşturdu. Bonapartçılar, tabiri caizse, Napolyon Bonapart' ı, Fransa'nın İsa Mesih'i konumuna yüceltmişler ve kurtuluşlarının yalnızca Napolyon Bonapart veya ailesinin yönetmesi ile olabileceğine inanıyorlardı. 1830 ile 1871 arasına kadar bonapartizm güçlü bir düşünce olarak Fransa'da kendisini sürdürmüştü fakat rejim değişikliği ile birlikte bir süre daha, bir düşünce akımı olarak popülerliğini yitirmişti.

1.5.4. Sosyalizm

Sosyalist fikir akımı temelde emekçi sınıfın haklarının gözetilmesi üzerine ortaya çıkmış ve gelir dağılımı eşitsizliğinden dolayı¹⁰⁸ yaşanan adaletsiz ve mutsuz işçi sınıfının hayatının iyileştirmeye gidilmesi ile kapitalist düzenin arasında sıkışan bu sınıfa, sosyal haklar vererek bir birey olarak bakılmasını sağlamaya çalışmak üzerine ilerlemişti.

Özellikle 1827-1830 yılları arasındaki ekonomik krizle beraber işçi sınıfının yaşam koşulları bir hayli kötüleşmişti ve bu kötüleşme ile beraber işçi sınıfı kendi hayatlarının daha iyiye gidebilmesi için fikir akımlarına yönelmişti. Yine Sosyalist düşünce akımının halk arasında yaygınlaşması ve halka yansımalarının en önemli nedenlerinden biri gençler olmuştu; diğer fikir akımlarında da olduğu gibi öğrenciler¹⁰⁹, sosyalist düşünceye ilgi duymuş ve bu ilgiyi yaygınlaştırmışlardı. Öğrenciler ile işçi sınıfı

¹⁰⁸ Hilal Görgün, "Sosyalizm", *Türkiye Diyanet İslam Ansiklopedi* (Erişim Tarihi 01/06/2023).

¹⁰⁹ Eric Hobsbawm, *Devrim Çağı 1789-1848*, çev. Bahadır Sina Şener, (Ankara: Dost Kitabevi Yayınları, Haziran 2003), 215.

arasındaki benzerlik buradan ileri gelmekteydi; iki kesim de ateşli bir ruhu temsil eder ve yaşam koşulları, eğitim düzeyleri ve gelecek hayalleri aynı olmasa dahi farklı fikir akımlarına göre sürekli değişim göstermeleri, iki tarafında henüz toy olduklarını düşünebilmemize neden olabilmekteydi. Bununla birlikte Sosyalizm başlangıçta Fransa'da Liberal düşünce ile birlikte ilerledi; özellikle 1840 sonrası dönemlerde her ne kadar yaşadıkları çatışmayla beraber ayrılıklar meydana gelse de sosyalizm Fransa'daki işçi sınıfının hakkını savunurken saflarında bulunduğu diğer akımları iyi seçti. Fransa'daki Sosyalizm fikir akımının öncüsü olarak Charles Fourier'¹¹⁰ gösterebiliriz.

¹¹⁰ Armaoğlu, Siyasi Tarihi, 114.

2. BÖLÜM: 1848 İHTİLALİ'NİN İÇ VE DIŞ NEDENLERİ

2.1. 1848 İhtilali'nin Ekonomik Nedenleri

Fransa'da başlayan ve tüm Avrupa'ya yayılan 1848 İhtilali'nin en önemli nedenleri arasında ekonomik unsurlar bulunmaktaydı. Önceleri tarım ile uğraşan halk, teknolojinin gelişmesi ve Sanayi Devrimi ile birlikte, şehirlere göç etmişti. Oluşturdukları bu yeni sınıf ile Avrupalı Devletlerin ekonomisinin işleminde temel konuma erişti. Ekonomi de yaşanan bu büyük değişim ile birlikte burjuvazi ve kapitalizm ortaya çıktı. Burjuvazi devlet ile halkın arasına girdi ve sermayenin ana kaynağı haline geldi. Avrupa'daki bu üretim artışı, iş gücü ihtiyacını beraberinde getirdi; her artan iş gücü ihtiyacı ise beraberinde barınma ve ulaşım gibi yeni ihtiyaçları doğuruyordu. 1827-1830 Ekonomik krizinin etkileri devam ediyordu; halkın – özellikle işçilerin- temel besin kaynaklarındaki vergilerin düşürülmemesi, az maaşların yaşam standartlarını karşılamamaya başlaması, devletlerin, en küçük krizde işçi sınıfına yüklenmesi, Avrupa'da çığ gibi büyüyen ihtilallere neden olacaktı. İşçi sınıfına yapılan bu yüklenmedeki en büyük pay elbette işveren olarak bilinen burjuvazideydi. XIX. yüzyılın öne çıkan ekonomik krizlerinin temelini oluşturan kapitalizm, burjuvaziydi. “Modern kapitalistler sınıfı”¹¹¹ olarak adlandırılacak olan burjuvalar, işçi sınıfının ekonomiye olan katkılarından olabilecek en fazla şekilde faydalanıyorlar ve işçi sınıfının ekonomik haklarını, herhangi bir kanun ile desteklenmediği için en aza indiriyorlardı.

İşçi-işveren sınıfının çatışmasının yanı sıra Avrupa'da görülen bir diğer kriz ise sanayileşmenin tarıma olan etkisi ile oluştu; sanayi işçisinin temel besin kaynağını oluşturan arpa, buğday, patates gibi tarım ürünlerinin mahsulü için ülkeler tarımda değişikliklere gitmiş, küçük çiftçinin, işçi sınıfı için işini kaybetmesine¹¹² neden olmuştu. Küçük çiftçinin işsiz kalması ve işçi sınıfının kötü yaşam şartlarının

¹¹¹ Marx-Engels, *Komünist Manifesto*, 22.

¹¹² Nuri Erkin Başer, *I. Sanayi Devriminde Teknolojik Gelişiminin Rolü* (İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2011), 166.

oluşturduğu kötü havayı ise 1845 yılındaki kötü hasatla Avrupa’da başlayan ekonomik kriz desteklemişti ve bu kriz, 1848 İhtilallerine giden yolda, halkın artan tahıl fiyatlarından¹¹³ ve vergilerden dolayı dayanmalarının son raddesine gelmelerine neden olmuştu. Sanayileşmenin getirdiği gelişme ve büyümenin sonuçları olan bu ekonomik krizler, devletlerin hem toplumsal hem de yönetsel değişikliklere giderken, sınıfların ortasında kalmasına ve dengeyi bulmaya çalışırken ise dengesinin sarsılması ile son bulacaktı.

2.1.1. Sanayinin Gelişmesi ve Üretimin Artması

Avrupa’da XV. yüzyıldan bu yana biriken sermaye ve teknolojik çalışmalar, XVIII. yüzyıla gelindiğinde bu sermaye birikiminin makineleşmeye aktarılmasına¹¹⁴ olanak sağlamıştı; 1750’li yıllarda İngiltere’de gerçekleşen Sanayi Devrimi ile birlikte, feodal beylerinin çocuklarının sanayileşmeye aktardığı bu miraslar¹¹⁵, yeni iki sınıfın ortaya çıkmasına ve Avrupa’nın toplumsal düzeninin tamamen değişmesine yol açmıştı. Feodal beylerin, serflerin ve senyör ile aristokratların başlangıçta desteklediği sanayileşme daha sonraları tüccarların sömürge ülkelerinden getirdikleri madenlere ihtiyaç duymaya başlamıştı¹¹⁶; bu durum, sanayileşen Avrupa’da tüccarların ve dolayısıyla burjuvazinin ortaya çıkmasına ve devletin ekonomisinde önemli bir konuma yükselmelerine neden oldu. Burjuva sınıfı, Sanayi Devrimi’nden sonra, Avrupa’nın sanayileşmesinde feodal beylerin yanında¹¹⁷ yer alarak, sanayinin toplumsal düzeni ne denli değiştirebileceğini XVIII. yüzyılda ortaya koymuştu.

¹¹³ Helge Berger- Mark Spoerer, “Economic Crises and the European Revolutions of 1848.”, *The Journal of Economic History*, 61/2 (2001), 318-319.

¹¹⁴ Ahmet Naim Çiçekler, *Sanayi Devrimi Döneminde İngiltere’de Çalışma Koşulları: Charles Dickens Romanlarından Yansımalar* (İstanbul: İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2010), 6.

¹¹⁵ Çiçekler, *Charles Dickens*, 6-7.

¹¹⁶ Çiçekler, *Charles Dickens*, 6-7.

¹¹⁷ Çiçekler, *Charles Dickens*, 7-8.

Başlangıçta büküm, iplik ve buhar makinesinin geliştirilmesi¹¹⁸ ve üretimine başlanması ile sanayileşmenin temelleri atılmıştı. Atılan bu temeller yeni bir ihtiyacı beraberinde getirdi; makinelerin ihtiyaç duyduğu insan gücü. Özellikle pamuk tekstilindeki ihtiyaç ile başlayan üretimin artmasıyla birlikte duyulan bu ihtiyacı ortaya çıkacak olan yeni bir sınıf karşılayacaktı. Tarımdan fabrikalaşmaya dönen yeni ekonomik düzende köylü, artık şehre göçen ve fabrikalarda çalışan yeni bir sınıf haline gelecekti. Teknolojinin gelişmesinin bu 100 yıllık sürecinde sürekli olması ise sanayileşmenin yalnızca üretimde değil aynı zamanda ulaşım da erişebilmesine yol açtı ve ticaretin önemini arttırdı. Hızla gelişen teknolojinin Avrupa'nın diğer ülkelerinde de aynı rantı yakalamasının önüne geçilebilmesi için İngiltere, 1781'de üretimde katkısı olan herhangi bir aletin veya makinenin ülke dışına ihracını yasakladı¹¹⁹; böylelikle İngiltere ve diğer Avrupa ülkelerinde Sanayi Devrimi'nin neden farklı aşamalarda görüldüğünü ve işlediğini anlayabilmekteyiz.

2.1.2. Sanayi Merkezine Göçler ve Çalışma Hayatı

Sanayinin gelişmesiyle birlikte kırdan yaşayan ailelerin, geleneksel iş gücü değişimleri göstermiş; ailedeki çalışma rolü, geleneksellikten çıkarak 5 yaşından büyük çocuklara kadar indirgenmişti. Geleneksel tarımcılık sanayileşme ile birlikte yerini, sanayinin yoğunlaştığı şehir merkezlerine göç etmeyi zorunluluk haline getirmişti. Bu kitlesel göçler ise elbette bir düzensizliği de beraberinde getirecekti.

Geleneksel iş gücünün temelinde usta-kalfa-çırak ilişkisi yatmaktaydı; bu usta-kalfa-çırak ilişkisi ise vasıflı ve vasıfsız geleneksel iş gücündeki işçi ayrımının temelini oluşturuyordu. Teknolojinin gelişmesinin sanayiye etkisiyle vasıflı işçi gücüne eskisi kadar ihtiyaç duyulmuyordu¹²⁰; vasıflı işçiye karşı azalan ihtiyaç, kadınların ve çocukların sanayideki işçi rolünün büyük bir kısmını karşılamasına neden oluyordu. Kadınların ve çocukların bu denli iş hayatındaki aktifliği ise kanunlarla sabit zor yaşam

¹¹⁸ Çiçekler, *Charles Dickens*, 13.

¹¹⁹ Başer, *I. Sanayi Devrimi*, 147-148.

¹²⁰ Başer, *I. Sanayi Devrimi*, 166

şartlarına¹²¹ karşı olabilecek herhangi bir ayaklanma da kolay bastırılabilen bir kesiminde oluşmasını sağlamıştı. Sanayileşmenin ihtiyaç duyduğu bu iş gücünü karşılayan kırsal kesimdeki halk, şehir merkezine göçtükçe, şehirdeki nüfus artışını ve nüfus artışına bağlı olarak mevcut ihtiyaçların artmasına neden oldu. Sanayi Devrimi'nin beraberinde getirdiği sanayileşmiş şehir merkezlerine göçler, gelişen teknolojinin insanın ihtiyaç duyduğu neredeyse her alana yansısıyla kendini göstermişti; pamuk¹²², şarap gibi sektörlerin büyümesinin yanı sıra basımevlerindeki ve tiyatro binalarındaki artış ise sanatta yeni eserlerin ortaya çıkmasını ve birçok ülkeye yayılmasını sağladı.¹²³ Sanatın bu denli hızlı yayılması ve kolay ulaşılabilir hale gelmesi, kırsal kesimdeki halkın, eski alışkanlıklarına dönmesini sağlayabilirdi; vasıfsız işçi olarak geçen bu işçi sınıfının herhangi bir nedenle tembelliğe ve eğlenceye düşmesinin önüne geçilmesi için devletler tarafından, burjuvazinin ve üretimin yararına olan ve yalnızca tüm hafta yoğun çalışmalarının karşılığında hayatlarını iademe ettirebilecekleri kadar ücret verileceği kanunlar¹²⁴ konuldu. Şehir merkezlerine sanayileşmenin hülyası içinde göç eden bu kırsal kesimin yaşama hakkı ise bu kanunlar ile kısıtlanarak, burjuvazinin insafına bırakılmıştı. Burjuvazinin insafına bırakılan bu işçi sınıfı, Avrupa'daki, özellikle şehirlerdeki nüfusun, katlanarak artmasına neden oldu¹²⁵; öyle ki sanayi devrimi, teknolojinin gelişmesi ve sanayileşme olmasaydı, Avrupa'daki nüfus göç hareketi¹²⁶ artmayacağı gibi, nüfus artış hızı da pek farklılık göstermeyebilirdi.

Sanayileşmenin, şehir merkezlerindeki bu yeni sınıfa sunduğu çalışma hayatı ise beklenenden daha iyi değildi; geleneksel aile kavramının en büyük değişmelerinden birini yaşadığı bu dönemin öne çıkan unsuru fabrikalardı. Çalışma hayatları, işçilerin

¹²¹ Başer, *I. Sanayi Devrimi*, 166.

¹²² Başer, *I. Sanayi Devrimi*, 227.

¹²³ Engün, *Fransız İhtilali Sonrası*, 67.

¹²⁴ Başer, *I. Sanayi Devrimi*, 166.

¹²⁵ Başer, *I. Sanayi Devrimi*, 173.

¹²⁶ Davut Ateş, "Industrial Revolution: Impetus Behind the Globalization Process", *YÖNETİM VE EKONOMİ* 15/2 (2008), 32-33.

fabrikalara konumlarına göre şekillendirilmiş ve işçilerin daha fazla çalıştırılıp, daha fazla üretime katkı sağlaması amaçlanmıştı.¹²⁷ İşçiler ise yetersiz beslenme, iş kazaları, meslek hastalıkları ve yoğun çalışma saatlerinden dolayı olası bir işçi krizinin önüne geçilmesini sağlamak için yıl boyunca çalıştırılmıyordu¹²⁸; çalışma veya yaşam koşullarının iyileştirilmesinden tüm yıl boyunca işçilerin çalıştırılmaması ekonomi ve burjuvazi için kısa vadede en iyi çözüm olmuştu. Çalışma hayatlarındaki bu sıkı düzene karşılık, yalnızca geçinecek kadar ücretler almaları, işçi sınıfının önceki yaşantılarından sefilliğe geçiş olarak görülmüş ve sonraları birçok esere de konu olmuştu.

2.1.2.1 İşçi Sınıfı

Sanayi Devrimi'nin bir sonucu ve ihtiyacı olarak ortaya çıkan işçi sınıfı, emeğini, bedenini ve becerilerini¹²⁹ burjuvazi yararına kullanan ve karşılığında hayatını idame ettirebilecek kadar bir ücret alan işçilerden oluşmaktaydı. İşçi Sınıfı, XVIII. yüzyılın sonları ile XIX. yüzyıl Avrupa'sının sanayileşmesinde kilit rolü üstlenen sınıf olarak da bilinmekteydi. Köylüden daha zor çalışma şartlarına sahip olan bu sınıf esasta makineleşmiş insan gücü olarak kullanılmaktaydı. Çoğunluğunu kadın ve çocukların oluşturmakta ve kanunlar işçi sınıfından en verim alınacak şekilde düzenlenmekteydi; işçiler ile ilgili yapılan düzenlemelere bakıldığında işçi çocukların çalışacakları saate göre okul saatlerinin ayarlanması veya tekstil fabrikasında çalışan bir ailenin çocuklarının, fabrika sahibinin işçileri sayılması¹³⁰ bunlara örnek olarak gösterilebilirdi. İşçi Sınıfı, diğer çalışan kesimlerden farklı olarak tamamıyla işverene bağlı bir kesimdi¹³¹ ve herhangi bir grev, isyan veya ayaklanmada şiddete ve düzen değişikliği ile sonuçlanmayan hiçbir hareket cezasız kalmıyor, kolay bastırılıbiliyordu. Kazandıkları ücret, bir birikim yapmalarını sağlayabilecek düzeyde değildi; buldukları konumdan

¹²⁷ Çiçekler, *Charles Dickens*, 20.

¹²⁸ Hasan Dilan, *Sosyal Demokrasi ve CHP* (İstanbul: İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 1995), 64.

¹²⁹ *Türk Dil Kurumu*, "İşçi" (Erişim Tarihi 01/10/2023).

¹³⁰ Çiçekler, *Charles Dickens*, 21.

¹³¹ Çiçekler, *Charles Dickens*, 24.

yükselmek için kalfalık veya ustanın kızıyla evlenmek¹³² gibi bir imkanları bulunmuyordu. İşçi sınıfının yaşamı, kapitalist fabrika sahiplerinin kendilerine sundukları çalışma koşullarına boyun eğmekle sürdürülebiliyordu. Bu çalışma şartları ise işçi sınıfının olası düşüncelerini harekete geçirmesini engelleyebilmek için sürekli artıyor, iyileştirilmiyor, disiplin cezaları ile desteklenerek, ücretleri azaltılıyordu.¹³³ Özellikle pamuk, tekstil ve şarap imalatında kullanılan işçi sınıfının gücü 1840'ların sonlarına doğru ulaşım teknolojisinin gelişmesi birlikte demiryollarına kaymıştı¹³⁴ ve bu daha çok işçiye ihtiyacı doğurduğu gibi, işçilerin yaşam koşullarını daha da zorlaştırarak, sosyalizm gibi düşüncelerin işçilerin arasında yayılmasına olanak sağlamıştı. 1848'e giderken işçileri devlet, bilmeyerek de olsa ilmek ilmek devrime hazırlamıştı.

2.1.2.2. İşçi-İşveren Çatışması

Günün yorgunluğuyla karanlıkta, ertesi gün daha fazla çalışabilmek için dinlenmeye kulübeden bozma evlerine giden işçiler, özellikle XIX. yüzyılda gidişata dur deme ihtiyacı hissetmiş ve bunun için harekete geçmişlerdi fakat her zaman sonuç beledikleri başarıya ulaşamamıştı. İşçilerin yoğun eylemleri sonuçları ne olursa olsun Avrupa Devletlerine, işçilerin düşüncelerini eyleme dökmek istediklerinde ne raddeye kadar gidebilecekleri hakkında fikir vermişti.

Kapitalist düzenin Avrupa'yı kara bir sis gibi sardığı bu yüzyılda, işçiler ne kadar yük altında karanlıkta kalsa da, ekonomi ile siyaset arasında önemli bir yere sahip olan burjuvazi de bir o kadar parlıyordu. Sanayileşme ile birlikte burjuvazinin ortaya çıkışı ve önem kazanması, işçi sınıfının işvereni konumunda kendilerini göstermelerine ve devlet desteği ile işçilerin emeğini olabildiğince sömüren patronlar olmalarına yol açmıştı. Devlete ve işverenlerine karşı öfkesi biriken işçi sınıfı ise 1811-13'de Luddçuluk Krizi, 1817'de Pentridge Ayaklanması, 1819'da Peterloo, 1820 ile 1830

¹³² Çiçekler, *Charles Dickens*, 23.

¹³³ Çiçekler, *Charles Dickens*, 24.

¹³⁴ Başer, *I. Sanayi Devrimi*, 229.

arasında Sendikacılığın yaygınlaşması, 1831 Lyon İşçi Ayaklanması, 1830 ile 1840 arasında On Saat Hareketi ve 1838’de başlayıp 1850’de son bulacak olan Çartizm Krizi¹³⁵ ile eyleme geçmişlerdi.

Luddçuluk Krizi aslında temelinde bilinçli bir düşünce beslemeden ortaya çıkmış ve sanayileşme ile birlikte işsiz kalan eğitimsiz işçilerin makineleri yağmalama eylemlerinden oluşmaktaydı fakat bu aslında eylem, işçilerin, XIX. yüzyılda, işverenlerine karşı harekete geçmeleri için büyük bir umut olarak sonuçlanmıştı¹³⁶. Luddçuluk Krizini yine İngiltere’nin Pentridge köyü civarında meydana gelen Pentridge Ayaklanması ve 1819’da Saint Peter Meydanındaki gösterilerle başlayan Peterloo Katliamı izledi. 1838’de ortaya çıksa da 1848 İhtilali ile gelişen Çartist Hareketi ise İngiltere’nin en önemli işçi hareketlerinden biri olarak tarihe geçmişti. İngiltere’deki bu ayaklanmalar, sert bir şekilde bastırılrsa da Çartist Hareketi, gelişimi ve basına etkisi ile İngiltere’deki işçilerin haklarını aramalarının ve umutlarını kaybetmemelerinin önünde bir kalkan olarak durmuştu.

Fransa’da Burjuvazi ile İşçi Sınıfının karşı karşıya geldiği Lyon Ayaklanmasında ise 30 bin işçi ayaklanmış ve vali şehri boşaltmak zorunda kalmıştı; işçiler 1830 İhtilali’nde verilen ‘zenginleşme’ vaadinin¹³⁷ karşılığını istiyorlardı. 9 Nisan ve 14 Nisan arasında gerçekleşen bu 5 günlük süreçte yaşanan tüm kanlı olaylara taraflar şöyle bakıyor ve işçilere sesleniyordu; “Neyiniz eksik? Özgürlüğünüz mü, Eğitim mi? Niye sizlerin toplanmasını karşı çıktığınızı iddia ettiğiniz devlete iftira atıyorsunuz? Ücretlerden şikayetçi olan işçilere, hükümetin herhangi bir şekilde müdahale edemeyeceği ve müşteri yaratamayacağı...”¹³⁸ bilgisinin altı çiziliyordu bu seslenişte. Halbuki hükümet hali hazırda burjuvazinin içerisinde yer alan ve onu temsil eden bir hükümet değil miydi? Eğer işçileri maaşlarını düzenleyemeyecekse ve ülkenin kalkınması için müşteri sağlayamayacaksa, anlaşmalar yapılmayacaksa, o halde kukla olmaktan başka ne görevi

¹³⁵ Başer, I. *Sanayi Devrimi*, 168.

¹³⁶ İlayda Giritli, “Proletaryanın Doğuşu ve Mücadelesine Yakından Bakış: “İngiliz İşçi Sınıfının Oluşumu”, 4. *Boyut Medya ve Kültüre İlişkili Çalışmalar Dergisi* 20 (2023), 150.

¹³⁷ Dilan, *CHP*, 69.

¹³⁸ *Le Courier Du Gard*, “NIMES” (16 Nisan 1834), 1.

görüyordu? İşçilere söylenen eğitim veya özgürlük hakkının zaten var olduğu ve onlardan başka bu dünyada kimsenin bu kadar özgürlük ve eğitim hakkının olmadığını bilgisi verilirken neden ücrete değinilmiyordu? İşçiler bu soruların cevabını ne yazık ki alabilmiş değildi.

Özellikle 1830'dan sonra işçilerin siyasi hareketlerde de kendilerini göstermesi ve özellikle sosyalist ve cumhuriyetçi hareketlerin yanında kendilerini göstermeleri, işveren liberal burjuvalar için önemli bir aksaklığa ve karışıklığa sebebiyet vermişti; burjuvalar, şimdi hem siyasette hem ekonomide hem de halk arasında bir denge kurmak zorundaydı. Kurmaya çalıştıkları bu dengenin sonuçlanması ise 1848'de kendini gösterecekti.

2.1.2.3. İşçi Sınıfının Hakları ve Sendikalar

Teknolojik gelişmeler, ülkelerin ekonomik kalkınmasına ve gelişmesine büyük katkı sağlamıştı ve bu katkılar, sanata da besteler ve oyunlar olarak yansımıştı fakat ülkenin kalkınmasına en büyük katkıyı sağlayan eski köylü, yeni işçi sınıfının insani yaşam haklarının iyileştirilmesinin göz ardı edilmesini engellememişti. İşçiler, ülkede oy hakkı dahi olmayan ve şehirlerde ucuza yaşayan halk olmaktan ileriye gidemiyordu. Normal bir insan gibi görülmeğe çok uzak olan bu sınıfın haklarını bilecek ve savunacak bir gücü dahi yoktu. Ülkedeki, sınıf ayırt etmeksizin tüm halkının refahından sorumlu olan devletler ise, işçilerin ve işverenin arasına girmiyor, kendini bundan sorumlu tutmuyordu.¹³⁹ Yalnızca makinelerin çalışmasından sorumlu olan ve insan gücü olarak görülen bu sınıfın, insan eliyle yapılan makinelerden daha değersiz olması, olası herhangi bir iş kazası, beslenme sorunu veya krizde yalnız olmaları, özellikle XIX. yüzyılda kendi kaderlerini tayin etmekten görevli olduklarını anlamalarını sağlayacaktı. Elbette işçi sınıfının, kendi kaderlerinden sorumlu olduklarını anlamaları yeni oluşum oldukları için XVIII. yüzyıl ile başlatılarak ele alınabilirdi fakat işçi sınıfı oluşmadan önce de alt tabakayı oluşturan çalışan halkın kendi aralarında kurdukları birlikler

¹³⁹ İbrahim Kazak, "İşçi Sendikalarının Tarihi Gelişimi (İngiltere Örneği)", *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi* 37-38 (1992), 68.

bulunmaktaydı. XV. Yüzyıla dayanan bu birlikler başlangıçta lonca olarak anılmaktaydı. XVII. Yüzyıl ve özellikle yaygınlık kazandığı XVIII. yüzyılda birlik olarak bilinmeye başlayan bu oluşumlar, aralarında ayırım yapabilecek ve vasıfsız işçileri aralarına almayacak kadar güçlüydü. Hayat boyu ücretli olarak çalışacak ve bu sınıfta yükselmenin olmadığı mahkumiyette olan işçiler arasında oluşturulan sendikacılık ise temelinde vasıflı işçilerin kurduğu mesleki kuruluşlar şeklinde başlamış ve böyle de devam etmişti.¹⁴⁰ Kendilerini korumak ve toplantılar yaparak daha iyi bir çalışma hayatı için çözüm bulmaya çalışan bu işçi birlikleri, devletler tarafından yasa dışı olarak görülmekte ve “fesat hareketi” olarak değerlendiriliyordu; devletlere göre işçiler, kendilerini olmayan haksızlıklarla acındırıyor ve ekonomik işleyişin bozulmasına ve aksamasına neden olacak grevlerle, ülkeyi zor durumda bırakıyorlardı. İşçilerin, özellikle XVIII. yüzyıldaki bu grevlerin de ve ayaklanmaların da zaman zaman şiddete başvurmaları¹⁴¹ ise acı sonuçlar doğuruyor, her doğan sonuçta da birlikler öncekinden daha çok üyeye sahip oluyordu. Yaranın kabuk bağlamasına sendika üyelerince izin verilmiyor, iyileşme için haklarının kanunlaştırılmasını istiyorlardı. Nitekim iyileştirme yalnızca işverenlerin yararına olacak şekilde ilerledi; parlamento bu sendikaların bastırılması için 1721,1723,1749 ve 1773’lerde tedbir kanunları çıkardı ve 1799 ile 1800’de çıkan iki kanun ile de işçilerin toplantıları ve grev yapmaları yasaklandı¹⁴².

XVIII. yüzyıldaki sendikalaşmalarda işçilerin, işverenlerin yararına bastırılmaları, beklenenden daha iyi sonuç göstermedi. Özellikle İngiltere’de öne çıkan sendikalaşma da işçiler, bu kanunlarla birlikte gizli gizli toplantılar düzenleyerek, haklarından vazgeçmedi. Parlamento, daha fazla işçileri ve toplanma haklarını görmezden gelemezdi çünkü artan işçi gücü ihtiyacından dolayı genel nüfus içerisindeki işçi sınıfının payı giderek büyüyor,¹⁴³ hak talepleri de buna orantılı olarak artıyordu. Bastırmanın, durumu

¹⁴⁰ Kazak, “İşçi Sendikaları”, 66-67.

¹⁴¹ Kazak, “İşçi Sendikaları”, 67.

¹⁴² Kazak, “İşçi Sendikaları”, 67.

¹⁴³ Kazak, “İşçi Sendikaları”, 66.

daha kötü hale getirdiğini anlayan parlamento, 1824 ve 1825’de işçilerin birleşmelerini yasaklayan kanunları iptal ederek, şiddet ve tehdit olmadan toplantılar yapabileceklerini kapsayan bir kanun ile sendikaları yasallaştırdı¹⁴⁴. Bu yasallaştırma her ne kadar işçilerin yararına gibi görünse de işverenler, tehdit olarak gördükleri her eylemi ve toplantıyı, kanun açığı bularak mahkemeye başvurabiliyor ve engelleyebiliyordu.¹⁴⁵ Yine de sermaye, işçilerin hak arayışını durduramadı ve İngiltere’de sendikacılık, Avrupa’nın diğer ülkelerine göre, özellikle XIX. yüzyılda gözle görülür bir gelişme yaşadı.

Sendikalaşmayı en çok etkileyenlerden biri olan Robert Owen ise daha sonraları Owencılık olarak bilinen fikirleriyle bu dönemde önem kazandı. Owen, işçi haklarının, barışçıl grevlerle savunulabileceğini ve toplum düzeni için işçilerin, emeklerinin karşılıklarını almaları gerektiğini düşünen¹⁴⁶ İngiliz sosyalistti. Ona göre işçiler, kendi kendilerini yönetebilecek birliklere sahip olmalı ve bu örgütler de tamamen özgür olmalıydı.¹⁴⁷ Bu düşüncesi 1833’de işçilerin yararına düzenlenen çalışma saatlerinin kanunlaşmasıyla taçlanınca Owen, kurduğu “Büyük Milli Birleşmiş Sendikalar” örgütü ile daha fazla iddiada bulundu fakat düşüncelerinin karşılığını alamadı. 1833’de kazanılan haklardan sonra yapılan her eylem için çok düşünülmesi ve planlatılması gerekmektedir; örgüt bunda başarılı olamadı ve henüz kazandıkları haklardan daha fazlası için 1834’de yaptıkları grevlerde başarısız oldu. Bu örgütün Owen tarafından dağıtılmasına neden oldu; Owen, başlangıçta işçilerin umudu olarak ortaya çıksa da ne yazık ki, bu başarısızlığından sonra, işçiler için sahnede pek görünemedi. İşçiler, Owen’ın başarısızlığından etkilense de kendi davalarından vazgeçmedi ve Londra’da eylemlere devam ettiler; 1833’de kazandıkları haklardan vazgeçme veya işçi birliklerinin eylem ateşini soğutma gibi bir niyetleri yoktu. Böylelikle işçi birlikleri,

¹⁴⁴ Kazak, “İşçi Sendikaları”, 68.

¹⁴⁵ Kazak, “İşçi Sendikaları”, 68.

¹⁴⁶ Ahmet Özkiraz – Nuray Talu, “Sendikaların Doğuşu; Türkiye ve Batı Avrupa Ülkeleri Karşılaştırması”, *Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi* 2 (2008), 110.

¹⁴⁷ Ahmet N. Yücekök, *Siyasetin Toplumsal Tabanı (Siyaset Sosyolojisi)* (Ankara: Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, 1987), 81.

1850'lere kadar sürecek olan Çartist hareketleri başlattı ve İngiliz toplumunda, şimdi bile işçiler arasında hatırı sayılır bir iz¹⁴⁸ bıraktı.

Fransa'da sendikalaşma ise İngilizlerden ayrı olarak 1848'e kadar gözle görülür bir faaliyet göstermedi; Fransa'daki işçi sınıfının birlikteliğinin temel amacı karşılıklı yardımlaşma¹⁴⁹ydı. İşçilerin grevleri ve ayaklanmaları, sendikalardan çok özellikle sosyalist ve cumhuriyetçi siyasiler tarafından desteklenmekteydi. Bu yüzden, asıl sendikalaşmanın ve sendikaların kanunlaşmasının yılı olan 1884¹⁵⁰'e kadar Fransa'da, işçi birlikleri vasıflı işçilerin arasında kalmış ve yaşlılık, iş kazası gibi durumlarda birbirlerine yardımcı olan topluluklar olarak sınırlandırılmıştı.¹⁵¹

Daha sonraki yıllarda da görüleceği üzere, Avrupa'da işçi haklarının savunulması ve sendikalaşmasının en büyük destekçisi sosyalistler olmuş ve bunun için gerek siyasi gerek toplumsal adımlar atmaktan çekinmemişlerdi. İşçilerin, XIX. yüzyılda, devlet ile aralarındaki bağ ve insan olarak görülmeleri için uğraşan sosyalistler, zaman zaman devletler tarafından kontrol altına alınmak istese de işçiler arasında, insani haklarını alana kadar varlıklarını ve düşüncelerini sürdürmüştü.

2.1.2.4. İşçi Sorunlarının Yansıması: Komünist Manifesto

Sanayileşme ile birlikte işçi sınıfının karanlık ve sefil yaşantısının bir sonucu olan emeği üzerinden güçlenen burjuvaların ve devletteki etkilerinin çok farkında olan Karl Marx ve Friedrich Engels, sonraları sosyalizmin baş kitabı olacak olan fakat Londra'da bir broşür olarak basılacak olan Komünist Manifesto' da 'hakiki sosyalizm'in¹⁵² tanımını yapmış ve sosyalist bakış açısı çerçevesinde burjuvaları ve muhafazakârları eleştirmişlerdi. Onlara göre Fransız sosyalizmden çok ayrı olarak hakiki sosyalizm,

¹⁴⁸ Yücekök, *Siyaset Sosyolojisi*, 82.

¹⁴⁹ Özkiraz – Talu, "Sendikaların Doğuşu", 114.

¹⁵⁰ Özkiraz – Talu, "Sendikaların Doğuşu", 114.

¹⁵¹ Özkiraz – Talu, "Sendikaların Doğuşu", 113.

¹⁵² Marx-Engels, *Komünist Manifesto*, 49.

proletaryanın¹⁵³ çıkarlarını değil, hiçbir sınıfa ait olmayan İnsan Doğasının çıkarlarını temsil eden bir fikir akımıydı.¹⁵⁴ Modern kapitalistlerin çıkarları için savunduğu sosyalizmden ayrı olarak Marx ve Engels'in savunduğu sosyalizm, basıldığı yıl olan 1848'deki ihtilalleri etkileyecek ve özellikle Alman ve Fransız halkı için yeni bir sosyalizm tanımının benimsenmesinin önünü açacaktı.

Dinden, toplumsal sınıflardan ve belli bir sınıfa hizmet eden her türlü çıkarlardan arınmış olan bu sosyalizm yaklaşımı, liberaller ve muhafazakarlardan usanmış olan proletarya için 1848 İhtilallerinin sonuçları ile birlikte Marx ve Engels'in sosyalizmine yaklaşımı kolaylaştıracaktı. Bütün işçilere çağrı yapan ve sosyalizm altında birleşmeyi¹⁵⁵ sunan bu manifesto, devletlerin ve toplumsal sınıfların, sınıflar arasında bir çözüm olarak sunduğu uzlaşmalardan çok ayrı olarak, proletaryanın birleşmesini ve sınıfsız bir toplumsal düzen için ayaklanması gerektiğini savunur. Bu savunma, Avrupa Devletlerinin, Engels ve Marx'ın sosyalizmi gerçek tanımına kavuşturmasıyla birlikte, cumhuriyetçilik akımının yarattığı korkuya, sanayileşmenin büyük destekçileri olan işçi sınıfının içerisinde komünizm ve sosyalizmin yayılması korkularını beraberinde getirdi.

2.2. 1848 İhtilali'nin Siyasi ve Sosyal Nedenleri

1848 Fransız İhtilali'ne gidilen 1830 ile 1848 arası bu yıllarda Louis-Philippe Hükümeti, vaatlerini yerine getirememeye ve buldukları liberallerin arasında kendilerinin de aynı düşüncede olduklarını göstermeye başlamıştı. Devletlerde asıl olan sınıf ayrımı gözetmeksizin halkın çıkarını savunan ve ferah yaşantısı için bulunan hükümetin yerini yavaş yavaş, ekonomik çıkarları için sınıf ayrımı yapmaya başlayan ve bazı olaylara gözünü kapatan bir hükümet almıştı. Liberaller, hükümetten aldıkları destek ile güçlerini ve statülerini korusalar da eskinin şanlı mazisine duyulan özlemden gelen Bonapartçıları, işçilerin kötü yaşam şartlarının iyileştirilmesi için en büyük

¹⁵³ Proletarya olarak kastedilen sınıf, emeklerinin karşılığında ücret alarak geçim sağlamaktan başka seçeneği kalmayan toplumsal gruplardır.

¹⁵⁴ Marx-Engels, *Komünist Manifesto*, 49.

¹⁵⁵ Marx-Engels, *Komünist Manifesto*, 56.

destekçileri olan sosyalistleri ve bu ikisi arasında, monarşinin tamamen kaldırılmasını savunan cumhuriyetçilerin tehdidine açık konumdaydı. Louis-Phillippe, yönetemediği her ayaklanma ve krizde, daha aşağı çekilecek ve daha iyileri ile karşılaştırılacaktı. Siyasilerin içinde buldukları fikir akımlarının etkisi ise halka yansıtılacak kadar anlaşılabilir olmasa da şehirlerdeki işçi sınıfını harekete geçirecek kadar yaygınlaştırılabilir olacaktı. Şehirlere doluşan ve yeni iş imkanları ile tanışan halkın ise sanayileşme ile birlikte, dogmatik gördüğü fikirlere karşı yapılan eleştirileri benimsemesi hemen kolay olmadı fakat mevcut yaşam şartları, bunların sindirilebilir olması ve değiştirilebilir olmasının önündeki en büyük engeli kaldırdı. Kötü yaşam şartları altındaki halkın daha iyi bir yaşam için önce düşüncesini değiştirmesi gerektiği hareketi, halk tarafından özellikle işçi sınıfının büyük bir çoğunluğunu oluşturduğu halk tarafından benimsenmesi, kader tayin etmeyi, kendi elleriyle de yapabilecekleri ve bunda hakları oldukları düşüncesinin, aralarında yaygınlaşmasına olanak sağladı. İşçi sınıfı, sanayileşmeye ve akabinde ülke ekonomilerinin büyümesine etkilerini daha iyi gördüğü XIX. yüzyılda, oy verme hakkı istiyor ve bunun için grevler ve ayaklanmalarla, siyasi desteği alabileceklerini düşünüyordu. Gözden kaçırılan en önemli nokta ise sosyalistlerin desteklediği işçi sınıfının, Bonapartçılara daha yakın olduğu gerçeği idi. Sosyalizm, her ne kadar işçi sınıfının kurtuluşunu destekleyen bir fikir olsa da, bir yanlıştaki hemen unutulabilecek kadar hassas bir oluşumdur; Bonapartizm iseilmekilmek işlenen bir tarihe sahip, efsaneler zinciriydi. Sürekli değişen yönetim, Napolyon'a karşı olan özlemi arttırıyordu. Halk iyi yaşam şartlarının yanı sıra stabilite de istiyordu. 1848'e giden bu yıllarda, özellikle 1840 sonrasındaki işçilerin aktifliği arasında yer alan sosyalistlerin bunu gözden kaçırmaması veya ihtimal vermemesi gibi bir durumda, ihtilalin beklenmeyen sonuçlar doğurmasına neden olabiliyorlardı; Louis-Phillippe hali hazırda sevilmemeye başlayan bir yöneticiydi, yerini yapılan plansız ihtilal ile her an sosyalistler alabilirdi.

2.2.1. Eşitlik ve Özgürlük Arayışı

Sanayi Devrimi ile birlikte halkların şehir merkezlerine göçü, beraberinde yalnızca zor yaşam şartlarını değil, mevcut durumdaki değişiklik için ne denli çaba sarf etmeleri gerektiği düşüncesini de getirmişti; şehirdeki bu halk, nasıl olabileceklerini

görebiliyordu. Kırsal kesimdeki halk ile şehir merkezlerindeki halkın kültür farklılığı, şehir merkezindeki halkın, özellikle işçi sınıfının, Fransız İhtilali ile tüm dünyaya duyurulan “Özgürlük, Eşitlik, Kardeşlik” sloganının simgeleşmesinden çıkmasını istiyordu. Kırsal kesim ise, siyasetten ve daha önemlisi meclis ile saraydan uzak oldukları için eşitlik veya özgürlük arayışında ne yazık ki değildi. Bu yüzden, şehir merkezlerindeki işçi sınıfı ve küçük burjuvazinin eşitlik ve özgürlük arayışı, işveren olan burjuvaziye rahatsız eden bir diğer unsur olmuştu. Burjuvazi, görünüşte eşitlik ve özgürlük arayışını destekliyordu fakat yalnızca kendilerinin tanımladığı ve izin verdiği ölçüde destekliyordu; burjuvazinin istediği özgür alış-satış, özgür ticaret ve bağımlı özgürlük¹⁵⁶tü. İşçi sınıfının ve küçük burjuvazinin istediği ve arayışı içerisinde olduğu eşitlik ve özgürlük arayışından farklı olarak sanayileşme ile birlikte gelen bu üretimin artması ve ticaretin artması ile mutluluğa kavuşabileceği olgusu¹⁵⁷ birbiriyle uyuşmuyordu. İşçi sınıfının arzu ettiği özgürlük ve eşitlik ise kanunen ‘vatandaş’ görülebilmeleri idi; işçi sınıfı, gelişen ve ortaya çıkan tüm fikir akımlarının yanı sıra hala yük altında ezilen ve hakları için çabalayan ve bu uğurda ölen bir sınıf olmaktan ileri gitmiyor ve yalnızca sayıdan oluşuyordu. Dindeki dogmatik düşünce olan özel mülkiyetin kutsal sayılmasının¹⁵⁸ yanı sıra artık sosyalizm ile yoğrulan işçi sınıfı, kilisenin düşüncelerini tam olarak reddetmese de, devlet demokrasisinin değişmesini ve kanunların önünde sınıf ayrımı yapılmadan herkesin ‘vatandaş’ sayılabileceği bir düzeni istiyordu.

2.2.2. İhtilale Hazırlayan Süreç

Temmuz İhtilali, ekonomik krizler ve hastalıklarla boynu bükülen ve monarşik yönetimlerinin de bükülen boynu düzeltmek yerine zincirlemeye çalışan hakları için bir ateş oldu; İsviçre, Belçika, Almanya, İtalya ve Polonya’da liberaller, Fransız örneklerini yüreklerinde bir cesaret emaresi olarak taşıyarak ayaklandılar ve kendilerini hem

¹⁵⁶ Marx-Engels, *Komünist Manifesto*, 37.

¹⁵⁷ Rasim Bayraktar, “Sanayi Dönemi Sürecinde Fransa’da Din Anlayışı”, *ÖNERİ* 10/40 (2013), 214.

¹⁵⁸ Bayraktar, “Din Anlayışı”, s.214.

cumhuriyetçi hem de demokrasinin savunucu olarak tanımladılar fakat tüm halklar için bu, Fransız örneği gibi başarılı olmadı. Fransa'nın bağlı olduğu bir ülke bulunmuyordu, öyle ki Fransa, Mösyö Thiers, İsviçre Büyükelçisine Mösyö Le Duc de Montebello'ya yazdığı bir mektupta Avrupa'yı eylemler konusunda etkileyebilecek iki öncü olarak yalnızca Fransa ve İngiltere'yi gösteriyordu.¹⁵⁹ Polonya'nın ayaklanması Ruslar tarafından, Almanya ve İtalya'nın ayaklanması ise Avusturya tarafından kontrol altına alındı. Belçika, bu ayaklanmalar ile kendini Hollanda'dan bağımsız hale getirdi fakat bunun kalıcı ve güçlü olabilmesi için ülkenin tanınması gerekiyordu; İngiltere ve Fransa gecikmedi ve Belçika'yı bağımsız bir krallık olarak tanıdı.¹⁶⁰

X. Charles'ın tahtan indirilmesi ve yerine geçici hükümetin kurulması, bir anlık tüm sorunların çözümü gibi görünmüş olabilirdi; X. Charles'ın yerine gelen Louis Philippe, 9 Ağustos'ta Meclis tarafından I. Louis-Philippe unvanı ile, Fransız Kralı ilan edildi. Çocukluktan yetişkinliğe aile içinde aldığı eğitimlerden ve daha önceki Kralın maddi durumunun söz konusu olduğu tartışmalardan ilham alan Louis-Philippe, Kral ilan edildikten hemen sonra mülkünü, çocuklarına bağışladı.¹⁶¹ Kral hakkında daha sonraları ortaya atılacak olan cimri sıfatının yakıştırılmasının buradan başladığını söyleyebiliriz. Tüm devlet başkanlarının yapacağı bir önsezi ile müttefiklerini aramaya ve onları yakınına yerleştirmeyi düşünen Philippe, Françes Guizot ile başladı; Guizot 1830'da milletvekili olarak seçilmişti, Temmuz monarşisi ile birlikte yalnızca bir aylık bir dönem geçirecek olduğu İçişleri Bakanlığına, bakan olarak seçildi; yerine Montalivet Kontu Marthe Camille Bachasson getirildi. Guizot gibi muhafazakâr liberallerin saflarında yer alan Jacques Laffitte, Başbakan, Casimir-Pierre Perier ise Konsey Başkanı oldu. Etrafını muhafazakârlar ile çevreleyen Louis-Philippe'in dönemi umut vadeliyordu -ki öyle de oldu, Kralın ilk iki yılı sakin ve olaysız olarak geçti. Dönemin Avrupası ve Fransa'sında en önemli iki konu olan demiryolları ve Cezayir'di; özellikle

¹⁵⁹ *Gazette Du Bas-Languedoc*, "Chambre des Députés, Séance du 3 février" (13 Şubat 1848), 1.

¹⁶⁰ H. M. Wagstaff, "Some Ruling Forces in Modern History: II. Evolution of Democracy in France.", *The High School Journal*, 1/8 (1918), 5.

¹⁶¹ Pierre de la Gorge, "Louis-Philippe I: Le Roi et Le Règne.", *Revue Des Deux Mondes (1829-1971)*, 2/4 (1931), 826.

X. Charles'ın mirası olan Cezayir istilasını almaya her ne kadar isteksiz olsa da Philippe, buradaki birliğin başına Napolyon Savaşlarında da yer almış meclis üyesi Bertrand Clauzel'i getirdi. Demiryolları ise henüz yalnızca Avrupa'daki gelişmelerinden haberdar olunan fakat Fransa'da 1837'ye kadar herhangi bir hareketi olmayacak olan bir konu olarak kalacaktı.

2.2.3. General Lamarque' nin Ölümü ile 1832 isyanı

1832'ye gelindiğinde Kral'ın saltanatını tehdit eden iki kesim bulunuyordu; Cumhuriyetçiler ve Bonapartçılar. Bonapartçılar, Napolyon dönemindeki Fransa'ya duydukları özlemle hareket ediyor ve hala Napolyon'un oğlu Napolyon II'yi doğuştan sahip olduğu Fransa İmparatoru unvanı ile eski şanlı Fransa'sına kavuşturmayı arzuluyorlardı. 1832'deki Napolyon II'nin genç yaşta ölümünün Bonapartçılar için duraklama ve geri çekilme olarak tasvir edilebileceğini yazmamız için herhangi bir kaynağa ihtiyaç duymuyoruz fakat cumhuriyetçiler için durum böyle değildi. Cumhuriyetçilerin popüler figürü Jean Maximilien Lamarque – diğer unvanı ile General Lamarque-, Louis-Philippe'in baş eleştirmeniydi; ona göre anayasal monarşi, insan haklarının ve siyasal özgürlüğün baş düşmanlarından biriydi. 1832'deki ölümü temsil ettiği Cumhuriyet için bir ateş olarak görüldü. Böyle popüler bir figürün ölümüyle olabilecek hareketlere karşı yetkililerin uyarıldığı raporlar içinde yer almaktadır. General Lamarque'nin cenazesinde harekete geçecek olan Cumhuriyetçiler, Karlistlerle¹⁶² anlaşarak ortak hareket etmeye karar verdi.¹⁶³ Cenaze konvoyu Rue de Grammont'tan geçerek Batille'e doğru ilerledi; kortej¹⁶⁴ Rue de Grammont'un bittiği noktaya vardığında, etrafını General Lamarque bayraklarıyla matbaacılar, boyacılar, Temmuz Birliği Cemiyeti üyeleri, İnsan Hakları Cemiyeti üyeleri, Halkın Dostları Cemiyeti üyeleri, Hukuk, Tıp, Eczacılık öğrencileri ve Alfort Okulları öğrencileri ile

¹⁶² Bourbon Hanedanı destekçileri; amaçları Bourbon Hanedanının alternatif bir kolu için taht iddiasıdır. Bakınız; Wikipedia, "Carlisme (Espagne)" (Erişim Tarihi 25/03/2023).

¹⁶³ *Courrier Du Gard*, "Evenemes de Paris." (12 Haziran 1832), 1.

¹⁶⁴ Toplumsal etkinliklerde sıra halinde giden insan topluluğa denmektedir.

bayraklarıyla Polonyalı, İtalyan, Alman, Portekiz ve İspanyol mülteciler sardı.¹⁶⁵ Kortej Bastille'e vardığında Mareşal Clauzal, Mösyöler Mauguin ve Pons (de l'iféault) konuşma yaptı. Kalabalığın ortasından "Vive la Liberte! Vive la République a bas Louis-Philippe!" sesleri duyulmaya başlanmıştı ki Mösyö de Lafayette kalabalığın geri çekilmesini ve cenaze törenini görüşlerinin öncülük ettiği kanunsuzlukla rahatsız etmemelerini istedi.¹⁶⁶ Kortej Austerlitz köprüsüne doğru ilerlediği sırada kalabalıkta arbede yaşandı ve belediye muhafızları birkaç el ateş etti; üç at bıçak darbesiyle yaralandı, her iki tarafta sessiz kalmadı ve tüfekler çekildi. Bu isyan tüm Paris tarafından desteklenen bir isyan değildi ve Kral'ın tahta geçmesinin üstünden henüz iki yıl geçmişti; halkı etkileyen bir rahatsızlık durumu bulunmuyordu. Halk ve Ulusal Muhafızlar, devletin yanındaydı; halk iş birliği yaparak dükkanlarını kapattı ve sokakları terk etti.¹⁶⁷ İsyancılar gece boyu tüm dükkanları "Yaşasın Cumhuriyet, Yaşasın Napolyon!" sloganları ile yağmalandı; özellikle silah satışı yapılan dükkanları yağmalayan isyancıların elinde artık sadece taş yoktu. Bourbon Bulvarı'ndaki süvarilere ateş açarak, askeri birlikleri kendilerine karşılık vermeye zorladılar. Daha ılımlı yaklaşıma sahip olan Louis-Philippe hükümeti hemen karşılık vermeyi değil, önce savunmayı ve isyan hararetinin sakinleşmesini bekledi fakat silahlanmanın oluşturabileceği büyük tehditte karşı zayıf karakolları boşalttırdı ve Saint Denis ve Saint Martin caddelerine barikat kurdu.¹⁶⁸ İsyancıların hedefi yalnızca devletin kendilerine karşılık vermesini sağlamak değil, halkında harekete katılmasına çabalamaktı; bu yüzden "Özgürlük ya da Ölüm" ideolojisiyle hareket ederek, ağaçları sökerek başlarına kırmızı başlıklar¹⁶⁹ yerleştirdiler. Cumhuriyetçiler cephanelikteki barut deposunu ele geçirmeyi başardı fakat muhafızlar hızlı davranarak barut deposundaki darbeyi top ateşleyerek püskürttü. Bu durum bir sürelik sakinliğe sebebiyet vermiş olarak gözükse de aslında isyan konum değiştiriyordu; Fauborg Saint Antoine bölgesinde isyancılar

¹⁶⁵ *Courrier Du Gard*, "Evenemes de Paris.", 1.

¹⁶⁶ *Courrier Du Gard*, "Evenemes de Paris.", 1.

¹⁶⁷ *Courrier Du Gard*, "Evenemes de Paris.", 1.

¹⁶⁸ *Courrier Du Gard*, "Evenemes de Paris.", 1.

¹⁶⁹ "des bonnet rouges" olarak da geçen bu başlıklar esasen 1789 İhtilali ile özleşmiş bir isyan simgesiydi.

barikat kurdu, burayı ele geçirmeyi planlıyorlardı fakat halk isyancılar ile hareket etmeyi reddetti.¹⁷⁰ Ulusal Muhafızlar bu bölgedeki hareketi de bastırarak, barikatları devirdi ama isyanın bastırılması için yeterli olmadı. Cumhuriyetçiler son çare olarak Seine-et-Marne’ de yer alan ve bir ortaçağ kilisesi olan Saint-Méry kilisesine doğru ilerlediler ve burayı ele geçirdiler; birlikler Saint Denis ve Saint Martin bölgesindeki isyancıları bastırdıktan sonra bu bölgeye doğru hareket ettiler ve çatışmalar burada devam etti.¹⁷¹ Sabahın erken saatlerinde devam eden çatışmalar da Banliyöler ve 14. Birlik çok sayıda kayıp verdi fakat isyancılar bastırılmadı; öğlen saatlerine doğru yeni kuvvetler bu bölgeye konuşlandırıldı. İsyancılar Martin caddesindeki evlerde menzil almış durumdaydı ve kanalizasyon çalışması bulunduğu için birlikler doğru konumlanamamıştı; ¹⁷² şans isyancılardan yanaydı. Sabah 5’den öğlen 2’ye kadar çatışmalar devam etti ve olaya Savaş Bakanı da müdahil olarak komutayı ele aldı.¹⁷³ Ulusal Muhafızların bu isyanı yatıştırmak için yeterli olmayacağını anlayan Bakan, Paris 2. Lejyonunun 2.taburuna bağlı bir Chasseurs Bölüğünü Paris’ten getirterek Cumhuriyetçilerin konuşlandığı Saint Méry kilisesi ve çevresindeki evlere topçu ateşini başlattı.¹⁷⁴ Cumhuriyetçiler için taş ve tüfek ile savaşma bitmişti ve olay bir iç savaşa gitmeden önce alınabilecek önlem alınmıştı; artık teslim olmaları ya da ölmelerinden başka seçenekleri kalmamıştı. Cumhuriyetçiler Mareşal Soult’un¹⁷⁵ teslim ol¹⁷⁶ çağrısına aldırmadı ve çatışmalar kaldığı yerden devam etti. Komutan Dobiguie’nin komuta ettiği 11. Lejyonla karışık 3. Tabur Saint-Méry caddesinde bulunan iki evi süngüyle ele geçirdi.¹⁷⁷ Artık isyancıların seçeneği kalmamıştı ve teslim olmayı da

¹⁷⁰ *Courrier Du Gard*, “Evenemes de Paris.”, 1.

¹⁷¹ *Courrier Du Gard*, “Evenemes de Paris.”, 1.

¹⁷² *Courrier Du Gard*, “Evenemes de Paris.”, 1.

¹⁷³ *Courrier Du Gard*, “Evenemes de Paris.”, 1.

¹⁷⁴ *Courrier Du Gard*, “Evenemes de Paris.”, 1.

¹⁷⁵ Mareşal Soult, tam adıyla Jean-de-Dieu Soult, Fransa tarihinde Fransa Mareşali unvanını alabilen altı subaydan biriydi.

Bakınız: “Jean-de-Dieu Soult”, *Wikipedia* (Erişim Tarihi 17/02/2023).

¹⁷⁶ *Courrier Du Gard*, “Evenemes de Paris.”, 1.

¹⁷⁷ *Courrier Du Gard*, “Evenemes de Paris.”, 1.

reddetmişlerdi; çok geçmeden, ele geçirmeden yarım saat sonra isyan bastırıldı.¹⁷⁸ Victor Hugo'nun Sefiller romanına ilham olan bu isyandaki, 12 Politeknik Okulu ve 12 Alfort Okulu öğrencisini de arasında yer aldığı tutuklamalar -ki öğrencilerin arasında Cumhuriyetçi düşüncenin daha da yaygın olduğu bu tutuklamalar ile anlaşılmalıdır; yeni kanlar monarşik veya muhafazakar bir liberal düşüncesinden çok, cumhuriyet düşüncesine daha yakındı-, "Yaşasın Kral"¹⁷⁹ sloganlarıyla yapıldı; bu tutuklamaların arasında Mösyöler de Fitz-James, Laboissière, Cabet ve Garnier-Pagés de bulunuyordu¹⁸⁰. Yaklaşık 300 kişinin hayatını kaybettiği bu isyanın bastırılmasından hemen sonra Kraliçe Maria Amalia Teresa, başkentteki yaralıları ziyaret ederek¹⁸¹, halktan kopmamış bir kraliçe olarak hatırlanmaya devam etti. Şüphesiz bu isyanın bastırılmasındaki en önemli etken asker olduğu kadar halktı; Paris merkezli bir isyanda Parisli Fransız halkının isyana destek vermemesi ve devleti desteklemesi, Cumhuriyetçiler için tahmin edilemez ve beklenmedikti; 1830 İhtilali'nden hemen sonra yapılabilecek bir isyanda her ne kadar Doktrinleri güçlü de olsa bir Cumhuriyetçinin koleradan ölmesinin ateş olarak kullanılmaya çalışılması ve halk yerine Karlistler ve yer yer Bonapartçılardan destek almaya çalışmaları bunu en iyi şekilde açıklamaktaydı.

2.2.4. 1832 İngiliz Reform Yasası

1832 yılı Avrupa'da yalnızca Fransızlar için değil İngilizler için de önemli bir harekete şahit olmuştu; Reform Yasası. Bir süredir Whig Partisi adından söz ettirecek Gümrük reformu ve Katoliklerin özgürleşmesi¹⁸² gibi başarılı çalışmalara imzasını atıyordu; 1830 Temmuz İhtilali'ndeki burjuvaziden birinin Kral olması örneği, Büyük Britanya'daki sanayicileri ve tüccarları aristokrasiye karşı bir şansları olabilir düşüncesine karşı güçlendirdi ve Whig Partisi'nin lideri Lord Grey'in uzun yıllardır

¹⁷⁸ *Courrier Du Gard*, "Evenemes de Paris.", 1.

¹⁷⁹ *Courrier Du Gard*, "Evenemes de Paris.", 2.

¹⁸⁰ *Courrier Du Gard*, "Evenemes de Paris.", 2.

¹⁸¹ *Courrier Du Gard*, "Evenemes de Paris.", 2.

¹⁸² Georges Weill, *L'éveil des nationalités et le mouvement libéral (1816-1848)* (Paris: Librairie Felix Alcan, 1930), 107.

taslağını planladığı seçim reformunun sunumu için doğru zaman olabileceğine inandırdı.¹⁸³ Lordlar Kamarasına sunulan bu düşünce üzerine, hali hazırda komşularından çok daha liberal olduğunu düşünen Başbakan Wellington tarafından “Bu ülkedeki sistem mükemmel!” cevabıyla reddedildi.¹⁸⁴ Wellington’un düşüncesinin aksine aristokrasiye karşı tahammül azalmıştı; tüccarlar ve Büyük Britanya’nın Sanayi Devrimi ile birlikte önemli bir iş gücü olan sanayiciler için bir adım atılması gerekiyordu. Bunun farkında olan Lord Grey’e, Lord Melbourne ve Stanley gibi isimlerden destek gecikmedi; gerçekleştirilen grev sonucunda Başbakan Wellington istifasını verdi¹⁸⁵ ve Lord Grey, Başbakan seçildi. Grey dönemine, artık Whig Partisinin baskın olduğu Avam Kamarasına hazırladığı tasarımı sunmadan önce Philippe örneğindeki gibi etrafını Whig Partili devlet adamlarını bakan olarak atayarak başladı.¹⁸⁶ Uzun bir süre sonra Whig Partisinin Avam Kamarasını kontrol altına almasından da destek alan Lord Grey tasarımı önce Avam Kamarasına sundu, bu yasa tasarısı Avam Kamarasından geçince de Lordlar Kamarasına sundu fakat Lordlar Kamarası bu tasarımı reddetti¹⁸⁷ fakat bu büyük bir hataydı çünkü ticaret ve para, Whig Partili kapitalistlerin elindeydi ve bunu kolera, satın alım gücünün düşmesi ve paradaki değer kaybı destekliyordu¹⁸⁸. Lordlar Kamarası tehlikeyi partililerin bunları dillendirmesiyle birlikte çaresiz kaldı ve tasarımı değiştirerek kabul etti; tasarıya göre küçük mahalleler kaldırılarak şehirlere temsil hakkı verildi, oy hakkı küçük toprak sahipleri, kiracı çiftçiler, esnaf ve yıllık en az 10 sterlin kira ödeyen ev sahipleri ve kiracıları arasında bölüştürüldü¹⁸⁹. Böylelikle Büyük Britanya’daki seçmen sayısı 813 bine, her 30 kişiye 1 seçmen düşecek şekilde yenilendi ve 1831 Fransa’sının çok önüne

¹⁸³ Weill, *mouvement liberal*, 107-108.

¹⁸⁴ Weill, *mouvement liberal*, 108.

¹⁸⁵ Weill, *mouvement liberal*, 108.

¹⁸⁶ Weill, *mouvement liberal*, 108.

¹⁸⁷ Weill, *mouvement liberal*, 108.

¹⁸⁸ Weill, *mouvement liberal*, 108.

¹⁸⁹ Bakınız: Wikipedia, “Reform Act 1832” (Erişim Tarihi 22/03/2023).

geçti.¹⁹⁰ Avrupa’da 1830 yılından sonra Liberaller bir kez daha iktidarı kazanmış ve başarı elde etmiş oldu.

¹⁹⁰ Fransa’da 200 kişiye 1 seçmen düşüyordu. Bakınız; Weill, “*mouvement liberal*”, s.109.

3. BÖLÜM: 1848 İHTİLALİ VE SAFHALARI

3.1. Ziyafetlere Giden Süreç

Paris isyanından sonra Fransa'da Kral'ın döneminde gördüğü ilk karışıklığa sahne oluşu bundan sonra olası karışıklığı veya ayaklanmayı hangi psikoloji ile ele alacağını gösterecekti; halefleri gibi anayasayı reddederek, saltanatı, meclisten üstün mü görecekti yoksa burjuvaziden çıkan bir Liberal Kral olarak, meclisi yanına alarak halkı için mi çalışacaktı? 1832 Paris Ayaklanmasından sonra Fransa'da Kral'a karşı muhalefetten saldırılar gecikmedi; özellikle 1830 İhtilali sonrası yaygınlaşan karikatürlerle hiciv sanatı gelişmiş, Kral ve Başbakan, muhalefetin en büyük hedefi olmuştu. Gazetelere erişim yalnızca muhalefet kanadında olmadığı için ve halka olduğu kadar muhafazakâr liberallere de hitap eden bu alaylardan Kral, rahatsız oldu. Karikatürler de yalnızca Louis-Philippe'e değil, çocuklarına da saldırı vardı ve kadın imgeleri üzerinden gerçekleştiriliyordu¹⁹¹

1834 yılı Louis-Philippe ve hükümeti için “Yaşasın Anayasal Monarşi!” sloganlarının atıldığı ve alkışlarla karşılandığı bir yıl olarak karşımıza çıkıyordu. Halbuki Louis-Philippe dönemi hükümetinin köylü sınıfı ve dükkân sahiplerini siyasetten dışlaması ve bununla birlikte ortaya çıkan isyanlar haricinde göze batsan bir olay veya durum olarak dikkate alınmıyordu çünkü Temmuz monarşisi gerek benliğiyle gerekse devletin mali sıkıntıları nedeniyle tam anlamıyla yüksek burjuvaziye bağlıydı¹⁹² ve ona zarar verecek herhangi bir harekete girişemezdi.

Cumhuriyetçilerin Paris ve Lyons' daki tekrar ayaklanma şansını denemesi ve bastırılmaları ile birlikte medya üzerinden saldırılarına devam etmeleri üzerine, 1835 Eylül'ün de “Eylül Yasaları” kabul edildi; yasaya göre Krala Hakaret, Hükümete ya da

¹⁹¹ Jo Burr Margadant, “Gender, Vice, and the Political Imaginary in Postrevolutionary France: Reinterpreting the Failure of the July Monarchy, 1830-1848.”, *The American Historical Review*, 104/5 (Aralık 1999), 1469-1481.

¹⁹² Karl Marx, *Fransa'da Sınıf Mücadeleleri 1848-1850*, çev. Erkin Özalp (İstanbul: Yordam Kitap, 2022), 47.

Biçimine hakaret yasaklanmıştı¹⁹³ ve böylelikle meclis ve Kral, Cumhuriyetçilerin önünü kesti. Bazı tarihçiler bu yasaklamayı 1830 İhtilalinin en büyük tezatlığı olarak görmektedir; Louis-Philippe I, getirilen basın yasalarına karşı çıkan tarafta yer almış ve böylelikle Kral olarak meclis tarafından seçilmişti, şimdi neden bir zamanlar kendisinin de savunduğu düşüncenin tam aksine hareket ediyordu. Halbuki Louis-Philippe I'in düşüncesi hiçbir zaman Cumhuriyet çizgisinde olmamıştı. Philippe, meclis önermeseydi, 'Kral' olarak ülkeyi yönetmeyi dahi düşünmüyordu. Babası gibi, ülkenin burjuva kısmında kendine yer bulmuş, bir hayli zengin ve Prens olmaktan uzak bir düşünce yapısıyla büyütülmüştü. 1830'da kendisine sunulan taht ile birlikte verilen Kraliyet unvanına bile çekimser yaklaştığı yakınları tarafından rapor edilmişti.¹⁹⁴ Cumhuriyetçilerin şahsına ve ailesine karşı yaptığı bu saldırılara karşı "Gazeteler beni yıkmaya yemin ettiler"¹⁹⁵ serzenişiyle, yasanın çıkarılışına kadar tahammül ederek ve meclis üyeleriyle paylaşarak şikâyetle bulunması önceki kralın aksine, fevri hareket etmediğini gösteriyordu. Yine de herkes tarafından sevilme, neredeyse imkansızdı; her yıl ihtilalin ulusal anma törenine katılan Kral ve çocukları üniformalarıyla Paris sokaklarında, muhafızlar ve askerler eşliğinde bir tablo gibi at sırtında geçit töreni yaparlardı ve onlardan biri olan 1835'deki geçit töreninde Krala karşı düzenlenen bir suikast girişiminin olması¹⁹⁶ bunun isyan ve basın saldırıları sonrası ilk örneğiydi. 18 seyircinin ölümüne neden olan bu suikast girişimi ile birlikte, geçit töreni ritüeli tekrarlanmamak üzere kaldırıldı¹⁹⁷; Kral ve ailesi, başkentte güvende değildi. Kral ve ailesi gibi işçiler ve aileleri de güvende değildi; onları koruyacak askerler ve polisler bulunmuyordu. İşçilerin haklarının savunduğunu iddia ettikleri cumhuriyetçilerden başka kimse yanlarında yoktu. Normalden daha fazla yükselen fiyatlar hiçbir şekilde işçilerin maaşlarına yansımıyordu. Ülke yöneticileri dolandırıcılık, yolsuzluk, rüşvet ve hırsızlıklarda adları geçen ve Anayasal Monarşiye

¹⁹³ Weill, *mouvement liberal*, 106.

¹⁹⁴ de la Gorge, "Philippe I", 812.

¹⁹⁵ de la Gorge, "Philippe I", 827.

¹⁹⁶ Margadant, "July Monarchy", 1483.

¹⁹⁷ Margadant, "July Monarchy", 1483.

olan hayranlığın yavaş yavaş düşmanlığa dönüştüğü bu atmosferde, işçilerin mali sıkıntısı genelleştirip güzelleştirilemiyordu. Bu yüzden 12 Mayıs 1839'da gelindiğinde işçilerin Paris'teki ayaklanması, 1848 İhtilali için bir referans olabilecek ayaklanmalardan biri olarak sayılabilir. Cumhuriyetçilerin bu ayaklanmayı desteklediği veya fikir babalığı yaptığı gizli bir gerçek değildi. Öyle ki ayaklanmadan bahseden gazeteciler bile bunu açık açık dile getiriyor fakat yalnızca hangi parti veya hangi temsilcilerin içlerinde olduğunu bildirmiyordu.¹⁹⁸ Yine de Paris merkezli bir ayaklanma diğer bölgelerde olan ayaklanmalardan her zaman daha etkileyici ve daha zarar verici oluyordu çünkü Paris merkezli olan bir protesto veya isyan başkentin tüm işleyişini sekteye uğratarak, işçilerin önüne kapatıyor ve dükkan sahipleri küçük burjuvazinin ise tek gelir kaynağı olan iş yerlerine gitmesini engelliyordu. Aslında işçilerin gerçekleştirdiği bu ayaklanmalar etki alanı ve dönüşü açısından kendilerine fayda sağlamaktan çok zarar veriyordu çünkü büyük burjuvazinin kaybettiği pek bir şey yoktu. Bir işçinin ayaklanması onu işten çıkarmak ve yerine başkasına almak zor bir şey değildi. Özellikle devlette önemli bir yeriniz varsa bu her şey de seslerini duyurmak isteyen işçiler için durum her zaman daha acı verici ve daha kötü olarak sonuçlanıyordu ve maalesef hükümet sanki hiçbir şey olmamış gibi isyanlara bastırıyor, gazetelerde bir veya iki hafta konuşulmasına izin veriyor ve üstünü kapatıyordu. 1830'lu yılların gerek Lyon gerekse Paris'te olan tüm ayaklanmaları, hep aynı sonuçlanmıştı.

1846'ya geldiğimizde -ki 1848'de adım adım giden bu süreçte- Kral'a karşı muhalefet ateşlemeye başlamıştı ve bu ateş artık yalnızca düşünce akımları çerçevesinde kalmıyordu; Cumhuriyetçiler, Bonapartçılar ve hatta Liberaller harekete geçmişlerdi. Kral'ın yakın arkadaşı Guizot, 1840' da iktidara gelmiş ve Mareşal Soult'un başkanlığı altında Eğitim Bakanlığı'nı, Konsey Başkanı görevi ile birlikte yönetmeye başlamıştı¹⁹⁹; Guizot, keskin ve çekinmeden konuştuğu sağcı düşünceleri yüzünden Temsilciler Meclisi muhalefeti tarafından pek sevilmiyordu. Üstelik Kral ile birlikte yürüttükleri

¹⁹⁸ *Le Courier Du Gard*, "Nimes, Bulletin Politique." (14 Mayıs 1839), 1.

¹⁹⁹ Weill, "*mouvement liberal*", 444.

dış politikalarını İngiliz ittifakına²⁰⁰ dayatmaları da uzun zamandır özlemle beklenen Bonapartçı ve Fransız milliyetçiliğine aykırıydı. Özellikle 1846'da Avusturya'ya yönelik politikaların artması ve Metternich'e sunduğu İsviçre'ye müdahale teklifi ve reddedilmesi, Guizot ile Temsilciler Meclisinin arasını iyice açtı; Meclis, liberal düşüncenin gerekirse anarşik bir ruh ile özgürlüğe kavuşması gerektiğini savunuyordu, Guizot ise barışın korunması için bu ruhun bastırılması gerektiğini.²⁰¹ Louis-Philippe I, ülkesinden olanlara yabancı kalmış, fırtına öncesi sakinliğin farkına varamamıştı; ülkesindeki sakinliği barış zannetme gafletine kapılmış olan Kral, İtalya ve İsviçre'de de bu barışın Avusturya ile yapacağı ittifak ile sağlayabileceğini zannediyordu.²⁰² 16 Nisan 1846'da Paris'te yaptığı bir yürüyüşten dönerken Fontainebleau parkında uğradığı suikast girişimi²⁰³, ülkesindeki barışın sandığı gibi gitmediğinin sinyallerini Krala veriyordu fakat Ağustos parlamento yasama seçimlerinde muhafazakarların sayıca fazla koltuk alarak zafer kazanması üzerinde²⁰⁴, Kral, Akranlara ve Beylere, 1830 seçimlerinde onların kendisini seçerek tahtı verdiğini hatırlatmış ve yeminini, hayatını barış içerisinde ülkesine adanarak hareket ettiği sözleriyle tüm meclisleri karşısında yinelemişti.²⁰⁵

1846 sonrası Louis-Philippe I'in hükümeti, Akran Meclisindeki rüşvet, cinayet ve intihar skandallarıyla²⁰⁶ çalkalanmaya başlamıştı. Bunun üstüne meclislerden, oğulları lehine bağış çağrısında bulunması da²⁰⁷ Temsilciler Meclisi muhalefeti iyice kızdırdı çünkü halihazırda bir ekonomik kriz ile boğuşuluyordu. 1845 sonrasında başlayan ve yalnızca Fransa'yı değil, Prusya, Avusturya, Macaristan, Danimarka ve hatta Rusya ve Finlandiya'yı da vuran ve 1848'de Sanayi Şokuna neden olacak olan bu ekonomik kriz

²⁰⁰ Weill, "*mouvement liberal*", 447.

²⁰¹ Weill, "*mouvement liberal*", 447-448.

²⁰² Weill, "*mouvement liberal*", 448.

²⁰³ Osmanlı Arşivi (BOA), 1848 Fransa İhtilali (HR.SYS.424), 424-16.

²⁰⁴ Bakınız: "1846 en France", *Wikipedia* (Erişim Tarihi 06/04/2022).

²⁰⁵ BOA, (HR.SYS.424), 424-16.

²⁰⁶ Margadant, "July Monarchy", 1487.

²⁰⁷ de la Gorge, "Philippe I", 826.

ve buğdayda fiyat artışı²⁰⁸ devletin halka uyguladığı baskıların artışına da neden olmuştu. Bu ekonomik kriz konusunu daha önce 1830 İhtilali'ne giden süreçte değinmiştik; farklı zamanlarda ortaya çıkan bu krizlerin ortak noktası, giderek bunalan ve kemerlerini sıkmak zorunda olan kesimin halk olmasıydı. 1845-1848 dönemi ekonomik krizin en etkilendiği ülkelerin başını çektiği Prusya'yı, Fransa takip ediyordu. Gerçekten de tahıl fiyatlarının artışından dolayı en önemli gıdası ekmek olan halkın, sanayileşmeden dolayı işlerini kaybeden ve değerini yitiren sanatçıların ve işsizlerin veya kendi ülkelerindeki yönetim şekline ve topraklarındaki kültür çerçevesinde evrensel bir düşüncüyü öznelletirebilmiş liberallerin gözünden bakmanıza gerek yoktu ekonomik krizin ortasında mal varlığı bilinen bir devlet başkanının, oğulları hakkında daha fazla bağış talep etmesinin absürtlüğünü ve onur kırıcılığını anlayabilmek için. Muhalefet için artık harekete geçme zamanı gelmişti; aynı zamanda hem halkı harekete geçirebilmeli hem de kendi aralarında bölünmüş olan muhafazakâr liberaller ile cumhuriyet yanlısı liberaller de etkilenmeliydi. Halkı etkilemek ve birleştirmekteki asıl önemli nokta, ihtilal sürecini ekonomik krizden bağımsız yalnızca düşüncenin zaferi olarak görme yanılığısından gelmekteydi; çoğu tarihçi uzun bir süre 1848 İhtilali'ne giden süreci ve ihtilalin kendisini, toplanma ve örgütlenme sonucunda özgürlük düşüncesini benimseyen halkın zaferi olarak tanımlamış ve yüceltmmişti fakat felsefe biliminin öğrenim temelinde yatan 'düşüncenin gelişimi için bazı koşullar sağlanmalıdır.' Öğretisinin açıkça belirttiği gibi halk arasında-ki özellikle işçi sınıfı arasındaki özgür düşüncenin ve kendi kaderini tayin edebilme hakkının geliştirilmesi ile yaygınlaşması için bu kesimin öncelikleri, geçim kaygısı olmamalıydı. Geçmiş Aristoteles örneğinde hep görebileceğimiz gibi düşünce özgürlüğünün savunulması kişinin temel ihtiyaçlarını giderebilme durumunun kaygısız bir şekilde gerçekleştirilebildiği senaryolarda ortaya çıkabilmekteydi. Bu yüzden ekonomik krizden en çok etkilenen kesim olan halkın ve işçilerin, cumhuriyetçi düşünce ile çevrilebilmesi için onların yerine düşünen, geliştirebilen ve mecliste muhalefete karşı savunabilecek

²⁰⁸ Helge Berger- Mark Spoerer, "Economic Crises and the European Revolutions of 1848.", *The Journal of Economic History*, 61/2 (2001), 313-314.

konumda olan dönemin aydınları ve milletvekillerinin, yine onların kaderlerini aslında XIX. Yüzyıl çerçevesinde nasıl yaşamaları gerektiği veya yaşayabileceklerini yaymak ve öğretmek için düzenlendiği ziyafetlerde halkın arasına giren cumhuriyetçi düşüncenin halktaki etkilerini de görebileceğiz. Öncesinde ziyafetlerden ve meclis konuşmalarındaki rollerinden dolayı tanıyacağımız dönemin meclis üyelerinin bulunduğu bir tabloyu sunmak istiyorum;²⁰⁹

Tablo 1: 1848 İhtilali'nde Önemli Rol Oynayan Milletvekilleri ve Görüşleri

MİLLETVEKİLLERİ	SAVUNDUKLARI GÖRÜŞ
Mösyö Duvergier de Hauranne	Cumhuriyet.
Mösyö Crémieux.	Liberalizm. ²¹⁰
Mösyö Duchâtel.	Muhafazakâr.
Mösyö Léon de Maleville.	Cumhuriyet.
Mösyö de Lesseps	Liberalizm.
Mösyö Deslongrais	Liberalizm.
Mösyö M. Lhebette	Bilinmiyor.
Mösyö Barrot/ Odillon Barrot	Liberalizm.
Mösyö Dufaure	Cumhuriyet.
Mösyö Garnier-Pagés	Cumhuriyet.
Mösyö Ridond des Brus	Bilinmiyor.
Mösyö de la Rochejaquelein	Muhafazakâr.
Mösyö Dupin	Liberalizm.
Mösyö Billault	Cumhuriyet.
Mösyö Béchard	Liberalizm.
Mösyö Sauzet	Muhafazakâr.
Mösyö Hébert, Garde des Sceaux	Muhafazakâr.
Mösyö Chambolle	Muhafazakâr.
Mösyö E. De Girardin	Liberalizm.
Mösyö de Peyramont	Bilinmiyor.
Mösyö de Marmier	Muhafazakâr- Liberalizm.
Mösyö Marie	Cumhuriyet.
Mösyö Thiers	Liberalizm.

²⁰⁹ Bu tablo kullandığım kaynakçalardan edinilen bilgilerin toplanması ile oluşmuştur.

²¹⁰ Buradaki Liberalizm'in ılımlı bir görüş olduğunu ve tamamen hükümetin karşısında olmasalar da anayasanın üstünlüğünü savunan bir düşünce olduğunu söylemekte fayda var. Tekrar altını çizmek gerekirse Fransız Liberal Milletvekilleri Kral'a veya Kralcı düşünceye uzak değillerdi fakat kıtlık, ekonomik kriz veya anayasa karşıtı herhangi bir olay veya aksiyon da Kral ve bakanlıkların karşıt düşüncesi olabiliyorlardı. Onlar için esas, anayasal monarşinin halkın ve burjuvazinin refahı ile oluşmasıydı.

Mösyö Teulon	Liberalizm.
Mösyö Guizot	Muhafazakâr.
Mösyö Ledru-Rollin	Cumhuriyet.
Mösyö d’Haussonville	Liberalizm.
Mösyö Rouland	Muhafazakâr.
Kont Molé	Muhafazakâr.
Mösyö de Lamartine	Liberalizm.

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

3.2. Bir Uyarı Alarmı Olarak 1847-48 Ziyafetleri

İlimli-Cumhuriyetçiler ve Liberaller, aslını unutan bu reformdan uzak Temmuz monarşisine karşı harekete geçmenin en anayasal yolunu bulmak üzere bahar aylarında harekete geçti; içlerinde eski eğitim bakanı Adolph Thiers ile Gauche Dynastique, A.T. Marie, Garnier-Pagés²¹¹ ve Ledru-Rollin’in de bulunduğu liberal ve ılımlı-cumhuriyetçi kesim Mayıs ayında Odillon Barrot’un evinde²¹² ziyafet planlarını sundu. Ziyafetler anayasaya aykırı değildi; konuşma etkisinin insani zevkler ile had safhaya çıkabileceği ve sonrasında da halk arasında yayılarak popülerleşebileceği bir toplanma hakkıydı. Ziyafetin yayılması ve desteklenmesi için gereken yazı görevi, aynı zamanda liberal ve cumhuriyetçi düşünceleri ile bilinen National, Siecle ve Constitunionnel²¹³ gibi gazetelere verilmişti. Bahar aylarındaki bu görüşmeler her ne kadar gizli gibi görünse de hükümetin yaklaşmakta olan hareketlenmeden haberi vardı ve bu doğrultuda gözde ziyafet mekanları ile ilgili ne yapabileceğini görüşüyordu çünkü ziyafetin yapıldığı mekanların kapasiteleri 1500’e kadar çıkabiliyordu ve bu sayı, Louis-Philippe için bile, hükümet karşıtı bir organizasyon için tehlikeliydi. Hareket her ne kadar tehlikeli olsa da Louis-Philippe, halefi gibi keskin bir yasaklamaya gitmenin kendi kuyusunu kazmak olduğunu biliyordu ve zaten karakteri bunun için de daha ılımlıydı. Louis-Philippe’in veya bakanlarının ziyafetlerin ilk önemli çeyreğinde açıkça harekete geçtiği bir kayıt

²¹¹ Pagés, 1832 Cumhuriyet ayaklanmasında içeri alınan aydınlardan biri olmuştu.

²¹² John J. Baughman, “The French Banquet Campaign of 1847-48.”, *The Journal of Modern History*, 31/1 (1959), 1-2.

²¹³ John J. Baughman, “Banquet”, 2.

bulunmamaktadır faka polis ekipleri önlem olarak ‘ziyafet’ gibi bir etkinlik için Chateau Rouge’un kiralanmasını yasaklamışlardı; Chateau Rouge’un bahçesi halka açıktı ve 1200’ye yakın kapasitesi bulunuyordu. Ziyafet düzenlemelerini üstlenen Comité Central’in polisleri milletvekillerinin de katılacağı ziyafeti yasaklamanın yanlış olacağı düşüncesi doğrultusunda ikna edebilmişti ve böylelikle 9 Temmuz 1847’de ilk ziyafet düzenlendi. Her şey olabildiğinde doğru yapıldı; çoğu milletvekiline davet gönderildi-ki her ne kadar korkudan birçoğu reddetmiş olsa da-, daha önce bahsini ettiğimiz National ve Siecle gazeteleri 8 Temmuz’da abone listelerinin dolduğunu belirten bir yazı paylaştı ve orkestraya yalnızca vatansever ezgilerin çalınması talimatı verildi. Yayınlandığı gazetelerden, milletvekillerine, Napolyon zaferleri ve Napolyon Fransa’sı özlemi çeken halkın göğsünü kabartacak ezgilere kadar her şey, olması gerektiği gibiydi; liberallik ve cumhuriyetçilik fikirleri için hazır. İçlerinde Mösyöler Barrot, Marie, Pagnerre, Duvergier de Hauranne ve De Malleville’in bulunduğu siyasi figürler, konuşmalarını vatansever görüşleri etrafında temmuz monarşisine karşı duydukları öfke ve hayal kırıklığı ile hükümeti açık açık eleştirdi fakat bunu sanılanın aksine düşmanlıkla²¹⁴ değil, eski güçlü, özgür Fransa ve Fransız halkı ideolojisi ile yapmışlardı. Bu şaşalı duruş, gazetelerin desteği olmadan yalnızca 1200 kişi ve onlarında anlattığı yakınlarıyla sınırlı kalabilirdi. Bu yüzden temmuz monarşisi örneğinde de sık sık belirttiğimiz benzerliklerin bir ders niteliğinde olması doğrultusunda milletvekilleri, gazetelerin yalnızca davete katılımlarını değil, basının özgürlüğü, konumu ve desteğini de beklediklerini belirtmekten bir çekince duymamıştı. Ziyafete katılanlar ve katılacak olanlar için bu ziyafet, ziyafetin yanlış olduğu düşüncesi ile ilgili soru işaretlerini gidermiş ve hem konuşmacılar hem de halkın bir sonraki ziyafeti heyecanla beklemesine neden olmuştu; Fransız halkı küllerini kaybetmemişti ve yeniden doğmaya hazırlanıyordu. Yalnızca bu ziyafette beklenenden daha farklı bir ilerleme söz konusu olduğu kabul eden birçok ihtilal dönem araştırmacıları; bu ziyafetlerin asıl amacı yalnızca liberalizm ve cumhuriyetçi düşüncenin yayılması olmadığını, aslında amacının

²¹⁴ John J. Baughman, “Banquet”, 2.

başlangıçta hiç düşünce yaymanın olmadığını, muhalefetin başlangıçtaki amacının, meclisteki reform reddine karşı bir tavır olduğunu, sosyal reform için siyasi alandaki reform destekçilerini tek çatı altında birleştirmek istediklerini²¹⁵ fakat bu birleştirme düşüncesi yerini cumhuriyet ve liberal düşüncelerinin yayılmasına evrildiğini savunmaktadır. Aksine bu evrilmenin kendi kendine olduğunu savunmanın ziyafetlerin amacına ve bahar aylarındaki hazırlanma sürecine karşı çok iyimser bir yaklaşım olduğunu söyleyebiliriz; Paris'in gözde ve kapasitesi yüksek mekanlarından biri olan Chateau Rouge'da bir ziyafet düzenlemek, öncesine gazete de bunu duyurmak ve özellikle halka açık bir şekilde ziyafeti gerçekleştirmek ve ziyafetin sonucunda da aslında amacın bu olmadığını savunmak bahar aylarında yapılan toplantıları ve süreci küçümsemektir. Ezgilerde kadehlerdeki içeceklere kadar her şeyin planlandığı bu ziyafetin, rüya şehir başkent olduğu kadar haberlerin yayılmasının en kolay olacağı Paris de düzenlenmesi ve başarılı olması elbette tesadüf değildi. Yine de Paris de bir ziyafetin bu denli başarılı olması, dönemin Fransız halkı ve muhalefetinin durumunu gözler önüne sermekteydi. Ağustos ayına gelindiğinde ziyafetler artış gösterdi; başarıdan tat alan cumhuriyetçiler soğumayı önlemek istedi ve daha ağustosun ilk yarısında üç tane ziyafet düzenledi. Bu ziyafetler her ne kadar belli bir kesimden olsa da ilk ayrılıkların çıktığı ziyafetlerde olmuştu; cumhuriyet kanadı artık ılımlı cumhuriyetçiler, cumhuriyetçiler ve radikallerden oluşuyordu. Radikallerin ve cumhuriyetçilerin düşünceleri ılımlı-cumhuriyetçilerin ziyafetlere katılmasını önüyor ve tedbirli olmaya zorluyordu, cumhuriyetçiler ise ılımlı-cumhuriyetçilere karşı keskindi. Fakat bu ziyafetlerin ortak noktası mevcut yönetime karşı duyulan eleştiriydi; muhalefet sosyal reform istiyordu. İlimli cumhuriyetçilerin radikal ve cumhuriyetçilere karşı tedbirli olmak için düzenledikleri Pontoise ve Reims Ağustos ziyafetleri, sanılanın aksine muhafazakardı²¹⁶ ve kadehler Kral'ın adına kaldırıldı. İlimli cumhuriyetçilerin bu yaklaşımı muhalif tarafları kızdırmakla kalmadı, Paris ziyafetine ve sonrası harekete bir

²¹⁵ John J. Baughman, "Banquet", 2.

²¹⁶ John J. Baughman, "Banquet", 5.

darbe olarak görüldü, öncesinde basının öneminin vurgulandığı gazeteler de bile, ılımlı-cumhuriyetçilerin bu ziyafetlerine birkaç cümleden fazla yer verilmedi²¹⁷.

Eylül aylarında birçok ziyafet düzenlendi fakat ziyafetlerin ilk çeyreği beklenenden daha az ilgi gördü. Hükümet tarafında ziyafetlerin eski şaşasına kavuşmasına neden olarak görebileceğimiz bir gelişme yaşandı; François Guizot, Louis-Philippe'in muhalefete karşı en iyi dostu, meclis konuşmalarında, özellikle liberal düşüncüyü savunan muhalefetle olan münakaşalarında, sesli ve keskin fikirleri ile tanından bir siyasetçiydi ve Kont Molé'nin ve Mösyö Broglie'nin Başbakan olduğu dönümlerde Eğitim Bakanı olarak görev yapmıştı. 18 Eylül 1847'de ise ziyafet gündeminin ortasında Başbakan olarak atandı ve Guizot, sevilmiyordu. Böylesine monarşi yanlısı ve iyi bir intibası olmayan bakanı, başbakan olarak atamak muhalefet için yeni bir gündem demektir. Eylül 19'da yaklaşık 300 kişinin geri çevrildiği 750 kişinin katılımıyla bir ziyafet düzenlendi; görmeye alışık olduğumuz bir yüz olan Odillon Barrot'un yanında feminizm düşünceleri ile bildiğimiz Charles Fourier'in müritlerinden biri olan Fransız bilim adamı Victor Considérant bulunuyordu. Yine de 19 Eylül ziyafeti, 23 ve 29 Eylül ziyafetleri kadar ateşli geçmedi. Eylülün son günlerinde düzenlenen bu ziyafetler daha radikal ve daha duygusalı. Eski komutan ve istikrarlı cumhuriyetçi olan Lafayette anıldı ve ona duyulan özlemle gözyaşları döküldü²¹⁸. Yapılan her radikal ziyafet, muhalefet kanadında ılımlı-cumhuriyetçilerin kaybedilmesi demektir. İlimli-cumhuriyetçiler devlet karşıtı bir toplantının içerisinde bulunmaktan itina ile kaçınıyorlardı; onlar için anayasanın üstünlüğü önemliydi, devlete kin ve nefret beslemek onların görevi değildi ve bununla anılmak, kendi din, yaşam ve düşüncelerine uyuşmayan bir durumdu. Bu yüzden Eylül ziyafetleri ile iyice kaybedilen ılımlı-cumhuriyetçilerin tekrar kazanılması ve sosyal reform için bir olabilme düşüncesinin tetiklenebilmesi için 17 Ekim'de düzenlenen ziyafette Kral'ın adına kadehler kaldırıldı²¹⁹; bu hem hükümetin hem de ılımlı-cumhuriyetçilerin güvenini almak ve

²¹⁷ John J. Baughman, "Banquet", 5.

²¹⁸ John J. Baughman, "Banquet", 6.

²¹⁹ John J. Baughman, "Banquet", 6.

hareketlerin monarşinin kendisine olmadığını açıklamaya çalıştıkları bir gösteriydi. Ekim 24’de Chartres ve St. Marcellin’de, önceki ziyafetin muhafazakarlara ve ılımlı-cumhuriyetçilere karşı bir gösteri olduğunu kanıtlayan radikal bir ziyafet düzenlendi fakat asıl amaç burada, hükümetin etkilenmesini sağlamaktı. Temmuz’dan Ekim’e düzenlenen 22 ziyafet sonucunda, hatta Kasım ayında burjuvazinin de desteğinin alındığı reform yanlısı bu ziyafetlerin sonunda hükümetten reforma yönelik herhangi bir hareket yoktu²²⁰ -ki ziyafetlere karşı da bir kısıtlama bulunmuyordu. Bu duruş, hükümetin ziyafetleri sessizce izlemesi, yeri geldiğinde muhalefetin yanında muhafazakarlarında bulunmasına yol açmıştı. Kasım ziyafetlerini ayrı olarak belirtmekte fayda var; Ağustos ziyafetlerinde olduğu gibi muhalefet kendi içerisinde ayrılmaya başlamıştı ve bunun en iyi örneği Ledru-Rollin ile Odilon Barrot’ tu. Ledru-Rollin radikal düşünceleri olan bir cumhuriyetçiye Odilon Barrot, liberalizm ışığında bir ılımlı-cumhuriyetçiydi. Fakat her ikisi de halk ve muhalefette tanınan iki siyasi figürdü. 7 Kasım’daki ziyafete ikisi de daveti kabul etti fakat ılımlı-cumhuriyetçi olan Barrot, radikal olan Ledru-Rollin ile aynı ziyafette bulunmanın ve aynı kadehleri kaldırmanın kendisi için sorun oluşturacağını biliyordu. Ledru-Rollin Kral’a kadeh kaldırarak bir siyasi figür değildi; en iyi ihtimalle işçilere ve işçi haklarına kadeh kaldıracağı açıktı. Bu yüzden kadehini reform için kaldırırken Temmuz 1830’daki kurumların da korunması ibaresinin eklenmesini talep etti fakat bu Lille Komitesi tarafından reddedildi; bunun sonucunda hükümet karşıtı bir ziyafette gözükmemek isteyen Barrot ve onu destekleyen diğer milletvekilleri ve ziyafet başkanı Saint Léger, ziyafeti katılmayı reddetti.²²¹ Bu aynı zamanda radikal düşüncenin ılımlılara karşı da bir zaferiydi ve böyle bir zafer bundan sonra radikallerin durdurulamayacağı bir kapı açmıştı. Halbuki başlangıçta ziyafetlerin amacı öfke değil, reformdu. Ziyafetlerin düzenlenme amacından tamamen sapılarak öfkeli toplulukların temsil ettiği yıkıcı düşünce haline gelmesi, hükümetin tepkisini çekmişti fakat kayda değer bir siyasi harekete girişmeleri için yeterli olmamıştı; Lille’de yükselen sesin Paris’e ulaşması,

²²⁰ John J. Baughman, “Banquet”, 6-7.

²²¹ John J. Baughman, “Banquet”, 8.

yine de ulaşmasının başarısını göstermekteydi. Bu olayın üzerinden çok geçmemişti ki Lille'deki radikal sesin yansıması Dijon'da görüldü; radikal ziyafetler Réforme gazetesini²²² süslüyordu ve ılımlıları ise başarısından dolayı tedirginleştirmişti; Dijon'daki ziyafet Lille'in aksine daha programlı ve ılımlığa kapalıydı. Yaklaşık 1900 kişinin katıldığı bu ziyafete yalnızca radikaller davet edilmişti ve konuşmacılar arasında çokça gördüğümüz Ledru-Rollin ile bundan sonra siyasi ayaklarda sık sık karşılaştığımız Louis Blanc, Etienne Arago, Mösyö Baune ve Ferdinand Flocon da²²³ bulunuyordu. Dijon' daki bu ziyafet Lille ziyafetinden sonra, ılımlılardan hiç söz ettirmeyen radikal başarısı olarak görüldü. İlimlilerin ziyafetlerin amacının radikal düşüncede boğulup gitmesine izin vermeyeceği aşikardı; olası bir anayasal karşıtı harekette veya başarıda, içlerinde oldukları toplantıların yanlışında veya doğrusunda imzaları²²⁴ bulunuyordu. Dijon' daki bu ziyafetin üstünden çok geçmemişti ki 1600 katılımcıyla Lyon'da ılımlı-cumhuriyetçiler bir ziyafet düzenledi; bu kasım karmaşası arkasında radikaller, cumhuriyetçiler ve ılımlı-cumhuriyetçiler arasındaki ayrımın daha da kesinleştiği ve reform ziyafetlerinin başlama amacı olan birleşmeyi örten bir sis bırakmış oldu. Her ne olursa olsun, temmuzdan kasıma, düzenlenen tüm ziyafetlerde ve tüm ayırık fikirlerde tek ortak nokta, işçilerin desteğini almaktı. Ziyafetlerin ilk gününden beri sosyal reform doğrultusunda işçilerin çalışma şartlarının daha iyiye gitmesi için konuşmalar yapılmış ve yer yer düzeni koruyarak ve yer yer tam reform talebiyle oluşturulan konuşmalardaki işçilerin yeri vurgulanmıştı. Basından sonra halkın desteğini almak ve düşünceleri doğrultusunda halka özgürlüğünü alma merakının tekrar uyandırılması sağlamak için var gücüyle çalışan muhalefet, işçilerinin kendi aralarında gizli gizli, bazen 10 bazen 30 kişiden oluşan toplantıların, küçük görüşmelerin başlamasını teşvik etmişti. Cumhuriyet çerçevesinde bir reform isteği artık halkın da talebiydi. Aralık ayında bu talebe yakışır bir hareket muhalefetten geldi ve ılımlılar ile radikallerin ortak katılımlarıyla Chateaudun, Arras, Le Neubourg, Saintes, Castres,

²²² John J. Baughman, "Banquet", 9.

²²³ John J. Baughman, "Banquet", 10.

²²⁴ Mecazidir.

Amiens, Montpellier, Rochechouart ve Saint-Denis’de kötü hava koşullarına rağmen ortak noktası hükümet eleştirisi olan pek çok ziyafet düzenlendi²²⁵; artık muhalefet Guizot’un ve Louis-Philippe’in yaptıkları sakin çağrılarını sessiz ve ilgisiz bırakmasına tepkiliydi.

Aralık ziyafetlerinin en etkilisi şüphesiz 1800 kişinin katılımıyla düzenlenen Rouen ziyafeti, Chateau Rouge’daki ruhtan çok uzakta olmayan bir hisle, muhalefeti birleştirmeyi amaçlamıştı; Mösyöler Barrot, Senard, Hauranne ve hatta Crémieux²²⁶ gibi cumhuriyetçilerin ve ılımlı-cumhuriyetçilerin katılımına sahne olmuştu. Ziyafetin amacı çok açıktı; seçim ve parlamento reformu. Noel ile Chateau Rouge ruhunun ateşe verdiği bu ziyafete hükümetten resmi bir uyarı veya ihtar gelmedi fakat 28 Aralık 1847’de Louis-Philippe’in Temsilciler Meclisi’nde yaptığı “kör ve düşmanca tutkuları körükleyen ajitasyonun karşısında, anayasal monarşide, ülkenin tüm manevi ve maddi çıkarlarının tatmin etmenin en garantili aracına sahip oldukları” görüşü ile “ anayasaya uygun, toplumsal düzenin ve tüm koşulların sağlam bir şekilde muhafaza edilmesi” gerektiği yönündeki konuşmasında muhalefet, hükümetin tüm ziyafetlerden sonra ziyafetleri kınaması, bu denli yok sayması ve reformdan bahsetmeden hazırdaki düzenin korunmasına yönelik tavrından dolayı, konuşmasının yapılmasından ve Kral’ın selamlamasına kadar tepkisiz kaldı ve sessizlik içerisinde toplantının bitmesini bekledi. Konuşmaya ziyafet tepkileri çok gecikmedi ve 1848 yılının ilk ziyafeti 2 Ocak’da tamamen devrimci ve komünist değer taşıyan bir ziyafet olarak Limoges’de düzenlendi fakat bu ziyafette öncesinde bahsettiğimiz radikallerin ismi geçememektedir; yine de bazı kaynaklarda Ledru-Rollin ziyafetleriyle bağlantılı olduğu²²⁷ notları da düşülmüştü ve Pierre Leroux’un başkanlığındaki ziyafetteki kadehler halkın egemenliğine, dini geleceğe, emeğin örgütlenmesi, proletaryanın barışçıl sorununa, tek oya, halka ve İsa Mesih’e kaldırıldığı da eklenmişti. Bu ziyafetten sonra ziyafetlerin etkinliği daha da harlandı ve 12. Bölgede ocak ayında bir ziyafet düzenlenmesi için çalışmalara başlandı

²²⁵ John J. Baughman, “Banquet”, 10.

²²⁶ John J. Baughman, “Banquet”, 11.

²²⁷ John J. Baughman, “Banquet”, 12.

fakat polisin izin vermemesi ve taht konuşmasının görüşülme²²⁸ durumundan dolayı askıya alındı. Louis-Philippe'in yaptığı imalı kınamadan sonra İlimli-cumhuriyetçiler ile cumhuriyetçiler arasında bir düşünce ve faaliyet duraklaması yaşanmıştı; ılımlı-cumhuriyetçiler ziyafetlerin radikaller ile birlikte olması gerektiğinden daha da düşmanca gözükmelerinden dolayı rahatsızlardı, cumhuriyetçiler ise Kral'ın yaptığı konuşmadan ve meclisteki ülke borçlarının görüşülmesinden sonra şimdi olmayacaksa ne zaman olacak tavrına bürünmüşlerdi; meclis 1830'daki devlete verilen borcun 177 milyonken, 1841'de 300 milyona yükselmesi ve 1848'de ise 700 milyona²²⁹ ulaşmasını tartışıyor, 1830,1841 ve 1848 bütçelerini karşılaştırdığında ekonomide bir düzelmeye değil yolsuzluğa mı gidildiği konusunda soru işaretleri vurgulamaya devam ediyordu. Buna ek olarak hükümetteki yolsuzluklarda tartışılıyordu; Dışişleri Bakanlığı 'da dahil olmak üzere memurların istifaları para karşılığında satın alınılıyordu ve Temsilciler Meclisi'ne bu sunulduğunda Başbakan Guizot, istifa satın almanın veya istifaya para karşılığında zorlamanın 1845'de Bordeaux Mahkemesi'nce bu uygulamanın görüşüldüğünü, bu durumda herhangi bir yanlışlık olmadığını ve mahkemece yasal ve ahlaka aykırı olmadığını onayladığını savunuyordu.²³⁰ Hükümetin ve muhafazakarların bu tavrı, ziyafetlere karşı olunan duraklamanın önüne geçecekti çünkü muhalefete göre 1830 monarşisini bitiren şiddet değil yolsuzluk olmuştu²³¹ ve hükümet her ne kadar ziyafetlere tepkisiz kalsa da savunduğu yolsuzluklarla kendi kuyusunu kendi kazıyordu. 47'yi bitirirken Kral'ın yaptığı konuşmadan sonra daha da hararetlenen 1848 yılı bazı sansasyonel bilgilerin tartışmasına da sahne olmuştu. Temsilciler Meclisi'nin 5 Şubat tarihli oturumunda öne çıkan Mösyö Hauranne İçişleri Bakanı'nın toplanma haklarını ihlal edecek bir aksiyon aldığını ve toplantıları yasaklamak için tüm nüfuzunu kullandığını ileri sürmüştü; ona göre bakanlık İngiltere'de dahi örneği görülmemeyen bir anayasal karşıtı harekete girişmiş, ziyafetlerde yaptıkları konuşmalardan dolayı

²²⁸ John J. Baughman, "Banquet", 13.

²²⁹ *Gazette Du Bas-Languedoc*, "Nîmes 20 Janvier" (27 Ocak 1848), 1.

²³⁰ *Gazette Du Bas-Languedoc*, "Séance du 21 janvier", (27 Ocak 1848), 2.

²³¹ *Gazette Du Bas-Languedoc*, "Séance du 21 janvier", 2.

düşmanca ve kör duygularla hareket etmekle suçlanmışlardı.²³² Artık görüşmeler 1847 Temmuz’u birlik ve beraberlik düzeni içerisinde bir reform amacıyla değildi; düşmanca ve kör duygular kelimesi muhalif milletvekillerini harekete geçirmişti ve ılımlı-cumhuriyetçilerin dahi hükümeti savunamayacağı bir noktaya getirmişti. Hükümet, muhalefeti kör ve düşmanca duygularla kınıyor, muhalefet ise hükümeti yolsuzluk ve açgözlülükle²³³ suçluyordu. İçişleri Bakanlığı ile ilgili suçlamalarda herhangi bir karşıt görüşün olmaması veya reddedilmemesi -hatta aksine İçişleri Bakanının 8 Şubat tarihli Meclis oturumunda “idarenin, tehlikeli olduğunu düşündüğü kamuya açık yerlerde siyasi veya özel ziyafetleri engelleme hakkına sahip olduğu”²³⁴ yönündeki görüşü, bu zamana kadar ki hükümetin sessiz kaldığı hakkındaki tezlerin çürütülmesi anlamına gelmekteydi; Mösyö Rouland ve Mösyö Guenault, meclisteki muhafazakar kesimin üyeleri, tepki alan ziyafetler hakkında, ülkenin itibarını düşürdüğünü, halkı kışkırttığı ve saldırganlıktan ve siyasi hatadan²³⁵ başka bir şey olmadığını savunuyorlardı. Gerçekten de yapılan radikal ziyafetler meclisteki muhalefetin, muhafazakarlara karşı anayasal konumsa zora düşmesine neden olmuştu. Muhafazakâr kesim ve bakanlar, yapılan konuşmalardaki tavrın, monarşinin inkârı ve 10 Ağustos’un yüceltilmesi durumunu gün yüzüne çıkarıyor ve içlerinde ılımlı-cumhuriyetçilerinde olduğu ziyafetleri de tehlikeye atıyordu. Bu durum daha öncesinde Mösyö Barrot’ un öngördüğü bir durumdan başka bir şey değildi. Barrot Lille ziyafetindeki katılımcılardan ve kalabalıktan çok rahat bir şekilde bu çıkarımı yapabilmişti fakat Şubat 1848’e gelindiğinde, her ne kadar desteklemediği radikallerin ziyafetler bütününe hükümetin tüm ziyafetlere karşı, ayırtırmadan, kinci bir tavırla engellemeye çalışması, bir ılımlı-cumhuriyetçi olarak onu bile hayrete düşürüyordu. Öyle ki Mösyö Barrot, Temmuz hükümetinin, Restorasyon hükümetinin bugün yaptığının, seleflerinin dahi saygı duyduğu hakkı ihlal etmesi olduğunu ve bu durumda muhalefete karşı yalnızca şiddet ve darbenin

²³² *Le Courier Du Gard*, “Chambre des Députés” (15 Şubat 1848), 2.

²³³ *Le Courier Du Gard*, “Chambre des Députés”, 2.

²³⁴ *Le Courier Du Gard*, “Chambre des Députés”, 2.

²³⁵ *Le Courier Du Gard*, “Chambre des Députés”, 2.

amaçlandığını bildiren bir konuşma²³⁶ ile ılımlı-cumhuriyetçilerin de artık hükümete karşı olabileceğini vurguluyordu.

22 Şubat'ta gerçekleşmesini için çalışmalar yapılan ziyafetin diğer ziyafetlerden de büyük olması planlanıyordu; bu ziyafete yalnızca öne çıkan milletvekilleri değil, işçiler, öğrenciler ve hatta Orléans, Rouen, Amiens ve Lille gibi şehir delegelerinin²³⁷ de katılması planlanıyordu fakat hükümet özellikle yakın zaman da mecliste, Mösyö Barrot'un "Polignac ve Peyronnet bile sizden daha anayasaya bağlıydı!"²³⁸ diye haykırmasından sonra ziyafetlerin beklenenden daha çok çığırından çıkabileceğini fark etmişti; artık yalnızca İçişleri Bakanı'nın gizlice veya alenen ziyafetleri önlemeye çalışması ile sorun çözülemeyecekti. Planlanan bu büyük ziyafette hükümet önce ziyafetin yapılacağı alanda polis bulundurmayı ve zorla müdahale etmeyi düşündü fakat buna gerek kalmadan 21 Şubat'ta cumhuriyetçi Paris gazeteleri, halkı, ziyafetin ertesi günü bir gösteri yapmaya çağırınca, hükümet doğrudan ziyafeti yasakladı²³⁹. Bu yasaklama karşısında muhalefet birleşti ve Mösyö Barrot ile Mösyö Garnier-Pagées'in önderliğinde nasıl ilerlemelerini düşündüler; ziyafeti yine de yapacaklar mıydı asıl soru muhalefet için buydu fakat çekimser oylarla birlikte ziyafetin yapılmaması kararlaştırıldı.²⁴⁰ Çok geçmeden yapılan bu yasaklamaya karşı Mösyö Hauranne'nin dediği gibi bu cesaret Temmuz Devrimi'nin en büyük inkarı oldu²⁴¹ ve hükümet, eski halefi Charles X gibi, başka bir yola başvuramadı; artık muhalefetin ve muhalefetin önderliğinde halkın, yolsuzluğa ve toplanma haklarını yasaklamalarına tepki olarak hükümete karşı bir özgürlük hareketini başlatacaklardı.

3.3. Şubat İhtilali

²³⁶ *Le Courrier Du Gard*, "Chambre des Députés", 2.

²³⁷ Baughman, "Banquet", 13.

²³⁸ *Gazette Du Bas- Languedoc*, "Nimes, 16 février" (17 Şubat 1848), 1.

²³⁹ Baughman, "Banquet", 14.

²⁴⁰ Baughman, "Banquet", 14.

²⁴¹ *Le Courrier Du Gard*, "Chambre des Députés", 2.

Şubat 1848 İhtilaline adım adım giden halkın ve muhalif görüş çerçevesinde, ihtilalde etkin olan iki olay olduğunu savunabiliriz; 1840 sonrası ekonomik krizin etkileri ile muhalif düşüncenin düzenlediği ziyafetlerle halka da yayılan kendi kaderini tayin edebilme düşüncesinin hükümet tarafından bastırılmaya çalışılması. Öncesinde ılımlı olarak bilinen fakat hükümetin yanlış politikasından dolayı bastırılmayı reddeden muhalefetin ve reformun kendileri için tek çözüm olduğunu savunan ve bu düşünceyi ziyafetlerle benimseyen halkın, Temmuz İhtilalinde olduğu gibi, geri dönüşü olmayan bir harekete geçmesine neden olunmuştu. Fransız halkı damarlarında hala 1792 ayaklanmasını taşıyordu ve bu kan henüz kurumamıştı; yeniden küllerinden doğabilir ve yeniden cumhuriyeti kurabilirlerdi. Bastırılmaya çalışılan düşüncelerin ön ayak olduğu bu süreç, 1848 Şubat süreci, beraberinde Fransız halkı ve muhalefeti için temmuz ayına kadar bir belirsizlik sürecinin kapılarını açacaktı çünkü istedikleri cumhuriyet, 1792 ayaklanması gibi doğuş değildi, yeniden doğuştu. Bu ikisi arasındaki farkı açıklamak gerekirse, ikinci cumhuriyet dönemi veya demesi, ilki gibi saf değildi. İkinci Cumhuriyet Dönemi, eskinin kalıntılarını ve tecrübelerini beraberinde getirecekti ve bu yalnızca Fransa içerisinde değil, Avrupa’da da hissedilecekti. Avrupalı Devletler, üzerinden henüz 60 yıl bile geçmemiş olan ve ‘cumhuriyet’ fikri ile sarsılan monarşi yönetimlerini ve anayasa hayali kuran halklarını bir kez daha kontrol altına almaya çalışmakla uğraşacaklardı. 1848 İhtilallerinde veya denemelerinde her ne kadar Fransa ve diğer Avrupalı Devletlerde aynı sonuçlar alınmasa da bir ortak özelliği bulunmaktaydı; kan, özgürlük yolunda, feda edilebilecek etkili ve güçlü bir silahtı.

Başbakan Guizot’un kararıyla yasaklanan ve 21 Şubat sonrasına planlanan ziyafetten sonraki süreçte kısa bir sessizlik oldu. Muhalifler ve halk ne yapacağını düşünüyordu; bu duruma sessiz kalmak demek ilerleyen zamanlarda olası anayasaya karşı hareket etmeye izin vermek ve hükümetin kendilerini yok sayması demektir. Gerçekten de Lousi-Philippe’in düşündüğü gibi halk, kendisini her halükârda destekleyecek miydi? Tüm bu ziyafetler ve katılımlar yalnızca Fransız halkının küçük bir kısmını mı temsil ediyordu? Sorular çeşitli olsa da önemli bir noktayı kaçırmamak gerekir; ziyafetlere katılan Fransız halkı, gerçekten bir şeyler yapabilecek bir kesimi oluşturuyordu. İşçi sınıfı daha öncede olduğu gibi cesurdu ve bu cesurluklarını yeri geldiğinde şiddetle kirlletiyorlardı fakat bu kir, onlar için kendi kaderlerini tayin etme yolunda mutlaka

yapılması gereken ve mecbur bırakıldıkları meşru bir yoldu. Temsilciler Meclisi 21 Şubat'ta ziyafetin yasaklanmasının tamamen anayasaya aykırı olduğu dile getirmişti, bu çabaları belki de isyanlar öncesi son uyarıydı fakat hükümet bunu göremedi veya kendini haklı buldu çünkü İçişleri Bakanı bu karşı çıkmaya, yayınladıkları manifestonun²⁴² 1831 anayasasına aykırı, ulusal muhafızların dahi katılmasını kışkırtan ve okullardaki gençlerle madencileri de bu çağrıya davet eden²⁴³ bir bildiri olduğunu şiddetle savunuyorlardı²⁴⁴. İçişleri Bakanının savına karşılık muhalif tarafın sessiz kaldığını söylemekte fayda var çünkü muhalif gazetesinin yayınladığı bildiriye ne kabul edebiliyorlardı ne de reddedebiliyorlardı. Bildiri de ulusal muhafızları gösteriye çağırarak, anayasaya aykırı bir durumdu; ulusal muhafızları yalnızca hükümdar çağırabilirdi. Temsilciler Meclisi'ndeki bu tartışma muhafazakarların güçlü onaylamaları ile bastırıldı. Tartışmaların ve yasaklama haberinden sonraki sabah, 22 Şubat'ta "Kahrolsun Guizot!" sloganları, Madeleine²⁴⁵, Paris sokaklarında yankılandı.²⁴⁶ Madeleine'de öğrencilerden ve önlüklü işçilerden oluşan yaklaşık 1500 kişi sabah 10 civarlarında bir gösteri yaptı; önlerinde hiçbir engel yoktu. Buradan meydana doğru ilerlerken meydanın hat askerleri tarafından işgal edildiği ve göstericilere karşı önlemler aldığı görüldü²⁴⁷. Dün muhalefetin açıkça tartıştığı ve son uyarılarını ocak ayında yaptığı muhalefetin ve halkın dayanma sınırının sonuna gelmişti. Bu gösteriden sonra saat 1.30'da Temsilciler Meclisi oturumunu açtı; bu sefer 300 milletvekili²⁴⁸ de görevinin başındaydı, mecliste de sokaklardaki hava

²⁴² Gazetede yayımlanan gösteri çağırısı.

²⁴³ *Le Courrier Du Gard*, "Dépêches Télégraphiques de Paris" (29 Şubat 1848), 1.

²⁴⁴ Buradan ilginç olan bir diğer konu ise ülke içi düzenin bozulması konusunun dile getirildiği ve hükümet ile muhalefet arasındaki tartışmaların belki de isyana yol açabileceği bir günde Akranlar Meclisi'nin tartıştığı konunun Mösyö Boulette'nin (Versailles Sarayının kapıcısı, eski asker), emeklilik maaş başvurusu yapmasıydı. Bu durum bana İstanbul'un 1920'de işgal edildikten sonra toplanmalar dahi Meclis-i Âyan üyelerinin maaş almaya devam etmesi durumu ile benzer ve ironik gelmiştir. Akranlar Meclis oturumu için bakınız; *Le Courrier Du Gard* "Dépêches Télégraphiques de Paris", 1.

²⁴⁵ Baughman, "Banquet", 14.

²⁴⁶ Place de la Madeleine, 42 bölgenin ziyafet abonelerinin ortak buluşma yeriydi; toplanmanın burda olmasının nedeni budur. Bknz: *Histoire de la Revolution de 1848 Recit Des Evements*, (Fransa: Hachette Livre BNF, 1 Ağustos 2013), 5.

²⁴⁷ *Le Courrier Du Gard*, "Dépêches Télégraphiques de Paris", 1.

²⁴⁸ *Le Courrier Du Gard*, "Dépêches Télégraphiques de Paris", 1.

hissedilebiliyordu fakat meclis sıralarına göz attığımızda göremediğiniz isim, 21 Şubat'taki hararetle tezlerinden aşına olduğunuz İçişleri Bakanı Mösyö Duchâtel'di²⁴⁹. İlimli-cumhuriyetçiler ve cumhuriyetçilerle dolu olan sıralarda muhalefet, tok bir duruş sergiliyordu ve gündemleri belliydi. Daha öncesinde uyarılarını yaptıkları anayasa karşıtı hareketin sonucu ile muhafazakarların ve hükümetin nabzını yoklayan halka karşı mecliste ise yolsuzluk suçlamaları²⁵⁰ bakanlıklara tekrar yapılmıştı. Madeleine gösterisinden konu açılmadı ve oturum bakanlıkların suçlamaları reddetmesi ve meclis başkanının oturumu ertelemeyle son buldu. Akşam saatlerinde birkaç bölgede ayaklanmalar sonucunda barikatlar kurulmuştu fakat bu barikatlar ulusal muhafızlar ile askeri muhafızlarla yıkılmıştı.²⁵¹ Hükümet bu barikatların 1832 isyanındaki gibi olmadığını biliyordu; karşısında yalnızca bir komutanın ölümüyle doktrinlerini benimsemiş halk yoktu, karşısında bir zamanlar Kral olarak seçilmesini de onaylamış Liberaller de bulunuyordu. Bu yüzden 23 Şubat Temsilciler Meclisi oturumunda Başbakan Guizot kürsüye çıktı ve Kral'ın yeni bir kabine kurması için Kont Molé'yi çağırdığını ve talimatlarını verdiğini²⁵² söylüyordu. Ziyafetler muhalefeti birleştirmeyi başaramamıştı ama ziyafetlerin yasaklanması, ziyafetlerin ilk amacının da üstünde bir hizmete yol açmasına neden olmuştu. Mösyö Barrot, Başbakan Guizot'un kabine hakkında konuşma talebinin yeri olmadığını ve gündemdeki duruma göre ertelenmesi gerektiğini söylediğinde, Guizot, "Bakanlık bu sıralarda oturduğu sürece, hiçbir şey askıya alınmamalı, devletin büyük güçlerin çalışmalarında hiçbir şey kesintiye uğramamalıdır. Kabine tüm soruları yanıtlamaya, tüm tartışmalara girmeye hazırdır."²⁵³ diyerek tüm erteleme taleplerini reddetmişti. Bunun üzerinden mecliste bakanlığı suçlayana teklif tartışılmaya devam edildi. Paris sokakları ise meclis gibi sakin değildi fakat şiddetli de değildi. Hotel des Affaires Etrangères karakolunun oradan, "La

²⁴⁹ *Le Courrier Du Gard*, "Dépêches Télégraphiques de Paris", 1.

²⁵⁰ *Le Courrier Du Gard*, "Dépêches Télégraphiques de Paris", 2.

²⁵¹ *Gazette du Bas-Languedoc*, "Nîmes, 26 février" (27 Şubat 1848), 1.

²⁵² *Le Courrier Du Gard*, "Dépêches Télégraphiques de Paris", 2.

²⁵³ *Le Courrier Du Gard*, "Dépêches Télégraphiques de Paris", 2.

Marseillaise”²⁵⁴ ve “Le Chant des Girondins”²⁵⁵i söyleyerek yürüyen öğrenciler meraklı gözlerle izleniyor, Bourgogne caddesinden geçip Temsilciler Meclis sarayına doğru yol almalarına engel olmuyorlardı²⁵⁶. Öğrenci kalabalığına farklı kalabalıklarda eklendi, yolları Bourbon Sarayı’na doğru yön almıştı ki süngüleri açık bir düzine asker yollarını kesti.²⁵⁷ Askerin veya Ulusal Muhafızların yol kesmesi, özellikle birçoğunu gençlerin oluşturduğu kalabalıkta, alabilecekleri önlemlerin de kısıtlanması demektir. Gençler, halktan daha cesurdu ve kılıç olarak kelimeleri, önlüklü işçiler ise yeri geldiğinde şiddeti kullanıyorlardı. Birkaç genç öne çıktı ve kardeş olduklarını vurgulayarak göğüslerini askerlere yöneltti; bu ya öldür ya çekil demektir, genç öğrencilerin bu yolda ölümden başka dönüşlerinin olduğunun simgesi olan bu hareketle birlikte, askerler topluluğun geçişine izin verdi.²⁵⁸ Meclis toplantıları saatleri ile kalabalıkların yoğunlaşma saatleri birbiri ile paraleldi. Hükümet, birliklerini Paris’e çağırmişti; isyancılar Champs-Élysées’de, Saint-Denis’de, Place des Victoires’de, Place Vendôme’da, Marche-du-Temple caddesinde ve Phelippeaux’da barikatlar kurmaya başlamıştı; bu barikatlara yönelik saldırılar karşılıklı oluyor, askerler halka, halk askerlere ateş ediyordu fakat sonuçsuz olarak bir süre sonra dağılıyorlardı.²⁵⁹ İsyancıların barikat kurduğu Poitou ve l’Oseille caddelerinde “Vive la Réforme!” çığlıkları atılıyordu fakat bu çığlıklar asker tarafından yanlış anlaşıldı ve ateş açıldı; yapılan raporlamaya göre bir Ulusal Muhafız ölmüş, iki kişide yaralanmıştı.²⁶⁰ Louis-Philippe’in şiddet yanlısı olmadığı, yakınları ve muhalefet tarafından da biliniyordu fakat bakanlar için bu teminatı vermek yanlış olurdu.

22 Şubat’ta başlayan isyanlar ile birlikte askerlerin ilgili bölgelere yerleştirilmesi, gündüz sularında kimseye zarar gelmeden gösterilerini yapması fakat akşam sularında

²⁵⁴ 1792 İhtilali’ni yansıtan parçadır.

Dinleyip, okuyabilmek için lütfen; Wikipedia, “La Marseillaise” (Erişim Tarihi 01/03/2023).

²⁵⁵ Dinleyip, okuyabilmek için lütfen; Wikipedia, “Le Chant des Girondins”, (Erişim Tarihi 29/03/2023).

²⁵⁶ *1848 Recit Des Evements*, 5.

²⁵⁷ *1848 Recit Des Evements*, 6.

²⁵⁸ *1848 Recit Des Evements*, 6.

²⁵⁹ *1848 Recit Des Evements*, 15.

²⁶⁰ *1848 Recit Des Evements*, 17.

barikatlarda oluşan çatışmalar, bu teminatı vermemizi zorlaştırmaktaydı. Milletvekillerinin, bakanlıkların değişmesine yönelik verdiği teklifin kabul edildiği sokaklarda yayıldı fakat halk barikatlarını terk etmedi.²⁶¹ Kral'ın parlamento reformunu kabul ettiği ve bakanlığın çekildiği haberi, 7 aylık bir ziyafet serüveninde şiddetlenen cumhuriyet fikirleri için yeterli değildi; Kral, halkın gözünde güvenirliliğini, ilk yasaklama ile sarsmıştı. Hala bunun farkında olmayan Kral, verdiği tavizle, ayaklanmaları bastırabileceğini ummuştu. Kral'ın sandığından daha körüklü olan bu ateş, yalnızca Milletvekillerinin harlamasıyla oluşmamıştı; kırmızı şapkalı işçiler, 1792 İhtilali'nde olduğu gibi gururla sahnede yer almıştı ve reformdan daha fazlasını istiyorlardı. Mösyö Barrot ve Mösyö Thiers'in bakanlıkta yer alacağı haberi²⁶² sokaklarda dolaşmaya başlamıştı; bulvarlarda çatışmaların durdurulması gerektiği emri gelene kadar savunma ve ateş devam etti. Bakanlıklara konuşlanmış tüm birlikler kendilerine tezahürat²⁶³ yapan halkın önünden geçerek uzaklaştı. Mösyöler Thiers, Barrot, Hauranne ve De Rémusat, gösterilerin bitmesi için gerekli olan şeyin bir Kral azli olduğunun farkındaydı, bu düşüncüyü desteklemek ve Kral'ın direnmesini önlemek için Tuileries'e gittiler ve buradan ulusal muhafızların yönlendirmesiyle mösyöler, Place du Carrousel'e götürdü. Kasvetli bir havaya eşlik eden birkaç generalin yanından geçerek Kral ile görüşmek üzere yanlarından geçen Mösyölerin hedefi Kral'ı tahtan çekilmeye ikna etmektir.²⁶⁴ Kral, baskı sonucunda tacını torunu lehine bıraktığı karara imzasını attı. Kral'ın tahtan çekilme haberi ilk Place du Carrousel'de yayıldı, saat 12 buçuk civarlarındaydı²⁶⁵. İstediklerini alan muhalefetin önemli figürleri durumu açıklamak üzere Temsilciler Meclisine doğru yol aldı; 24 Şubat tarihli oturum başlamadan önce Meclis koridorlarında bulunan çok sayıda halkı ve Ulusal Muhafızı geçmek zorunda kalan Barrot ve arkadaşları, yanlarında Madam La Duchesse d'Orléans, iki oğlu ve Nemours ile Montpensier Dükleri eşliğinde salona takdim

²⁶¹ 1848 *Recit Des Evènements*, 17.

²⁶² 1848 *Recit Des Evènements*, 21.

²⁶³ 1848 *Recit Des Evènements*, 21.

²⁶⁴ 1848 *Recit Des Evènements*, 22.

²⁶⁵ 1848 *Recit Des Evènements*, 22.

edildi²⁶⁶. Barrot ve arkadaşlarının yapmaya çalıştığı şey anayasal düzenin, Kral önderliğinde devam etmesini sağlamaktı fakat işçiler ve radikaller için artık monarşi düzeni için isyan çıkarmış olmak düşüncesi yeterli değildi. Önce Mösyö Dupin, Kral'ın tahtan feragat ettiğini açıkladı ve kral naipliğini Madam La Duchesse d'Orléans'a devrederek, tacını torununa bıraktığını duyurdu²⁶⁷; çatışmaların daha da şiddetlenmesinden çekinen meclis bu haberle birlikte hiç olmadığı kadar sesli alkışlarla sarsılmıştı. Mösyö Marie, cumhuriyetçilerin istediğinin bu olmadığı biliyordu. Koyu bir cumhuriyetçi olan kendi de söz alarak şu an da yapılması gereken şeyin Kral naipliği değil, Geçici bir Hükümet kurmak²⁶⁸ olduğunu belirtti ve Mösyö Crémieux gibi muhalefetten destek aldı. İlimli-cumhuriyetçiler telaşa kapılmadan “Meclisi, bir çocuk ve bir kadının başındaki taca sahip çıkmaya”²⁶⁹ davet etti. Aslında buradaki davet açıktı; monarşi yok olmayacaktı fakat gücü yalnızca gösteriş olarak kalacak, kararlar mecliste kalacaktı. Son sözü söyleyecek olan mecliste sesler, Politeknik Okulu öğrencileri ve Ulusal Muhafızların “Düzen!” sesleriyle bastırıldı. Daha da hiddetlenen Radikal Cumhuriyetçilerden Ledru-Rollin geçici hükümet fikrini destekledi ve halk adına naipliği protesto etti; ona Mösyö de Lamartine'de katıldı.²⁷⁰ Muhafazakar kesimden Mösyö Sauzet, muhtemelen ortamı yumuşatmak ve doğru olanın kral naipliği olduğunu savunacağı konuşmasını yapmak kürsüye çıktığında birkaç el tüfek ateşleme sesi duyuldu ve Madam la Duchesse d'Orléans, oğulları ve eşlikçileri ile hemen salondan uzaklaştırıldı; Mösyö Sauzet de dahil birçok milletvekili sırasını terk ederek kargaşadan uzaklaştı. Bir süre sonra Mösyö Dupont (de l'Eure) kürsüye çıktı ve Mösyö Lamartine'in geçici hükümeti ilan edeceği haberi duyuldu.²⁷¹ Salonu terk eden milletvekilleri ve salonu dolduran halk ve Ulusal Muhafızlar eşliğinde Mösyö Ledru-Rollin 1794 anayasasına değinen bir konuşma yaptı²⁷² ve hitabeti Mösyö de

²⁶⁶ *Le Courier Du Gard*, “Dépêches Télégraphiques de Paris”, 2.

²⁶⁷ *Le Courier Du Gard*, “Dépêches Télégraphiques de Paris”, 2.

²⁶⁸ *Le Courier Du Gard*, “Dépêches Télégraphiques de Paris”, 2.

²⁶⁹ *Le Courier Du Gard*, “Dépêches Télégraphiques de Paris”, 2..

²⁷⁰ *Le Courier Du Gard*, “Dépêches Télégraphiques de Paris”, 2

²⁷¹ *Le Courier Du Gard*, “Dépêches Télégraphiques de Paris”, 2

²⁷² *1848 Recit Des Evements*, 27.

Lamartine'e bıraktı. De Lamartine meclisteki halka hitaben önce halkın sağlam ve sarsılmaz hükümet özlemi için döktüğü kanları tebrik etti ve devamında hükümet eleştirisi yaptı; geçici hükümetin bir an önce kurulması gerektiğini ve kamu barışı hakkının, kan akıtma hakkı ile üç yıldır yapılan şanlı iş için aç kalabilecek insanların hakkının bir an önce tesis edilmesi için çalışmalarına başlanmasını söyledi.²⁷³ Meclisteki halkın baskısıyla birlikte geçici hükümetin isimleri şöyle okundu; "Mösyö Dupont (de l'Eure), Başkan; Mösyö Arago, Donanma Bakanı; Mösyö de Lamartine, Dışişleri Bakanı, Mösyö Crémieux, Adalet Bakanı; Mösyö Bedeau, Savaş Bakanı, Mösyö Ledru-Rollin, İçişleri Bakanı, Mösyö Marie, Ticaret Bakanı ve Mösyö Garnier-Pagés, Paris Belediye Başkanı."²⁷⁴ Geçici hükümet meclisi basan halka istediğini hemen vermek istiyordu; bunun için çabalamışlardı ve sonunda 1792'deki ruhla Boubonları ve Krallığı, Fransa topraklarından uzaklaştırmışlardı. Yaklaşık 60 saat süren bir oturum sonrasında bazı kurucu kararnameler yayınladı, bunlara göre; 24 Ulusal Muhafız taburunun seferber edilmesi ve bir Ulusal Meclisin yakında toplanması; tüm siyasi tutukluların serbest bırakılması, asker kaçaklarının tutuklanmasını ve dağıtılan ulusal muhafızların yeniden örgütlenmesini ile birlikte Vincennes ve Mont-Valérien kalelerinin ele geçirildiği haberinin duyurulması, sivil listeden düşülecek olan 1 milyonun, yaralı işçilere dağıtılmasına ve vatan uğrunda şehit düşen muhriplerin çocuklarının evlat edinilmesine karar verilmişti.²⁷⁵ Artık siyasi konularda ölüm cezası yoktu ve Fransa 1792 düzenlemesindeki bayrağı²⁷⁶ kullanacaktı.²⁷⁷ Birinci Cumhuriyet döneminin örnek alındığı İkinci Cumhuriyet Dönemi de "Liberté, Égalité, Fraternité"²⁷⁸ sloganıyla başlamış oldu.

3.4. Ulusal Meclis ve İşçi Ayaklanmaları

²⁷³ 1848 *Recit Des Evements*,.

²⁷⁴ *Le Courier Du Gard*, "Dépêches Télégraphiques de Paris", 1.

²⁷⁵ 1848 *Recit Des Evements*, 31.

²⁷⁶ 1848'de kullanılan bayrakta renkler soldan sağa mavi, kırmızı ve beyaz şeklindeydi. Düzenleme ile renkler mavi, beyaz ve kırmızı şeklini aldı.

²⁷⁷ 1848 *Recit Des Evements*, 32.

²⁷⁸ Özgürlük, Eşitlik, Kardeşlik.

Avrupa'daki ihtilallerin yanında aslında Fransa'da duyurulduğu gibi tam cumhuriyet hala yaşanmamıştı; işçiler oy hakkı bekliyorlardı fakat geçici hükümetin buna yönelik bir yasa tasarısı çalışması henüz olmamıştı; özellikle Şubat örneğinde görüldüğü gibi işçiler, sosyalizme daha yakın ve söndürülmesi zor olan bir yangın gibilerdi, hızlı alevleniyor fakat söndürülmeleri için zaman gerekiyordu. İşçilerin arasındaki Louis Blanc'ın sosyalizm düşüncesi çerçevesinde bir fikir bütünlüğünün oluşmasının engellenmesi için 27 Şubat 1848'de Ulusal Atölyeler bildirisi yayınlandı²⁷⁹; bu bildiriye göre 1 Mayıs'ta Ulusal Atölyelerin genel seçimleri yapılacak ve 2 Mayıs da seçilen merkez delegelerinin ilk toplantısı yapılacaktı.²⁸⁰ Delegelerin görevleri ise “Sakat, hasta ve en muhtaç erkeklerin durumunu tespit etmek ve bunları mümkün olan en kısa sürede yardım listesine kaydetmek” ile “Tugaylarından gelen tüm talep ve şikayetleri almak, kendi aralarında anlaşmak ve bunları merkez delegeleri aracılığıyla idareye sunmak” idi.²⁸¹ Bu Atölyeler başlangıçta büyük katılımlara sahne oldu fakat bir süre sonra geçici hükümet tarafından tembelliği yaydığı ve sosyalizm düşünceleri ile işçilerin kendi içlerinde kışkırtıldığı düşüncesi ile sevilmedi. Üstelik işçilerde dahil halk ve muhalefet anayasa çalışmalarının başlamasını ve seçimin bir an önce yapılmasını istiyordu. Geçici hükümetin işçilere verdiği sözü unutması ve 20.000 işçinin belediye binasına yürümesi geçici hükümetin bulduğu Ulusal Atölyeler çözümünün yeterli olmadığını bir göstergesiydi. Paris'teki zanaat localarının delegelerinden oluşan bir komisyon kurmak ve bu komisyona işçiler arasındaki popülerliğini koruyan Louis-Blanc ile Albert'i atamak, Geçici Hükümet için en iyi çözüm olarak görülüyordu -ki böyle de oldu. Bu komisyonun toplanma yeri Lüksemburg Sarayı olarak seçildi.²⁸² ve böylelikle işçileri bir nebze olsun bastırabilmek ve burjuvaziye zarar vermeden en iyi şekilde işçilerin isteklerine nasıl cevap verilmesi gerektiğini tartışabilmek için Geçici Hükümet, süre

²⁷⁹ Bu atölyelerin oluşturulması ile ilgili bir diğer unsurda 25 Şubat'ta çalışma hakkının tanınmasını sağlayan Parisli işçilerin baskısıyla oluşmasıydı. Bakınız; Samuel Hayat, “The Revolution of 1848 in the History of French Republicanism.”, *History of Political Thought*, 36/2 (2015), 337.

²⁸⁰ Gallica (BNF), *Ateliers nationaux...* / [signé: Émile Thomas], FOL-LB53-1861.

²⁸¹ BNF, FOL-LB53-1861.

²⁸² Marx, *Sınıf Mücadeleleri*, 44.

kazanmış oldu. Ama geçici hükümetin zaman kazanmak istemesinin yanı sıra bu sarayda hangi düşüncelerin, hangi fikirlerle yükseleceğini bilmediği de bir gerçektir. Lüksemburg Sarayı'nın bulunduğu konum ve komisyon başkanları açısından, işçilerin arasındaki Sosyalist fikirlerin yayılmasına²⁸³ bir olanak sağlamıştı; başlangıçta Ulusal Atölyelerin kurulmasının nedenini yine Geçici Hükümet kendisi baltalamıştı fakat maalesef yalnızca Sosyalist fikirlerin önüne geçmek için yaptığı adımlardaki tutarsızlık gibi bir zamanlar karşısında olduğu ve düşüşünü sağladığı hükümetin de izlediği yoldan farklı bir yolda ilerleyemiyordu. İşçilere verilen sözün yerine getirilmemesinin göze çarpmasının yanı sıra geçici hükümetin aldığı yeni kararlar ve yasalarla birlikte, kendinden daha da nefret ettirilen bir yeni hükümet biçimi olmaktan ileriye gidemedi. Şubat İhtilali öncesinde, şu anki Geçici Hükümeti kuran bu vekiller; suçluların cezalandırılacağına, yaşam koşullarının daha da iyi hale getirileceğinin ve ne olursa olsun işçi sınıfının ve küçük burjuvazinin, büyük burjuvaziden farkı olmadan, gerçekten istedikleri şekilde emeklerinin karşılıklarını alabilecekleri bir ortam oluşturulacağına dair güvencelerin verildiği ziyafetler, şimdi geriye dönüp bakıldığında ve bu sözlerin gerçekleştirilebileceği bir hükümet biçiminin kurulması ile birlikte yapılması beklenirken Geçici Hükümet, daha doğrusu Tecrübesiz Hükümet, işçiler ve borçlar arasında bocalamaya başlıyordu. Gerçekten de Geçici Hükümetin, borçlar ve maliye konusunda bel bağlayacağı burjuvaziden başka kimi vardı? Eğer gerçekten sırf işçilere bir zamanlar verilen sözler yerine getirilecek diye belki de 1815'ten beri bekledikleri Cumhuriyet biçimine ihanet edecekler miydi? Herkes için eşitlik, özgürlük ve kardeşlik isterken samimi düşünceler mi yansıtılıyordu yoksa yalnızca 1789 İhtilalinin dönem ateşinden faydalanmak ve yolsuzluk, hırsızlık ve burjuvazi üçlemesindeki hükümeti, kendi düşüncelerinden uzak diye yıkmak istemenin bir sonucu olarak mı ortaya çıkıyordu Şubat İhtilali? Ziyafetlerde teminatı verilen birçok söz yerine getirilmemişti. Yine ziyafetlerde kadehler kaldırılırken yerilen hükümet cezalandırılmamıştı²⁸⁴; öyle ki, büyük bir ironidir, Geçici Hükümetin içerisindeki birçok milletvekili, aslında düşen

²⁸³ Marx, *Sınıf Mücadeleleri*, 44.

²⁸⁴ Marx, *Sınıf Mücadeleleri*, 61-62.

hükümetin milletvekillerinden çok da farksız değildi. Bir anda yeni kurulan düzen ile birlikte düşen hükümetteki milletvekilleri istifaya zorlanmamıştı; istifaya zorlanan yalnızca birkaç kişi vardı ve onlar da siyaset arenasında hükümdar ile ilişkilerinin bilindiği bakanlık ve Kral'ın kendisinden başkası değildi.

Şimdi kralın tahtını bir veya iki gün önce teslim etme fikrinin olduğu ve yakınlarına çoktan anlattığına dair haberler, gazetelerin 2. sayfalarını süslemeye başlamıştı. Kral ve Kraliçe perşembe günü, İhtilalden hemen sonra, yanlarında yardımcıları bir hanımefendi ve hizmetkârıyla birlikte nehri geçmek için Le Tréport yakınlarında bir balıkçı teknesine bindikleri ve buradan Brighton'a gitmek üzere The Express vapuruna bindikleri bilgisi²⁸⁵, düşmüş hükümet için 'kaçıyor' olarak yazmadan, bilgi verilmesi, özellikle Geçici Hükümetin işçi sınıfı ile yaşadığı bu çatışmalar ve almadığı kararlar çerçevesindeki tarih açısından çok da tesadüfi değildi. "Orleans ailesinin reisinin kişisel kapasitesi, onun müdahalesinin kamu güvenliğini garanti edebileceği ve bizi anarşiden kurtarabileceği fikri"²⁸⁶ ile Mart 1848'de Paris'te protesto düzenleyen burjuvaziye yapılan gönderme de Cumhuriyet yanlısı basın, Ledru Rollin'i övüyor ve Fransa'nın bir daha o karanlık günlere dönmeyeceği fikrinin altı çiziliyordu.

İşçiler için Geçici Hükümeti desteklemek gerçekten basının yansıttığı gibi bir sevinç ve istek çerçevesinde gerçekleşmiyordu; işçiler Burjuvazi ve Geçici Hükümet arasında bir seçim yapmaya teşvik ediliyordu ve işçiler için bu teşvik, bir aldatmacadan başka bir şey değildi. Halihazırda yaptıkları isyanlar, 1848 İhtilali süreci, zaten düşen hükümeti burjuvaziden kurtarmak için değil miydi? O halde sinsice aralarına sokulan "Yaşasın Geçici Hükümet!" sloganlarının yaygınlaştırılmaya çalışılması, özellikle Lüksemburg Sarayı'ndaki Sosyalist düşüncelerle kendini göstermeye başlamış işçiler için bir zulüm olmuştu. Bu zulüm geçici hükümet tarafından sonuca bağlanmıyor, verilen sözler tutulmuyordu. İşçiler daha da kendilerinin rezil edildiği uygulamalara tabi tutuluyordu. 16 Nisan 1848'deki işçi toplantısı, hükümetin işçilere bakış açısını yansıtan olaylardan yalnızca biri olmuştu; çok sayıdaki işçi Ulusal Muhafız Genelkurmay seçimlerine

²⁸⁵ *Le Courier Du Gard*, "Actes Officiels" (3 Mart 1848), 2.

²⁸⁶ *Gazette Du Bas-Languedoc*, "NIMES, 18 Mars" (19 Mars 1848), 1.

hazırlanmak için Champ des Mars'da ve hipodromda toplanmıştı -ki bu toplantı başlangıçta sakindi fakat çok geçmeden işçiler hakkında aslında hükümeti devirmek ve komünist bir hükümet ilan etmek için toplandığı fikrinin hızla Paris'te yayılmasıyla sakinliğini yitirmesine neden oldu²⁸⁷. Komünist-sosyalist bir hükümet Cumhuriyetçilerin hiç istemeyeceği bir zincirdi ve bu yüzden Paris'teki tüm alanlara kadar ulaşan bu söylentinin sonucunda Geçici Hükümet hiç olmadığı kadar hızlı bir şekilde alarma geçti ve komutası altındaki askerlere ek olarak 100.000 erkeği de silahı altına alarak, Belediye Binasını işgal etti.²⁸⁸ Burada ki işgal Geçici Hükümetin işçi sınıfını ve Lüksemburg Sarayı'nı karşısına almaktan başka bir işe yaramamıştı; Geçici Hükümet için şu an bastırılması gereken bir hareketten ve düşünceden başka bir şey olmayan işçiler, amaçlarından sapmış, cumhuriyetçiliğe yakışmayan ve kendilerini bilmez topluluktan oluşan bir alt sınıfı yansıtıyordu.

Artık işçilerin bir an önce kendilerine teminatının verildiği çalışma ve genel oy hakkı ile ilgili çalışmanın bir an önce yapılması fikrine, Louis-Philippe dönemi işçi dostu koyu sosyalist Ledru-Rollin'in dahi, işçilere bu hakların verilmesi düşüncesinin karşısında olmasına neden oldu; ona göre Cumhuriyetçi düşünce henüz istedikleri kadar yaygınlaşmamıştı²⁸⁹ ve yaygınlaşmayan bir düşünce, kolayca gözden çıkarılabilirdi. Ertelenen seçimler ve anayasanın hala hazırlanmaması, 4 Mayıs seçimlerini²⁹⁰ etkilemişti ve ilk cumhuriyetin ilanındaki halinden çok daha ılımlı-cumhuriyetçilerin seçildiği bir meclis halini almıştı.²⁹¹ Sokaklarda ve basında gördüğümüz Özgürlük, Eşitlik ve Kardeşlik ilkesinden yavaş yavaş uzaklaşan meclis, 15 Mayıs'ta Polonya'daki isyanları desteklemek üzerine kulüplerin gösteri düzenlemesi ve dilekçeyi Ulusal Meclise sunmak için işgal yolunu benimsemeleri, milletvekillerinin, halkın henüz seçme ve seçilmenin işçilere indirgenmemesi gerektiği düşüncesinin çizgilerinin sınırlarının çizilmesine neden oldu; artık radikal cumhuriyetçi Ledru-Rollin bile ılımlı-

²⁸⁷ Marx, *Sınıf Mücadeleleri*, 71.

²⁸⁸ Marx, *Sınıf Mücadeleleri*, 72.

²⁸⁹ Hayat, "French Republicanism.", 338.

²⁹⁰ EK 11.'ye bakabilirsiniz.

²⁹¹ Hayat, "French Republicanism.", 340.

cumhuriyetçilerle aynı düşünceyi savunuyordu; halk meclise girmemeliydi.²⁹² Bu düşünce ziyafetlerde hükümet karşıtı sloganlar atılırken dile getirilen bir düşünce değildi; bu düşünce cumhuriyetçilerin Louis-Philippe'in düşüşünü desteklerken verdikleri sözlerle uyuşmuyordu. 1848 Fransız cumhuriyetçiliğin, günümüz cumhuriyetçiliğinden uzak olduğunu, savunucuların uygulamadaki zorluklarından anlayabiliyoruz; rahatlarının bozulacağı ve işçinin mecliste yeri olmadığına kendileri karar verebiliyorlardı. Bu günümüz cumhuriyetçilik anlayışına uzaktır çünkü cumhuriyet sınıf ayrımı yapmaz. Bu yüzden 1848 Fransız cumhuriyetçiliğini, olaylar çerçevesinde analiz ederken, günümüz özgürlükleriyle karşılaştırmak doğru olmayacaktır.

Ulusal Meclis'in çoğunluğu ılımlı-cumhuriyetçilerden ve muhafazakarlardan oluşuyordu ve meclisten çıkan ortak kararsa, tembelliğe ve isyana teşvik eden bu Ulusal Atölyelerin kapatılmasından²⁹³ yanaydı ve istenilen oldu. Meclis 21 Haziran'da aldığı bir karar ile Ulusal Atölyeleri kapattı. Önce Lüksemburg Komisyonu'nun daha sonra da Ulusal Atölyelerin kapatılmasına işçiler sessiz kalmadı ve ayaklanma başlatıldı. Foubourg du Temple başta olmak üzere Paris'in birçok bölgesinde işçiler barikat kurdu ve direnişe başladı.²⁹⁴ Bu direnişe karşı General Lamoricière ve Lafontaine görevlendirildi; buldukları bölgelerdeki barikatların pekçoğunun kaldırılmasını sağlayan General Lamoricière ve Lafontaine kadar, Faubourg St-Antoine bölgesinde görev yapan General Bedeau şanslı değildi.²⁹⁵ Ulusal Meclis 1830 Monarşisinin yıkılmasından bu yana böyle bir direniş ile karşılaşmamıştı; saray çevresinde askeri önlemler yoğunlaştırılmış, komşu departmanların Ulusal Muhafızları ise bütün gece Paris'e yönlendirilmişti.²⁹⁶ Gece boyunca çatışmaların devam ettiği Paris de Ulusal Meclis 24 Haziran'da toplandı; bu toplantı da Pascal-Duprat adlı bir yurttaş söz aldı ve 2 maddelik kararname taslağını meclise sunmadan önce şunları söyledi; "Bu ciddi

²⁹² Hayat, "French Republicanism.", 340-341.

²⁹³ Hayat, "French Republicanism.", 341.

²⁹⁴ *Le Courier Du Gard*, "Assemblée Nationale" (29 Haziran 1848), 1

²⁹⁵ *Le Courier Du Gard*, "Assemblée Nationale", 1

²⁹⁶ *Le Courier Du Gard*, "Assemblée Nationale", 1.

koşullarda, devletin başında güçlü bir iktidarın bulunması önemlidir.”²⁹⁷ Sözleri milletvekili sıralarında homurtulara neden olurken taslaktaki iki maddeyi de okudu; taslağa göre “Paris kuşatma altına alınmıştı” ve “Tüm yetkiler General Cavaignac’a verilmişti”.²⁹⁸ Elbette, meclisin bu taslağı kabul etmesi söz konusu değildi. Sunulan görüş ve tüm yetkilerin tek bir kişiye devredilmesi Mösyö Dupin’in de dediğı gibi diktatörlüktü.²⁹⁹ Meclisteki vatandaşlar General Cavaignac’a yetkilerin verilmesi konusundaki taslağa “Ulusal Meclis müzakere edecek ve oturum halinde kalacaktır.”³⁰⁰ Maddesini ekleseler de sundukları ilk 2 maddeyi değıştirmediler. Onlara göre Ulusal Meclis ve Geçici Hükümet, bekledikleri gibi güçlü ve dirençli bir yönetim sergileyememişti. Görüşmelerden sonra gece Fauborg, Mouffetard, Jardin des Plantes, Hôtel-de-Ville, St.-Martin, St.Denis ve Poissonnière bölgeleri ve banliyöleri temizlenmişti.³⁰¹ İşçilerin bu ayaklanması hükümette olağanüstü hal ilan edilmesine yol açmış ve adının sık sık zikredildiğı isyanların usulüne uygun bastırılmasında önemli rol oynayan General Cavaignac’ın popülaritesinin artması ile yetkisinin çoğalmasına neden olmuştu.³⁰²

Ulusal Meclis, temmuz ayında İkinci Cumhuriyetin anayasasının oluşturulması Anayasa Komisyonunda görüşüldü; bu komisyonda ılımlı-cumhuriyetçiler baskındı ve bu da çalışma, eğitim ve sosyal hakların, 1848 Anayasasında kesinlikle olmaması³⁰³ gerektiğı yönündeki güçlü savlara neden oluyordu. Haziran günlerinden dersini almış olan ılımlı-cumhuriyetçiler özellikle çalışma hakkının anayasal bir hak olarak eklenmesinin mevcut ekonomik dalgalanmalardan dolayı olası bir isyana sebebiyet verebileceğini düşünüyordu. İşçilerin bu hakkının kısıtlandırılabilmesi için 28 Temmuz’da çıkarılan bir kanun ile kulüp toplantılarının yapılmasının önüne geçildi; böylelikle işçilerin

²⁹⁷ *Le Courier Du Gard*, “Assemblée Nationale”, 1.

²⁹⁸ *Le Courier Du Gard*, “Assemblée Nationale”, 1.

²⁹⁹ *Le Courier Du Gard*, “Assemblée Nationale”, 1.

³⁰⁰ *Le Courier Du Gard*, “Assemblée Nationale”, 1.

³⁰¹ *Le Courier Du Gard*, “Assemblée Nationale”, 1.

³⁰² Hayat, “French Republicanism.”, 341.

³⁰³ Hayat, “French Republicanism.”, 343.

toplama hakkına da müdahale de bulunulmuştu.³⁰⁴ İşçiler, Ulusal Meclis için sürekli olarak kontrolleri altında olması gereken pimi çekilmiş bir bomba gibiydi ve henüz cumhuriyet görüşüyle bir anayasa olmadığı için alabilecekleri tüm kısıtlama ve kapatma kararları ile birlikte işçilere engel olmaya çalışılıyordu. Paris, Ulusal Meclis'in gözünde olağanüstü bir hal altındaydı çünkü Haziran isyanlarında neredeyse başkent yanacaktı.³⁰⁵ Louis-Philippe'in 18 senelik monarşik yönetiminde yapmadığı kısıtlamalara, monarşik yönetimin kötü olduğunu savunan cumhuriyetçi meclis, kurulmasının üzerinden 5 ay geçmemişti ki basın özgürlüğünü kısıtlayarak, gazete çıkarma özgürlüğünü yalnızca depozitosunu ödeyebilen kişilere vermişti.³⁰⁶ Temmuzda başlayan anayasa görüşmeleri Kasım da sonuçlandı ve 1848 Anayasası 4 Kasım'da kabul edildi.

İşçi sınıfı dünyada yine en çabuk kandırılan ve en hızlı şekilde sonuçsuz kalan ihtilalin perde arkasında kalan bir sınıf olmaktan ileriye gidemedi. Geçici Hükümet verdiği sözlerle her ne kadar güvence verse de onlar için isyan etmeden herhangi bir harekete geçmeyi reddetmişti. Bu ret, işçi sınıfı için her ne kadar Cumhuriyetçiliği savunsa da ve Sosyalist yanlısı gibi görünse de fikirlerin, siyaset arenasında her zaman değişebileceğinin bir örneği olarak karşılına çıktı. İşçi sınıfı hali hazırda zaten hükümete güvenmiyordu ve bu hükümete güvensizliğinin alt yapısında yine kendi durumlarını güzelleştirecek edasıyla aralarında sanki onlardan biriymiş gibi davranan pek çok siyasetçinin gücü eline aldığına nasıl değiştiğini ve nasıl bir anda unutkan bireylere dönüştüğünü dönüştüğü sahnesi yatıyordu. Tırnaklarıyla aldıkları ihtilalin baş kahramanları pelerinini giyen milletvekillerinin gölgesinde kalan işçileri yine bu gölgelerde biraz olsun dinlenebilmek adına yaptıkları isyanlarla genel oy hakkı ve işçi sınıfı çalışma hakkının iyileştirilmesi yasasına, yalnızca kanlı ve ateşli isyanlar ile katkı sağlayabileceklerini de görmüş oldu.

3.5. 1830'dan 1848'e Anayasa Değişikliği

³⁰⁴ Hayat, "French Republicanism.", 344.

³⁰⁵ Hayat, "French Republicanism.", 341-344.

³⁰⁶ Hayat, "French Republicanism.", 344.

2 ay süren anayasa görüşmelerinden sonra Ulusal Meclis'in kabul ettiği 1848 Anayasası, 1847'de işçilere ve halka vadettikleri hakları ne tamamen veriyordu ne de tamamen kısıtlıyordu; 1830 Anayasası'ndan ayrı olarak Yasama, Yürütme ve Yargı 'halkın adına' meclise ve meclisten seçilmiş figürlere veriliyordu. Yine de Ulusal Meclis'in anayasa beyanında kullandığı Tanrı'nın huzurunda vaadi, 1830'dan bu yana değişmemişti; 1830 hatta 1814 Anayasasına baktığımızda Tanrıya huzurunda anayasa kabulü monarşinin vazgeçilmez bir sözüydü ve bu söz 1848 Cumhuriyet Anayasasında da devam ettirildi. Yeni anayasanın cumhuriyet rejimi üzerine oluşturulmasından dolayı, 1830 ve 1814 Anayasasında gördüğümüz Kral'ın Hükümet Biçimleri yerini Ulusal Egemenliğe bırakmıştı; artık Kral yok, vatandaşların güvence altına alınan hakları ve onların yönetme haklarını verdikleri meclis vardı. Özellikle Haziran isyanlarından sonra vatandaşların görevleri anayasanın önsözüne eklendi, buna göre; "Yurttaşlar anavatanı sevmeli, Cumhuriyete hizmet etmeli, canları pahasına savunmalı, servetleriyle orantılı olarak Devletin yükünü paylaşmalıydı" ve "çalışma yoluyla varoluş araçlarını ve öngörü yoluyla gelecek kaynaklarını güvence altına almalıydılar; birbirlerine kardeşçe yardım ederek ortak iyiliğe katkıda bulunmalı ve toplumu, aileyi ve bireyi yöneten ahlaki ve yazılı yasalara uyarak genel düzene katkıda"³⁰⁷ bulunmalıydılar. Bu maddenin biraz olsun olabilecek isyanların önüne geçilebilmesini umarak vatandaşların egemenliğine vurgu yapılarak başlanılan anayasa, 'Vatandaşların Anayasa ile Güvence Altına Alınan Hakları' ile devam etti. Diğer anayasalardan tamamen ayrı olarak günümüz cumhuriyet anlayışına yaklaşan bu haklarda kölelik tüm Fransız ülkelerinden kaldırıldı³⁰⁸ ve böylelikle hala etkin oldukları Cezayir'de kölelik artık yasa dışı bir hareket olarak görülecekti; bu ilk köleliğin kaldırılması değildi, daha önce ticareti Fransa'da yasaklanmıştı fakat ikinci defa yasalarla güvence altına alınarak yasallaştırılması, sosyalist düşünceyi benimsemiş Victor Considérant ve arkadaşları sayesinde olmuştu. Dini özgürce yaşama hakkı 1830 Anayasasındaki gibi devam etti ve anayasa görüşmelerinin yapıldığı süreçte toplanma hakkının kısıtlanmasının önüne

³⁰⁷ Gallica (BNF), *Constitution*, RESERVE QB-370 (121)-FT4.

³⁰⁸ BNF, RESERVE QB-370 (121)-FT4.

“Vatandaşlar, toplanma, barışçıl ve silahsız toplanma, dilekçe verme, düşüncelerini basın yoluyla veya başka bir şekilde ifade etme hakkına sahiptir. Bu hakların kullanımı sadece başkalarının hakları veya özgürlüğü ve kamu güvenliği ile sınırlıdır. Basın hiçbir koşulda sansüre maruz kalmaz.”³⁰⁹ maddesiyle geçildi. İsyanlarda sık sık rolüne rastladığımız öğrencilerin eğitim hakları konusunda büyük değişikliğe gidildi ve eğitim anayasa ile ücretsiz ve devlet gözetimi altında olacak³¹⁰ şekilde bir madde eklendi; eğitim hakkı ile ilgili olarak daha önceki anayasalarda herhangi bir maddeye rastlamıyoruz.

Vatandaşlar arasındaki tüm soyluluk, sınıf ve kast sistemini ortadan kaldıran meclis, işçilere vadettikleri yasayı yumuşatarak vermişti; Anayasa, vatandaşlara çalışma ve sanayi özgürlüğünü garanti ediyordu ve Toplum, ücretsiz ilköğretim, mesleki eğitim, işveren ile işçi arasındaki eşit ilişkiler, emeklilik ve kredi kurumları, tarım kurumları, gönüllü dernekler ve devlet tarafından kurulan kuruluş yoluyla işin gelişmesini, aylak elleri çalıştırılabilen kamu işleri; terk edilmiş çocuklara, güçsüzlere ve kaynakları olmayan yaşlılara yardım sağlayacağını³¹¹ güvencesini veriyordu. Şüphesiz ekonomik krizin bir diğer yükü olan vergiler konusuna anayasa da değinilmesi ve 1830 Anayasasından farklı olarak vergi koymanın meclisin oylaması ile sınırsız bir şekilde belirlenebilmesi maddesi düzenlenmiş; buna göre vergiler artık yalnızca kanun dışında konulamaz veya toplanamaz³¹² hale getirilmişti.

Louis-Philippe döneminde sık sık gördüğümüz miras konusunda 1848’e gelindiğinde artık Kral olmadığı için kamu otoritelerine miras sınırlaması getirilmişti; bu kamu otoriteleri miras olarak aktarılamayacak şekilde sabitlendi ve kaynağı halka bağlandı.³¹³ Oy hakkı ile ilgili gidilen düzenlemede ise 21 yaşına gelen tüm Fransız vatandaşlarının oy kullanma hakkı anayasa ile güvence altına alınarak 1830 Anayasasından farklı olarak

³⁰⁹ BNF, RESERVE QB-370 (121)-FT4.

³¹⁰ BNF, RESERVE QB-370 (121)-FT4.

³¹¹ BNF, RESERVE QB-370 (121)-FT4.

³¹² BNF, RESERVE QB-370 (121)-FT4.

³¹³ BNF, RESERVE QB-370 (121)-FT4.

herhangi bir kayıt şartına bağlanmadı.³¹⁴ Buradaki seçim yasasının belirttiği tüm Fransız vatandaşlarının oy kullanma hakkı cümlesi sizleri yanıltmasın; tüm Fransız vatandaşlarından kasıt yalnızca 21 yaşına gelmiş olan erkek Fransızlardı. Fransız halkındaki kadınların oy kullanabilme hakkında sahip olabilmesi için bir yüzyıl daha geçmesi gerekiyordu. Seçilme hakkı ise 25 yaş üstü tüm seçmenlere³¹⁵ verilmişti fakat bu seçilme hakkının sınırları sonrasında gelen 6 madde³¹⁶ ile çizilmiştir.

Fransız halkı, 1848 Anayasası ile yürütme gücünü en az otuz yaşında Fransız olarak doğan ve Fransız vasfını hiç kaybetmemiş olacak olan³¹⁷ bu 4 yıllığına³¹⁸ seçilmiş Cumhurbaşkanıya devrediyordu³¹⁹. Yeniden naiplik veya akrabaların işin içine girmesini önlemek ve isyanın getirdiği yıpratıcı sonuçlarla yüzleşmemek için olsa gerek Cumhurbaşkanı'nın görev süresi 4 sene ile kısıtlanmış ve bir daha seçilememesi, kendisinin seçilememesinin yanı sıra, herhangi bir akrabasının da kendisinden sonra

³¹⁴ BNF, RESERVE QB-370 (121)-FT4..

³¹⁵ BNF, RESERVE QB-370 (121)-FT4.

³¹⁶ Bu maddeler şu şekildedir; “Madde 27. Seçim yasası, bir Fransız vatandaşını seçme ve seçilme hakkından yoksun bırakabilecek nedenleri belirleyecektir. - Bir departmanda veya bölgesel bir otoritede görev yapmış veya yapmış olan vatandaşları orada seçilemeyecek vatandaşları belirleyecektir. Madde 28. Herhangi bir ücretli kamu hizmeti, halkın temsilcisinin yetkisiyle bağdaşmaz. - Millet Meclisinin hiçbir üyesi, yasama süresi boyunca, üyeleri yürütme tarafından istenildiği şekilde seçilen ücretli istihdamda kamu görevlerine atanamaz veya terfi edemez. - Önceki iki fıkra hükümlerinin istisnaları organik seçim yasası ile belirlenecektir.

Madde 29. - Önceki maddenin hükümleri, Anayasanın revizyonu için seçilen meclislere uygulanmaz.

Madde 30. - Temsilcilerin seçimi departman tarafından ve liste oylaması ile yapılacaktır. - Seçmenler kantonun başkentinde oy kullanacaklar; Bununla birlikte, yerel koşullar nedeniyle, kanton seçim yasasının belirlediği biçim ve koşullar altında birkaç seçim bölgesine ayrılabilir.

Madde 31. - Millet Meclisi üç yıllığına seçilir ve bütünüyle yenilenir. - Yasama dönemi sona ermeden en geç kırk beş gün önce, yeni seçimlerin zamanını bir yasa belirler. - Bir önceki paragrafta belirtilen süre içinde herhangi bir yasa çıkarılmamışsa, seçmen, yasama organının sona ermesinden önceki 30. Günde, hakkından itibaren toplanır. - Yeni Meclis, bir önceki Meclisin görev süresinin bitişini takip eden gün için hak olarak toplanır.

Madde 32. - Süreklidir. Ancak bu, onun belirlediği bir süreye kadar ertelenebilir. - Uzatma süresi boyunca, büro üyeleri ve Meclis tarafından gizli oyla ve mutlak çoğunlukla atanan 25 temsilciden oluşan bir komite, acil durumlarda toplanma hakkına sahiptir. Cumhurbaşkanı'nın da meclisi toplantıya çağırma hakkı vardır. Ulusal Meclis, toplantılarının yerini belirler. - Yerleşik askeri güçlerin kendi güvenliği için önemini belirler ve bunlara sahiptir.” Bknz; BNF, RESERVE QB-370 (121)-FT4.

³¹⁷ BNF, RESERVE QB-370 (121)-FT4.

³¹⁸ BNF, RESERVE QB-370 (121)-FT4.

³¹⁹ BNF, RESERVE QB-370 (121)-FT4.

seçilememesine³²⁰ anayasa ile sınır konulmuştu. Seçimler 1830 Anayasasından çok da farklı olmayacak şekilde gizliliğini korudu fakat seçimlerde bir oy fazlalığının yaşanmadığı durumlarda Ulusal Meclisin en çok oy alan 5 aday arasından gizli oyla Cumhurbaşkanı seçebilme hakkını saklı tuttu.³²¹ Kral'ın "Tanrı'nın huzurunda, deklarasyonda ifade edilen değişikliklerle birlikte Anayasal Tüzüğe sadık bir şekilde uyacağıma yemin ederim.." yemini 1848 Anayasası ile "Tanrı'nın huzurunda ve Ulusal Meclis tarafından temsil edilen Fransız halkının önünde, tek ve bölünmez olan Demokratik Cumhuriyet'e sadık kalacağıma ve Anayasa'nın bana dayattığı tüm görevleri yerine getireceğime yemin ederim"³²² olarak değiştirildi; cumhuriyetle birlikte Tanrı'nın huzurundaki konuma Ulusal Meclis de getirilmiş, Cumhurbaşkanının bağlılığı anayasa ile birlikte Tanrı ve Meclis arasında bölüştürülmüştü. Anayasaya dikkatli bakıldığı ve hazırlandığı süreç dikkate alındığında işçilerin sunduğu tek bir adama tüm yetkilerin verilmesi fikrinin çokça kısıtlandığını görebiliriz; Cumhurbaşkanı, Silahlı kuvvetlere sahipti ama hiçbir zaman şahsen komuta edemiyordu³²³; Anlaşmaları müzakere edip onaylayabiliyordu fakat hiçbir antlaşma Ulusal Meclis onaylamadıkça geçerli olamıyordu,³²⁴ Devletin müdafaasını sağlayabiliyordu ancak Ulusal Meclisin rızası olmadan herhangi bir savaşa giremiyordu.³²⁵ Cumhurbaşkanı, Ulusal Meclisin arka planda yürütme yetkisine gizlice sahip olabileceği bir paravan konumuna getirilmişti. Cumhurbaşkanı yine bakanları atayabiliyor ve üç ayı geçmeyecek bir süre için temsilcileri askıya alma hakkını saklı tutuyordu³²⁶ ama bundan sonra Millet Meclisini feshettiği, ertelediği veya görevinin yerine getirilmesini engellediği her türlü tedbir, vatana ihanet suçu³²⁷ olarak kabul ediliyordu. 1830 Anayasasından farklı olarak anayasaya 'Danıştay' bölümü eklenmişti. Bu maddelere göre;

³²⁰ BNF, RESERVE QB-370 (121)-FT4.

³²¹ BNF, RESERVE QB-370 (121)-FT4.

³²² BNF, RESERVE QB-370 (121)-FT4.

³²³ BNF, RESERVE QB-370 (121)-FT4.

³²⁴ BNF, RESERVE QB-370 (121)-FT4.

³²⁵ BNF, RESERVE QB-370 (121)-FT4.

³²⁶ BNF, RESERVE QB-370 (121)-FT4.

³²⁷ BNF, RESERVE QB-370 (121)-FT4.

“Madde 71.- Cumhurbaşkanının haklı olarak başkan olacağı bir Danıştay olacaktır.
Madde 72. Bu Konsey üyeleri, Ulusal Meclis tarafından altı yıllığına atanır. Her parlamentonun ilk iki ayında, gizli oylamayla ve mutlak çoğunlukla yenilenirler. Süresiz olarak yeniden seçilebilirler.
Madde 73. – Danıştay’ın Milli Meclisten alınan üyeleri derhal halkın temsilcileri olarak değiştirilecektir.
Madde 74.- Danıştay üyeleri, ancak Meclis tarafından ve Cumhurbaşkanının önerisi üzerine görevden alınabilir.
Madde 75.- Danıştay, kanuna göre, ön incelemesine sunulması gereken hükümet yasaları ve Meclis tarafından kendisine yönlendirilen özel üyelerin yasa teklifleri hakkında danışılır. - Kamu idaresi için düzenlemeler hazırlar; Ulusal Meclisin kendisine özel bir delegasyon verdiği düzenlemeleri yapar. - Kamu idareleri ile ilgili olarak, kanunla kendisine verilen tüm denetim ve denetim yetkilerini kullanır. Kanun diğer görevleri de düzenleyecektir.”³²⁸

Yine meclisin gözetimi altında olacak olan bir varlık olarak kurulacaktı. Yargıda durum ise Kral’dan halka geçişin bir kanıtı olan farklı bir bölüm olarak karşımıza çıkmaktaydı; Adalet artık Kral’dan değil, Fransız halkından geliyordu³²⁹. Anayasa da her aşamasına değinilen Yargı Gücü, yine 1830 Anayasası ile karşılaştırıldığında çok daha kapsamlı ve daha halka açık olmuştu. 1830 Anayasasına baktığımızda yargıyla ilgili genel kararların Kral’a bağlandığı görebiliyordu ve yasalar 12 adetle sınırlandırılmıştı; 1848’e gelindiğinde ise Yargı Gücü hakkındaki maddeler 19’a yükseltilerek, genel kararlarla kısıtlandırılmadı ve her madde açıklanarak anayasaya dahil edildi. Devlet başkanının yargıçları -ki artık İlk derece ve Temyiz Hakimleri, Yargıtay üyeleri ve Sayıştay üyeleri- ataması, Kral’a verilen haktan çok da az değildi; İlk derece ve Temyiz Hakimleri, Yargıtay üyeleri ve Sayıştay üyeleri Cumhurbaşkanı tarafından ömür boyu atanabiliyor ve sadece yargı yoluyla iptal edilebilir veya askıya alınabilir veya yalnızca kanunla belirlenen nedenlerle ve şekillerde emekli olabiliyorlardı.³³⁰ Cumhuriyet ile

³²⁸ BNF, RESERVE QB-370 (121)-FT4.

³²⁹ BNF, RESERVE QB-370 (121)-FT4.

³³⁰ BNF, RESERVE QB-370 (121)-FT4.

birlikte Yüksek Adalet Divanı kurulmuştu; bu divan mahkemelerden ayrı olarak Ulusal Meclis, Cumhurbaşkanı veya bakanlara karşı yönetilen suçlamalara bakıyordu -ki Ayrıca, Ulusal Meclis'in kendisine atıfta bulunduğu Devletin iç veya dış güvenliğine karşı suç, saldırı veya komployla suçlanan tüm kişileri de yargılama hakkına sahipti.³³¹ Yüksek Mahkeme, beş yargıç ve otuz altı jüri üyesinden oluşuyordu; her yıl, Kasım ayının ilk 15 günü içinde, Yargıtay gizli oyla ve mutlak çoğunlukla, Yüksek Mahkeme'nin beş yargıcını ve üyeleri arasından iki vekili atıyordu, oturmaya çağrılan beş yargıç ise kendi başkanlarını seçebiliyordu.³³² Milletvekillerinin bu mahkemenin bir parçası olamayacağı Cumhuriyet savcılığı görevlerini yerine getiren Sulh Hakimleri, Cumhurbaşkanı tarafından atanıyordu ve eğer Cumhurbaşkanı veya bakanlar suçlanırsa Millet Meclisi tarafından atanıyordu; Otuz altı jüri ve dört yedek jüri, Meclis genel kurullarının üyelerinden alınabiliyordu.³³³ 1848 Anayasası, Sulh Hakimlerine, Ulusal Meclisi ve bakanları yargılama gücü olarak Cumhurbaşkanı'dan daha fazla güce ve hakka sahipti.

Devamında Kamu Gücü, Özel Hükümler, Anayasanın Gözden Geçirilmesi ve Geçiş Hükümleri kısımlarında 1848 Anayasası, 1830 Anayasasından neredeyse tamamen farklıydı ve Şubat devrimi ile yeniden doğan cumhuriyetin meclisin üstünlüğüne ve sorumluluğuna yüklediği hükümlerin kesin olarak çizildiği bir hale geldiğini bizlere gösteriyordu. Cumhurbaşkanı Tanrı'ya yemin ediyordu fakat sadece Yüksek Adalet Divanı'na karşı sorumluluğu vardı; bakanları atayabiliyordu fakat atayamadığı meclise karşı hakları daha azdı. Her şeyin, monarşiden ayrı olarak mecliste görüşülmesi gerekiyor ve meclisin onayından geçmesi gerekiyordu.

3.6. 1848 İhtilali Sonrası Fransa

Milletvekillerinin tasvir ettiği gibi işçiler ve halkın istediği seçimlerin yapılmasından biraz sonra, o çok tanınan ve çok istenen isim tekrar Fransız siyasetinde kendini

³³¹ BNF, RESERVE QB-370 (121)-FT4.

³³² BNF, RESERVE QB-370 (121)-FT4.

³³³ BNF, RESERVE QB-370 (121)-FT4.

göstermişti; Napolyon Bonapart. İsmi'nin ağırlığını geniş omuzlarında taşıyabilecek kuvvete olup olmadığını elbette zaman gösterecekti fakat ismi ile çoktan halk tarafından özlem duyulan bir geçmişe, tarihe atfedilmişti. Halefi Napolyon Bonapart' ın, Bonapart hanedanlığı için öngördüğü ve özenle işlediği Bonapart ismi, artık yeğeni Charles Louis Napoléon Bonapart' ta kendini gösterecekti. Charles, amcasından çokta farklı değildi. İsmi'nin getirdiği ve hakkı olarak gördüğü yönetim çok küçük yaşlardan beri kendisine öğretilen tek gerçektir çünkü annesi, Napolyon Bonapart' ın kızı, babası ise Napolyon'un kardeşinden başkası değildi. 1848 İhtilalinde, Louis-Philippe'in düşüşünden hemen sonra aslında Fransa'ya gelmişti fakat Kurucu Meclis tarafından sürgüne gönderilmişti; Bonapartçıların ve III. Napolyon olarak da bilinecek olan Charles Louis Napoléon Bonapart' ın yegâne hedefinin Cumhuriyetçilik olmadığı³³⁴ Meclis tarafından, özellikle burjuva-cumhuriyetçileri tarafından bilinen ve istenmeyen bir gerçektir. Kurucu Meclis, III. Napolyon'u sürgün etmedeki kararları kadar mecliste de hızlı kararlar verebiliyor olsaydı, belki de ikinci cumhuriyetin yıkılışını bu denli hızlı görmeyecekti. Şubat İhtilalinin baş kahramanları olarak bilinen ve onlar için harekete geçtiğini iddia eden meclis, Louis-Philippe'in tahtan indirilmesinde de Cumhuriyeti ilan etmekte de hızlı davranmıştı fakat asıl sorun burada milletvekilleri yönetmeye hazır mıydı? Her ne kadar cumhuriyetçiler olarak bilinse de halkı temsil eden siyasetçilerin çoğu burjuvazidendi; aslında işçilerin boyunduruğu altında olduğu kesimdi ve bu kesim işçilerin yararına olacak diye kendi ayaklarına sıkıp devletin borçlarına halka yüklenen vergiler haricinde bir çözüm bulabilir miydi? Zamanında Louis-Philippe'in yaptığı gibi devleti bir burjuvazi devleti olmaktan kurtarabilirler miydi? Sanırım bu soruların cevabını net bir şekilde tarihe baktığımızda görebiliyoruz. Ülke yönetimi, bir fabrika veya dükkân yönetiminden kat ve kat daha zordur. Fabrikada ve dükkânda bakmanız gereken belli bir müşteri kesimi ve belirli borçlar bulunabilir fakat devlette, müttefik veya düşman devletlerle ilişki, farklı kesimlerden halk ve cumhuriyeti istediğine inandırılmış bir isyancı kesim bulunuyordu. Burada cumhuriyeti istediğine inandırılmış derken neyi

³³⁴ Biographics, "Napoleon III The Forgotten Bonaparte", *Youtube* (2019), Atıf yapılan bölüm: 09:49-10:00).

kastediyoruz; biliyoruz ki halkın istediği temelde vergilerin azaltılması ve iş yükünün hafiflemesiyle birlikte, şartların iyileşmesiydi. Halkın temelde istediği şey önce yaşam koşullarının ferahlatılmasıydı. Yaşam koşulları ferah olmayan bir halk, siyasete, siyaseti düşünmeye ne yazık ki, burjuva-cumhuriyetçilerinin tasvir ettiği gibi bir oy hakkı isteme, mecliste yer bulma vb. gibi haklara öncelik ayıramazdı. Bu yüzden ki işçiler, yönetimi devralmaya henüz hazır olmayan ve kendine Geçici Hükümet diyen hükümetten, söz verdikleri gibi, çalışma koşullarını iyileştirecek anayasanın bir an önce yürürlüğe girmesini istiyordu fakat Kurucu Meclis, III. Napolyon'u gönderdikleri gibi bir hız gösteremiyordu. Devraldıkları devletin beklediklerinden daha fazla borcu ve burjuvaziye daha fazla bağlılığı vardı. Sürgüne gönderilen Napolyon ise Kurucu Meclis'in yaşadığı bu ikilem ve geciktirmenin çok farkında olarak 1840'lardaki sürgün yıllarında yazdığı "L'extinction Du Pauperism"³³⁵ kitabındaki işçi sınıfı hakkındaki düşünceleri yüzünden özellikle 1848 yılında popülerliğine popülerlik katacağını biliyordu. Kurucu Meclisin yaşadığı ikilem ve isyanlar ile birlikte 4 Kasım'da yayınlanan anayasa çerçevesinde seçimler yapıldı. Adaylar arasında tanıdık bir isimler yerini aldı; Mösyö Cavaignac, Mösyö de Lamartine, Mösyö Ledru-Rollin, Mösyö Raspail, Mösyö Changarnier ve Mösyö Bonaparte. 10-11 Aralık tarihlerinde yapılan seçim sonuçları 20 Aralık da paylaşıldı ve bu paylaşımına göre Cavaignac'a (%19,6) verilen 1.469.156, Ledru-Rollin'e (%5) verilen 376.834, Raspail'e (%0,5) verilen 37.106 ve Lamartine'e (%0,3) verilen yaklaşık 20.000 oya karşı 5.572.834 oyla (oyların %74,2'si) dört yıllığına Charles Louis Napoléon Bonaparte, Cumhurbaşkanı seçildi ve 20 Aralık da, Kurucu Meclisin önünde³³⁶ İkinci Cumhuriyetin ilk Cumhurbaşkanı olarak Anayasa üzerine yeminini etti. Halk böylelikle bir kez daha burjuva-cumhuriyetçilerin sözlerinden durmayışından bıkkın ve emin bir şekilde tarihte her ne kadar yine vergi yükü çekseler de en azından güçlü Fransa, güçlü Fransızlar ideolojilerinin yaşayacağını düşündükleri tanıdık isme oy vermişti. Halefinin ve

³³⁵ Yoksulluğun Yok Oluşu.

Bknz: Biographics, "Forgotten Bonaparte", Atıf yapılan bölüm: 07:19-08:25.

³³⁶ Wikipedia, "Napoléon III" (Erişim Tarihi 19/03/2023).

ailesininilmekilmek işlediği ve asla hayal kırıklığına mahal verme ile bu büyüğü bozmayacağından emin olan III. Napolyon ise seçimlerde, yemin ettiği³³⁷ Anayasa huzurunda tam bir Cumhurbaşkanı edasıyla kendisini gösterdi fakat düşündükleri Anayasa'nın sınırı ile kalmayacaktı.

3.6.1. 1848 Sonrası: III. Napolyon ve Ulusal Meclis

Birçok tasvire göre Napolyon, teslim aldığı hükümete başlangıçta büyük bir bağlılıkla yemin etmişti ve yalnızca hedefi meşru hakkı bulunan ülkesindeki halkını nasıl daha iyi bir yere getirebilirdi; önünde Meclis engeli bulunuyordu. Kendisine öğretilen yönetim anlayışında önünde bir meclis yoktu; tek ve yegâne karar kendine ait olmalıydı. Şimdi ettiği yemine göre Meclis istemedenden tasarıyı onaylayamıyor, ülkesi için iyi veya kötü olup olmayacak adımları atabilmesi için Meclise danışması gerekiyor ve bu danışmanlık süresini de yalnızca 4 yıl içerisinde kullanabiliyordu; 40 senelik bekleyiş yalnızca 4 yıl için miydi? Napolyon, Cumhurbaşkanı seçildikten sonra, Louis-Philippe'in Şubat 1848'deki düşüşünden hemen önce cumhuriyetçilerin ve işçilerin talep ettiği bakan yeniliklerine cevap olarak Guziot' u görevden alıp Başbakan ilan ettiği Odillon Barrot' u, tekrar meclis sahnesinde gösterdi ve kendi döneminde de Başbakan ilan etti. Napolyon'un bu ilk adımı nereden bakılırsa bakılsın burjuva-cumhuriyetçilerine karşı bir adımdı. Kendisi Cumhurbaşkanı olsa da dileği Cumhuriyet değildi ve bu dileğini gerçekleştirmesinde yanında kendi gibi düşünen birilerine ihtiyacı vardı çünkü siyaset sahnesinde, düşlediği gerçekliği yalnızca yanında destekleyenler varsa yaşayabilirdi. Odillon Barrot, bunun için önemli ve doğru bir karardı. Meclis, Cumhurbaşkanı'nın, Başbakan atamasına karışamazdı – ki zaten 4 yıllık bir süreç için en fazla ne olabilirdi ki?

29 Ocak 1849. Paris sokaklarında sabah 8'den öğlen 1'e kadar sürecek olan bir sıkı yönetim ilan edildi; halk ne olduğunu anlamadan Paris'in çeşitli noktaları Fransız askerleri ile doldu.³³⁸ Saint-Lazare Garı'ndan Montempoivre Geçidine kadar olan 29.

³³⁷ Ek 14.'ye bakabilirsiniz.

³³⁸ *La Presse*, "Paris, 29 Janvier." (30 Ocak 1849), 1.

Hat ile birlikte Ulusal Meclis sarayının iç kısımları ve Place de Bourgogne, l'Université caddesi, Esplanade, Concorde köprüsü, Quai d'Orsay sarayı ile Champs-Élysées. Askerler, mızraklılar ve ejderhalar³³⁹, Paris'in önemli noktalarında konuşlanmıştı. Hiçbir açıklama yoktu. Ne olduğuna dair bir fikir de yürütüleliyordu – ta ki III. Napolyon, at sırtında, saat ikide, sanki fetihten yeni dönmüş bir edayla, üniformasıyla, bir bölük süvari ve subaylarla birlikte izleyicilerin önünden “Yaşasın Cumhuriyet! Çok yaşa Başkan! Yaşasın Kulüpler! Kahrolsun Bakanlar! Yaşasın Af!” sloganlarıyla geçene kadar.³⁴⁰ Öğlen bire kadar süren sıkı yönetim sonrasında da akşam La Patrie gazetesinde tüm olan olayların açıklandığı bir haber yayınlandı; Yetkililer tarafından çok sayıda tutuklama yapılmıştı. Bu tutuklamalar içerisinde sosyalist komiteye mensup olan 30 kişi ile birlikte Başbakan ve Hükümet aleyhine şiddet içeren sözleriyle dikkat çeken kişiler ve Albay M. Forestier de bulunuyordu³⁴¹. Neredeyse bir ay bile geçmeden Fransız askerleri yine Paris sokaklarında kendini göstermişti. Dönem uzmanı tarihçilerin de tasvir ettiği gibi Fransa hala istikrarı sağlayamamıştı ve güvenli değildi. Halk, yalnızca gösterilene seyirci kalabiliyor ve alkış tutuyordu. Akşam saatlerinde İçişleri Bakanı Leon Faucher, durumun akıbetini açıklayan bir açıklama yaptı; “Ulusal muhafızları silahlanmaya çağırdık. Haziran günlerinde ona saldıran aynı düşmanlar tarafından bir kez daha tehdit edilen toplumsal düzeni savunmaya çağırdık. Bu adamların³⁴² planları değişmedi. Her ne pahasına olursa olsun, düzenli ve dürüst bir hükümetin kurulmasını engellemek istiyorlar. İhtiyaç duydukları şey, sürekli bir ajitasyon, anarşi, mülkiyetin yok edilmesi, tüm ilkelerin devrilmesi rejimidir. Kurmayı umdukları azınlık despotizmi, ortak mülkiyeti ve Cumhuriyet'in kutsal adını bir ayrıcalık olarak gasp etmektir...”³⁴³ Evet, İçişleri Bakanı'nın açıklamasına göre mecliste ve hükümette yer alan Cumhuriyetçiler tekrar ayaklanmayı hedefliyorlardı ve bu ayaklanma, protestolar ise ‘Cumhuriyet’ düşüncesi ve yönetimi çerçevesinde bir paravan görevi görüyordu. Neden

³³⁹ Fransız ordusu süvari birliğidir.

³⁴⁰ *La Presse*, “Paris, 29 Janvier.”,1.

³⁴¹ *La Presse*, “Paris, 29 Janvier.”,1.

³⁴² Burada kastedilenler Burjuva-Cumhuriyetçiler ile Sosyalist-Cumhuriyetçilerdir.

³⁴³ *La Presse*, “Paris, 29 Janvier.”, 1.

ve niçin ayaklanmak istediklerine dair bir ipucu yoktu. Napolyon henüz Cumhurbaşkanı olmuştu. Cumhurbaşkanı verilen birkaç hak haricinde yönetim ve güç tamamen Ulusal Meclisteydi. Daha bir ay bile olmamışken Cumhuriyetçiler neden hükümete karşı ayaklanmayı hedefliyorlardı? Odillon Barrot'un Başbakan olarak atanmasına karşı Napolyon'un Cumhuriyet karşıtı düşüncelerinin bu kadar hızlı mı farkına varmışlardı. Leon Faucher' a göre neden, bundan başkası değildi. Cumhuriyetçiler, III. Napolyon ve kurduğu hükümetin Anayasayı ihlal ederek Cumhuriyetçi hükümeti yıkmak istediklerini söylüyordu.³⁴⁴ Napolyon'un bunun kabul edeceğini düşünmek bir çocuğun bile hayalini süslemeyecek kadar gerçek dışıydı. Daha önce birçok kez sürgün edilen ve Bonapartçılar desteğini alsa da Cumhuriyetçi rejimi değiştirecek kadar güçlenmemiş bir Cumhurbaşkanı olarak, bunu kabul etmeyecek kadar akıllıydı. İçişleri Bakanı, Napolyon'un ve kurduğu hükümetin bir sözcüsü olarak Paris Vatandaşlarına yaptığı açıklamada bunu 'iftira'³⁴⁵ diyerek reddetti. Cumhurbaşkanı Anayasa'ya saygı göstereceğine ve onu uygulayacağına yemin etmişti ve yeminini de tutacaktı³⁴⁶ fakat bu yemin yalnızca halkın desteği ile tutulabilirdi. İçişleri Bakanı, 29 Ocak'ta yayınladığı bildiri de bunu açıkça belirtmişti. Ne yazık ki Meclis, yaşanan olayları halk gibi "Yaşasın Cumhuriyet! Çok yaşa Başkan! Yaşasın Kulüpler! Kahrolsun Bakanlar! Yaşasın Af!" sloganlarıyla karşılamamıştı. Gayet öfkeli ve sabırsızdılar. Karşılarındaki hükümet ve bakanları ise üniformalarıyla, düşman topraklarında yapılacak bir konuşmaya hazırlanmış gibi bekliyordu. Gerçekten de Napolyon ve hükümeti için Ulusal Meclis, onun istemeyen ve gücünü kısıtlayan düşman topraklarından başka bir şey değildi. MM. Grandin, Blin de Bourdon, Aleui-Rousseau, Degeorges, Sainte-Beuve, Laissac, Antony Thouret, Mauguin, Ollivier, Monreuil, Morin, Mathieu (de la Drôme), Pyat, d'Hérabault, Bouzat, Vignerte, Deville, Denjoy, Jent ve nicesi, mecliste karşıt bildirimlerini hazırlamış bir şekilde kürsüyü işgal etti ve bildirimlerini sundu.³⁴⁷ Cumhuriyetçilere göre hükümetin suçlamaya hazır oldukları şey, bir sanrıdan başka bir

³⁴⁴ *La Presse*, "Paris, 29 Janvier.", 1.

³⁴⁵ *La Presse*, "Paris, 29 Janvier.", 1.

³⁴⁶ *La Presse*, "Paris, 29 Janvier.", 1.

³⁴⁷ *La Presse*, "Paris, 29 Janvier.", 1.

şey değildi. Barrot bu sanrının başını çekiyordu ve Cumhuriyetçilere göre olmayan bir şey için tüm Cumhuriyetçileri suçlayamaya hazır bir şekilde üniformasıyla bekliyordu. Gerçekten de Odilon Barrot kürsüye çıktı ve Paris'teki tüm bu hareketin aslının dün gece (28 Ocak) aldıkları bir rapora bağlı olduğunu açıkladı, rapora göre; "...Komünyonların gerçekleştiğini ve yoldan çıkmış, askeri görevlerini bırakmaya eğilimli, siyasi tutkularla hareket eden adamların kışkırtıcılarla yeniden bir araya geleceği"³⁴⁸ duyurulmuştu. Şüphesiz alınan bu rapora karşı hiçbir devlet görevlisi hareketsiz kalamazdı ve Barrot 'da kalmamıştı. Hükümet derhal Meclis Başkanı ile temasa geçerek başkan tarafından bir lider belirlenmiş, sunulan tasarımı onaylamıştı.³⁴⁹ Burada dikkat çeken durum ise askerlerin bir anda başkenti ve meclisi işgaliydi; Meclis her ne kadar bunun anayasa ihlali olduğunu tartışsa da etkili olamamıştı. Anayasa ihlal edilmişti fakat ne için? Cumhuriyetçi düzenin sağlanması ve hükümet karşıtı kanunsuz bir hareketin önüne geçilmesi için. Barrot' un savunması açıklayıcı ve savunucuydu. Hükümeti yıkmak isteyenlere karşı geçilen harekette durup anayasayı mı tartışacaklardı? Bunun yerine askerler getirilmiş, acil bir tasarıyla haklarında rapor olan 50 burjuva-cumhuriyetçi bakanı görevinden alarak yerine Bonapartçılar-Kralcılar yerleştirmişti.³⁵⁰ Bu hamle III. Napolyon'un yaptığı ve Cumhuriyetçilerin haklı olduğu Cumhuriyet karşıtlığına yapılan ilk hamlelerdendi. Napolyon, hazır olduğu yönetime yalnızca birkaç yıl uzaktı. Halk ise bir Bonapart yönetimine birkaç yıldan daha fazladır özlem duyuyordu. Ulusal Meclis, halkın gözünde Louis-Philippe'in burjuva zulmünün devamından başka bir şey değildi ve bunu Şubat İhtilali sonrasında aldığı ve alamadığı tüm kararlarda açıkça belli etmişti. Yeniden güçlü bir Fransa'nın özlemini Napolyon ile sağlayacaklardı fakat halk ne kadar istese de Cumhuriyetçiler, bu durumu kolayca kabul etmeyecekti. Onlar için Fransızların ayaklanmaları ve Cumhuriyet fikrini Avrupa'ya yayması, taklitçi bir Bonapartçının yıkacağından daha güçlüydü. Bakanlara bir darbe inmiş olabilirdi ama Ulusal Meclis içerisindeki sol kesim azımsanacak durumda değildi.

³⁴⁸ *La Presse*, "Paris, 29 Janvier.", 1.

³⁴⁹ *La Presse*, "Paris, 29 Janvier.", 2.

³⁵⁰ Marx, *Sınıf Mücadeleleri*, 109-110.

Napolyon yalnızca bakanları almıştı. Peki sosyalizme ve isyana yatkın olan İşçileri nasıl kazanacaktı? Kendi içlerinde de ayrılan Cumhuriyetçiler de hala İşçileri kazanan bir kesim bulunuyordu ve bunlar Ledru-Rollin ile arkadaşlarından başkası değildi. Rollin, Napolyon'un etrafını yalnızca kralcı bir yönetimi Fransa'ya yakıştıran siyasetçilerle doldurmasına göz yummadı ve gizli toplanmalara başladı; kanlı Cumhuriyeti korumak için her şeyi yapmalıydı fakat yalnızca halkın desteğini alabilirse hedefine kavuşabilirdi. Hükümet ise Louis-Philippe gibi sabırlı değildi. Rollin veya bir başkasının toplantılarda hükümet karşıtı söylemlerinin büyümesini ve bir ateş topuna dönüşerek 40 yıllık hayali yok etmesine izin veremezdi. Bunun için 21 Mart 1849'da, örgütlenme hakkını hedef alan yasa tasarısı meclise sunulmak³⁵¹ üzere Ulusal Meclis toplandı. Sol tarafın Temsilcileri, meclisin apar topar toplandığını savunarak, çoğu kişinin olmamasından dolayı tasarının gizli oylama ile yapılmasını veya ertelenmesini istiyorlardı.³⁵² Napolyon'un hükümetinin sunduğu yasa tasarısında Barrot, meclisi ima ederek örgütlenme hakkını hedef alıyordu. Birçok sol ses bunu hayret içinde dinledi. Tasarıda yalnızca örgütlenme hakkı değil, Napolyon ailesine bağlılık sözü ve seçmenlerin tüm haklarının, genel oy hakkının korumaları ile ilgili maddeler bulunuyordu.³⁵³ Bu tasarının birkaç maddesi kabul edilse de Meclis Başkanı M. Corbon, meclisi, tekrar görüşmek üzere 22 Mart saat 11'e erteledi çünkü meclis bile tasarının tam olarak neyi hedeflediğini açıkça anlatılana ve odalarına çekilip görüşünceye³⁵⁴ kadar fark edememişti. Böylelikle örgütlenme karşıtı tasarı, 1848 İhtilalinin üzerinden henüz 1 sene geçmişti ki tekrar gündeme gelmiş ve kurulan Cumhuriyetin, yeteri kadar sağlam olmadığını bir kez daha hatırlatmıştı.

Ulusal Meclis ile Napolyon, seçildiği günden beri bir çatışma halindeydi ve bu çatışma özellikle mart ayından sonra daha da kızışmıştı. Cumhuriyetçiler kendilerine yapılan ve oldubittiye getirilmeye çalışılan yasa tasarılarının çok farkındaydı ve buna önlem almak

³⁵¹ Marx, *Sınıf Mücadeleleri*, 112.

³⁵² *La Presse*, "Assemblée Nationale. Présidence de M. Corbon, Vice-Président. Séance du 21 Mars." (22 Mart 1849), 1.

³⁵³ *La Presse*, "Assemblée Nationale.", 2.

³⁵⁴ Marx, *Sınıf Mücadeleleri*, 112.

için de işçileri ellerinde tutmaya kararlıydı. III. Napolyon ise yaptığı hareketlere istinaden daha başarısız bir Cumhurbaşkanıydı. Halkın gözünde bir Napolyon Bonapart olmadığı farkındaydı. Halk, kendi görmek istediği Napolyon'u, Cumhurbaşkanına atfetmişti. Hem halkın hem de askerlerin saygısını kazanmak için III. Napolyon, savaşlar ile ülkesini yanında tutmak istiyordu. Savaşlar, hizmet ettiği amaca göre farklı tepkiler doğurabilirdi; başarı getirmeyen ve yalnızca halka vergi yükü olan savaşlar kötü bir intiba getirirken, dini amaca hizmet eden veya başarı, güç ve zenginlik getiren savaşlar veya dış ilişkilerdeki destekler, her zaman hükümet yanlısı tepkileri de beraberinde getirirdi. 1849 Napolyon'unun ise yapmaya çalıştığı da buydu; halkın gözünde amcasından bile daha iyi bir etki bırakmaya çalışmak ve onun gölgesinde ezilmemek. Bu idealini gerçekleştirmek için Napolyon, Fransız ordusunu Roma'ya sürdü; Roma'daki iç karışıklıklara müdahale etmek ve Papa'nın mevkisini kullanarak halkın gözünde yükselmek istiyordu fakat istediği gerçekliği karşılamadı ve Fransız ordusu, Romalı Cumhuriyetçi kuvvetler tarafından bertaraf edildi³⁵⁵; Fransız Cumhuriyet Ordusu, cumhuriyetçilik için savaşan halka karşı bir ironiyi resmediyordu. Elbette bu resmi yorumlamak büyük sanat tarihçileri ve hükümetin bir numaralı muhalefeti Ledru-Rollin önderliğindeki Cumhuriyetçilerden başkasına düşmemiştir. Rollin, Napolyon'un yaptığı bu hareketin, Fransız Cumhuriyet düşüncesine ve İhtilal ile birlikte, diğer halklara da umut olan ideolojisine tamamen aykırı olduğunu Mayıs meclis oturumlarında sık sık dile getirdi; ona göre Cumhurbaşkanı anayasayı ihlal ediyordu.³⁵⁶ MM. Girardin, Crémieux ve Ledru-Rollin'in de aralarında olduğu pek çok Cumhuriyetçi 12 Haziran'da meclise "Cumhurbaşkanı ve Bakanların Görevden Alınması"³⁵⁷ teklifini kararlaştırdı ve Ledru-Rollin, 12 Haziran'da bu önergeyi meclise sundu. Mecliste önde Mösyö Girardin, okullardaki protestolardan ve durumdan bahseden bir konuşma yaptı; protestolarda yapılan konuşmaya değinerek öğrencilerinde 'Fransız Cumhuriyeti'nin anayasa yürütme erki tarafından ihlal edildiğini, Yasama

³⁵⁵ Marx, *Sınıf Mücadeleleri*, 112.

³⁵⁶ Marx, *Sınıf Mücadeleleri*, 123.

³⁵⁷ *La Presse*, "Assemblée Nationale Législative." (13 Haziran 1849), 2.

Meclisindeki kralcı çoğunluğun gösterdiği hukuk dışı hareketlerinin³⁵⁸ bilindiği ve anayasa ihlalinin bir an önce sonuçlanması gerektiğini savunuyordu. Elbette beklenen sonuç, istedikleri gibi olmadı. Ledru-Rollin konuşma yapmadan önce söz sağdan birkaç ses ve Odilon Barrot girdi ve sol kesimi, özellikle La Montagne Partisini³⁵⁹ ülke bölücülüğü ile suçladı³⁶⁰; hükümete göre sol kesimin yaptığı ülkeyi karıştırmaya çalışmak ve olmayan bir şeyi olmuş gibi gösterip, hükümet karşıtlığı yaparak tekrar kanlı isyanlara dönmeyi istemekten başka bir şey değildi. Sol parti ise buna tamamen karşıydı. Özellikle Ledru-Rollin, sağcı kesimin tüm kinayeleri ve laf bölmelerinin arasında yapmaya çalıştıkları şeyin 1848 İhtilali ile getirilen Cumhuriyeti ve anayasayı korumaya çalışmak ve ihlalden dolayı sorumlu tutulabilecek olan kendilerini savunmaya çalışmaktan başka bir şey değildi.³⁶¹ İki farklı düşünce ve savunmanın ardından, sol kesim, belki de kazanacağını düşünüyordu fakat sonuç bekledikleri gibi olmadı; Önergeyi görüşmek için kurulan komite başlarda çekimser kalsa da³⁶², reddedildi sonucuna varıldı.³⁶³ Dağ üyeleri şimdi, kendilerine yapılan suçlamalar ve ret eşiğinde bir protestoya hazırlanıyor, düşüncelerinin bu denli reddedilmesine karşı çıkıyordu. Çok geçmeden, yalnızca ertesini gün 13 Haziran 1849'da Dağ Parti üyelerinin bulunduğu bir topluluk Hükümeti protesto etmek için toplandı.³⁶⁴ Sol Parti'nin, küçük gördüğü bir şey vardı; L.N. Bonapart. III. Napolyon'u ve destekçilerini küçük görüyorlar ve Louis-Philippe gibi biri sanıyorlardı ve bu büyük bir yanılığın beraberinde getiriyordu. Louis-Philippe gibi Napolyon'da bir İhtilal 'den sonra yönetici konumuna geçmiş olabilirdi fakat Napolyon oyların %70'lik bir çoğunluğunu alarak Cumhurbaşkanı seçilmişti; Louis-Philippe gibi Temsilciler tarafından ülke yönetimine Kral olarak atanmamıştı. Napolyon'un yanında, Bonapart ailesine bağlı bir halk ile yine

³⁵⁸ *La Presse*, "Assemblée Nationale Législative.", 2.

³⁵⁹ Kısaca Dağ Partisi olarak çevirilebilir; İkinci Cumhuriyet döneminde Demokratik-Sosyalist görüşleriyle bilinen ve Ledru-Rollin tarafından yönetilen partidir.

³⁶⁰ *La Presse*, "Assemblée Nationale Législative.", 3.

³⁶¹ *La Presse*, "Assemblée Nationale Législative.", 3.

³⁶² *La Presse*, "Assemblée Nationale Législative.", 3.

³⁶³ Marx, *Sınıf Mücadeleleri*, 123-124.

³⁶⁴ Marx, *Sınıf Mücadeleleri*, 123-124.

Bonapart ailesine ve Kralcılık anlayışına bağlı siyasetçileri bulunduruyordu. Yapılan bu protesto hareketi bir Ulusal Meclis Kararnamesi ile “Cumhuriyetin anayasal güçlerine karşı yöneltilmiş bir silahlı ayaklanma” olarak halka duyuruldu ve bu kararname ile Paris şehri ile 1. Tümene bağlı tüm bölge kuşatma altına alındı.³⁶⁵ Napolyon ve Odilon’ un imzalarının bulunduğu bu kararnameye göre devlet isterse, benzer ayaklanmaların patlak vereceği ve valilerin yasalara karşı isyan edebileceğini düşündüğü şehirlere de bu kuşatmayı genişletebilirdi.³⁶⁶ Napolyon’ un bu ayaklanmalara yenilme düşüncesi hiç yoktu. Askerleri sahaya indirerek, bir gün öncesinde kendisine karşı yapılan tüm suçlamaları muhalefete yöneltti; anayasaya aykırı davranan Cumhurbaşkanına, Ulusal Muhafızlara çağrılarak yapılan³⁶⁷ anayasa karşıtı bir gösteri ile mi tepki gösteriyorlardı? Muhalefetin sergilediği bu tavır, tarih sayfalarına bir başarısızlık hikayesi olarak geçti. Elbette bu hareket sosyalist düşünce için bir haykırış olabilirdi fakat haykırdıkları fikri kendi yaptıkları hareket ile çürütmeleri, halkın gözünde de kendi değerlerini düşürmelerine neden oldu. Halbuki ihtiyaçları halkı karşılarına almak değil, saflarında tutmaktı. Şimdi, düzenledikleri bu gösteri ile yine sokaklarında askerleri gören halk elbette mutlu olmayacaktı. Her isyan, askeri müdahale devamında sıkı yönetimi getirebilme ihtimalini taşırdı -ki getirmese bile işçi sınıfı ve küçük burjuvazi³⁶⁸ için siyasilerin kendi aralarındaki anlaşmazlıklarının neticesini kendilerinin çekmek zorunda olduğu bir aksaklıktan başka bir şey değildi. Muhalefet, halkı asker, meclis, hükümet üçlü fırtınasına sürükleyerek kaybediyor ve onları, Napolyon’un sıcaklığına itiyordu. Öyle de oldu. 8 Temmuz 1849’a gelindiğinde Paris sokaklarında sıkı yönetim hâkim oldu.³⁶⁹ Odilon Barrot ve Napolyon’un bu hükümet şekline yer yer “régime de la police”³⁷⁰ denmeye başlanmıştı. Muhalefet basın, hükümetin gizli görüşmeleri ve mektupları ifşa etmesinden ve sürekli askerleri sokağa sürmesinden sıkılmıştı.³⁷¹ Yine

³⁶⁵ *La Presse*, “Paris, 13 juin” (14 Haziran 1849), 1.

³⁶⁶ *La Presse*, “Paris, 13 juin”, 1.

³⁶⁷ *La Presse*, “Paris, 13 juin”, 1.

³⁶⁸ Dükkan sahipleri kastedilmektedir.

³⁶⁹ Marx, *Sınıf Mücadeleleri*, 137.

³⁷⁰ Polis rejimi.

³⁷¹ *La Presse*, “Le scrutin du 8 juillet.” (9 Temmuz 1849), 1.

de ellerinden ne gelebilirdi ki Meclise sunulan önergelerin reddedilmesinden başka? Ulusal Meclis, ilk kurulduğu dönemden çokta farklı değildi. Napolyon'un gelmesiyle meclisin tamamen değiştiğini düşünmek yanlış bir yorum olurdu. 1848 İhtilali yapıldıktan sonra bile meclis içerisinde burjuva-cumhuriyetçiler ve ılımlı-liberaller bulunuyordu. Geçici Hükümet, düşürdüğü hükümetten rejim biçimi haricinde çokta farklı değildi. Şimdi bunun cefasını kurulduğu kökenden dolayı sosyalist-cumhuriyetçiler çekiyor, meyvesini ise Louis-Napolyon Bonapart yiyordu. Sağcı kesim yapılan bu tartışmalardan ve sürekli toplanmaktan yorgun düştüğünü öne sürerek meclise Ağustos'ta 2 ay ara verdirdi.³⁷² Ulusal Meclis, Napolyon Bonapart'ın hayalini kurduğu yönetim biçiminden çokta uzakta değildi.

Ulusal Meclisin tatile girmesinden 2 ay sonra Napolyon, Barrot'u Başbakanlıktan alarak yerine kralcılığı ile bilinen Alphonse Henri d'Hautpoul'u getirdi.³⁷³ Napolyon, 1849 senesinde Odilon Barrot'a yönelik tepkilerin kendisine yansımını en aza indirmek istiyordu. Başbakan ile bilirlikte Maliye Bakanı'nı da değiştirdi ve Louis-Philippe döneminin ünlü burjuvazi mensubu Achille Fould' u göreve getirdi.³⁷⁴ Philippe döneminden kalan burjuvazi bağlılığı ve borçlar çözümsüz kalmamalıydı fakat Fould gerçekten de bunun için doğru kişi miydi? Fould' un göreve gelmesinden hemen sonra yaptığı meclis konuşmasında savunduğu yeni mali sistem, eski mali sisteme dayanıyordu; halkın boynunu zincirleyen Şarap Vergisini³⁷⁵ kaldırmıyor, yürürlükte tutuyordu.³⁷⁶ 1 Ocak 1850 yılında verginin kaldırılmayacağı ve yürürlükte kalacağını onaylanması³⁷⁷ üzerine Napolyon'un halk arasındaki popülerliği yitme de sekteye uğradı. Yalnızca bir vergi, büyük bir siyasi figürü yok edemezdi fakat siyasi figür, halkı

³⁷² Marx, *Sınıf Mücadeleleri*, 137.

³⁷³ Marx, *Sınıf Mücadeleleri*, 143.

³⁷⁴ Marx, *Sınıf Mücadeleleri*, 149.

³⁷⁵ Şarap Vergisinin bu denli önemli olması miktarı açısından; normalde ürün kalitesine göre değişmesi gereken vergi miktarındaki değişiklik bu vergide söz konusu değildi; en pahalı şaraptan da en ucuzdan da aynı miktarda vergi almıyor, emekçi sınıfın sahte ve kötü şaraplarla ürettiklerinin bir tutulmasına neden olurken seri üretimdeki burjuvazinin ödüllendirilmesine neden olmaktadır. Daha fazla bilgi için bkz: Marx, *Sınıf Mücadeleleri*, 152.

³⁷⁶ Marx, *Sınıf Mücadeleleri*, 149.

³⁷⁷ Marx, *Sınıf Mücadeleleri*, 150.

sindirebilirdi. III. Napolyon, 1849 senesindeki muhalefeti ve muhalefeti bastırışını bir başarı olarak görüyordu. Daha önce kendisini sürgüne gönderen meclis ile yine kendisine seçme ve seçilme hakkını veren meclisin aynı olması, halk tarafından seçilmesi ve yine halkın desteğiyle, kendisini suçlayan ve muhalefet olan meclis içerisindeki vekilleri bastırması, onun için bu bir buçuk senede anlatabileceği başarılarından yalnızca biriydi. Elbette bu başarılar, hala bir Cumhurbaşkanı olarak tanıtıldığı gerçeğini değiştirmiyordu. Napolyon, bir Cumhurbaşkanı'ydı ve 1852'de yerine başkası seçilecekti. Böylelikle yalnızca bu bir buçuk sene içerisindeki başarılarıyla istediği kadar övünebilir, istediği kadar muhalefeti bastırabilirdi. Bir Kral değildi, kendinden sonra çocukları gelemeyecekti – ki kendi bile görev süresini tamamladığında tekrar seçilemeyecekti. Bu, Napolyon için ıstırap veren ama muhalefet için ise heyecandan başka bir şey hissettirmeyen bir gerçektir. Louis-Napolyon, 40 yıllık eğitim ve hayalinin çok geç olmadan gerçeklik ile bağdaşması gerektiğinin farkındaydı; bu yüzden Mart ve Nisan 1850'deki seçimlerden sonra Genel Oy Hakkının kaldırılması ile ilgili düşüncelerini hükümete açtı; halk oylaması koşulsuz şartsız kendisiyse neden tekrar tekrar oylama yapılsın ki? Louis-Napolyon, Genel Oy Hakkının kaldırılması üzerine bir seçim yasası oluşturmak üzere 17 yüksek rütbeliden oluşan bir komite kurdu ve bu komitenin hazırladığı yasanın ön teklifi önce eleştiriler eşliğinde 21 Mayıs'ta sunuldu ve 22 Mayıs'ta ise ön teklif kabul edildi.³⁷⁸ Artık Ulusal Meclisin neredeyse 3'te 2'si³⁷⁹ Muhafazakarlardan oluşuyordu. Dağ Parti'si azınlıkta kalmış ve eleştirilerinin bir sonucuna erişemiyordu. 1848'de kazanılan Genel Oy Hakkı, 1850'de kaybediliyordu ve buna kendileri haricinde anayasa kurulundan kimse ses çıkarmıyordu. Bu Marx'ın da tarif ettiği gibi komedi, yalnızca Napolyon'u güldürüyordu. 31 Mayıs 1850'de Genel Oy Hakkının kaldırılmasına ilişkin yasa

³⁷⁸ Marx, *Sınıf Mücadeleleri*, 177.

³⁷⁹ Bu sayı oylama sonucundaki sayılar çerçevesinde yorumlanmıştır. Oylama sonucu için bakınız; Marx, *Sınıf Mücadeleleri*, 177.

yalnızca 3 gün içerisinde³⁸⁰ kabul edilerek Fransa’da yalnızca kısıtlı oy hakkının uygulandığı yasa geri getirildi.³⁸¹

3.6.2. Genel Oy Hakkının Kaldırılmasına Tepkiler

“Despotlar, yalancılar olsanız bile Paris halkı size saygı duyacaktır. Özgürlüğün en ateşli dostları, bugün en meşru bile olsa bir ayaklanmanın sadece Devletin ve Özgürlüğün kaybını hızlandıracağını herkesten daha iyi bilirler. Fransız halkı temsilcilerinin hatalarına, suçlarına bile sabırla katlanacak ve onların yaptıklarını yargılamak için zamanı bekleyecektir.”³⁸²

Bu alıntı La Presse gazetesi tarafından XVIII. Yüzyıl Fransız İhtilali’nin tartışmalı ismi Maximilien Robespierre’den tarafından yapılmıştı. Emile De Girardin’in köşe yazısında yaptığı alıntı da giyotin ile idam edilen Robespierre’nin sözlerine eklemeye yapmadan;

“Yurttaşlar, sizi zayıflatmak, kendi ellerinizle parçalamak ve sonra da sapkınlıklarının eserinden sizi sorumlu tutmak için sizi kışkırtmak istiyorlar: SAKİN VE HAREKETSİZ KALIN. Sessizce onların aldatıcı manevralarını gözlemleyin; bırakın maskelerini düşürsünler ve kendi aşırılıklarıyla kendilerini kaybetsinler.”³⁸³

diye devam ettirerek, geçmiş devrimci düşüncelerin sözlerini 1850’deki bu değişimin ön görüsü olarak yazıyordu. Muhalefet, hükümetin yaptığı bu adımı, kendilerini kışkırtmak ve kışkırtmanın neticesinde de söndürmek veya belki de yok etmeye yönelik bir tuzak olarak görüyordu. Émile de Girardin – muhalif basının öncü ismi-, Louis-Philippe dönemindeki eleştirileri gibi Genel Oy Hakkının kaldırılmasına da keskin kalemiyle cevap verenlerden biri olmuştu. Ona göre 31 Mayıs 1850’de Yasama Meclisi, üç devrimin biriktirdiği bu harabelerin ortasında otoriteye kalan tek toprak parçasında,

³⁸⁰ Émile De Girardin, “Élection du 9 juin. BAS-RHIN.”, *La Presse* (1 Haziran 1850), 1.

³⁸¹ De Girardin, “9 juin.”, *La Presse*, 1.

³⁸² De Girardin, “9 juin.”, *La Presse*, 1.

³⁸³ De Girardin, “9 juin.”, *La Presse*, 1.

halkın ayaklarını sarsan bu kör ve felaket yarasını oylamıştı; artık Fransız Cumhuriyeti'nin 1830'daki ilkesinden farklı bir yanı kalmamış, üç asır geriye gitmişti.³⁸⁴ Hükümet halkın kendisine karşı olan bağlılığı ve güveni suistimal ederek, halkın lehine kararlar alıyordu. Ulusal Meclisteki muhalefet ise de Girardin'in eleştirisinden daha öteye gidemiyordu; Meclis üyeleri Anayasanın 36. Maddesinin kaldırılmasına yönelik bu harekette Cumhurbaşkanı'na sesleniyor ve başkanın vicdanını dinlemesi, görüşlerin sesine kulak vermesi ve anayasal girişimin uygunluğu için acele etmeden, tartışmalardan uzakta değerlendirme yapması³⁸⁵ için talepte bulunmuştu. Muhalefetin bu üç gün içerisinde genel oy ile seçilmiş vekillerin oylarıyla, yine kendilerine bu hakkı veren halkı pusula dışına itmesine tepkiler sonuçsuz olarak büyüyordu. Sonuçsuz çünkü eğer halk buna tepki vermiyorsa, muhalefetin buna tepkisi ne yazık ki yazılardan veya meclisteki konuşmalardan öteye gidemiyordu. Toplum için olan her düşüncenin uygulanabilirliği yine toplum kabul ettiği sürece gerçeği yansıtabilirdi. Şimdi seçmeni protestoya çağıran³⁸⁶ de Girardin veya nicesi, halk harekete geçmedikten sonra yalnızca halk için bağırması ama sesini duyuramaması muhalefet olmaktan öteye gidemiyordu.

Genel Oy Hakkının kaldırılma yasasına karşı oy veren vekiller, seçim yasasının reddedilmesini ve Anayasa'ya saygı gösterilmesini talep eden bir dilekçe sunarak³⁸⁷ hükümetten, geldikleri yeri unutmamalarını istedi. Daha önceki önerge retlerinden alınan bir ders olarak muhalefet artık protestosunu meclis içinde tutmakta kararlıydı. Tabii ülke çapındaki olağanüstü hâl ve kuşatma durumu³⁸⁸ henüz kalkmış durumda değildi; bu da vekillerin meclis içi protestosunun kısıtlı kalmasındaki bir başka etkendi. Ulusal Meclisteki tüm geçmiş yasalara atıflar ve yüksek seslerin hâkim olduğu karmaşasının içerisinde kabul edilen yasaya Paris'in uzağındaki taraflı olmayan görüşleriyle de bilinen gazetelerden de tepkiler geldi; bu gazetelerden biri de Le

³⁸⁴ De Girardin, "9 juin.", *La Presse*, 1.

³⁸⁵ De Girardin, "9 juin.", *La Presse*, 1.

³⁸⁶ De Girardin, "9 juin.", *La Presse*, 1.

³⁸⁷ *La Presse*, "Assemblée Législative Nationale" (1 Haziran 1950), 1.

³⁸⁸ *La Presse*, "Assemblée Législative Nationale", 1.

Courrier Du Gard idi. Normalde haberleri aktarış biçimi ve liberal görüşe daha yakın olmasıyla bilinen gazete, “Seçim Yasası çaldı ve Paris sakin kaldı. Tüm ayaklanma ve isyan tehditleri, otoritenin enerjik tutumu ve Meclis'in bir parçası olan düzen adamlarının sarsılmaz birliğı karşısında hayaletler gibi yok oldu.”³⁸⁹ yazısı ile pasif agresif bir tepki gösterse de tamamen hükümet karşıtı bir yazıyla sayfalarını süslemedi. Le Courier Du Gard'a göre bu tasarı ile birlikte devlet adamları artık görevlerine seçimlerle birlikte kaybetme korkusu olmadan³⁹⁰ dört elle sarılabileceklerdi. Bu düşünce tamamen pozitif bir yaklaşımdan öteye gidemeyecekti. Zira biliyoruz ki genel haklara yapılan tüm müdahaleler daha iyi sonuçlara değil daha kötü ve daha zorlu koşullara ön ayak olmasına hizmet etmesi içindi.

Muhalif gazeteler normalde 30 günlük bir inceleme süresinin olması gerektiğı tasarı önerisinin 3 gün içerisinde kabul edilmesinin doğuracağı sonuçların farkındaydı; Genel Oy Hakkı'nın kaldırılması, hala süre gelen sıkı yönetim ve kuşatma hali, biliyorlardı ki peşinde basın özgürlüğünün kısıtlanması, kuşatma halinin hiç kalkmaması durumu, Cumhurbaşkanı'nın meclisten dilediğı yasayı geçirebilme özgürlüğü ve Yasama Meclisi'nin amacına hizmet etmeden yalnızca Cumhurbaşkanı'na hizmet edecek bir kuklaya dönüşmesi ve belki de yine, eski rejimlerde olduğu gibi yolsuzluk ve burjuvazinin ülkede yerini almasına kadar gidecekti. Bundandır ki Muhalif kesim, ilk Fransız İhtilali'nden bugüne, halkın isyancı köklerinden bu denli uzaklaşıp sessizliğe bürünmesini ve kanlarını dökerek elde ettikleri özgürlüklerinden geçmişe yaşanan bir özlem uğruna sessizce vazgeçişlerini hayretle izliyorlardı.

3.6.3. Aralık 1851 Darbesi

Louis-Napolyon Bonapart ve hükümetinin korkutmadan işlediğı yasalar ve düzen ile birlikte artık halk ve meclis, şubat dönemindeki isyan durumundan ve kızgınlık halinden epey uzaktı. Diğer monarşik yönetime sahip ülkeleri ve Fransa'dan ilham alarak Kral ve Kraliçelerine karşı ayaklanmış halkı utandıracak sakinlikte ve

³⁸⁹ *Le Courier Du Gard*, “NIMES, le 3 Juin 1850.” (4 Haziran 1850), 1.

³⁹⁰ *Le Courier Du Gard*, “NIMES, le 3 Juin 1850.”, 1.

kayıtsızlıkta, ülkelerinin geriye gidişini seyrediyorlardı. Basın ise elbette, bu süreçten üstüne düşen payı almış ve ihtarlarla hükümet tarafından uyarılara maruz kalmıştı. Hükümetin oluşturduğu bu yeni profil, Louis-Napolyon'un hayalini gerçekleştirmesi için yalnızca bir araçtı; burjuva-cumhuriyetçileri görevden alıp yerine kendi bakanlarını yerleştirerek bakanlıkları kendi tarafına çekmişti; sıkı yönetim ve kuşatma halini kaldırmayarak muhalefetin imkanlarını kısıtlamıştı; Genel Oy Hakkını kaldırarak da halkın yönetimde söz hakkının olmasının önüne geçmişti. Louis-Napolyon'un hayalini kurduğu gerçekliğe ulaşması için atması gereken yalnızca bir adımı kalmıştı; ordu. Ordunun hükümete veya meclise bağlılığından çok Louis-Napolyon'a olan bağlılığı daha önemliydi; ordu gücünü eline aldığı anda, Fransa içerisinde kendisine karşı çıkabilecek kimse kalmayacaktı. Bu yüzden planladığı darbeden önce askeriye içerisine adım adım kendi adamlarını yerleştirmişti ve böylelikle kendisine sadık 30.000 kişi ile bir gecede Paris'i işgal etmiş ve Ulusal Meclisi de bir gecede fesih etmişti³⁹¹. Fransız halkı, sıcak yataklarından uyanıp işlerine, alışverişlerine ve buluşmalarına giderken bu yazılı afiş ile ülkenin akıbetini öğrenebilmişti;

“FRANSIZ HALKI ADINA, Cumhurbaşkanı şu kararları alır: Madde 1.- Ulusal Meclis feshedilmiştir; Madde 2. Genel oy hakkı yeniden tesis edilmiştir, 31 Mayıs tarihli yasa yürürlükten kaldırılmıştır; Madde 3 -Fransız halkı 14 Aralık'tan bir sonraki 21 Aralık'a kadar meclislerinde toplanır; Madde. 4 - Birinci askeri tümen kapsamında kuşatma durumuna karar verilir; Madde 5 - Devlet Konseyi feshedilmiştir; Madde 6 - İçişleri Bakanı işbu kararnamenin yürütülmesinden sorumludur. 2 Aralık 1851 tarihinde Elysée Sarayı'nda imzalanmıştır. Louis-Napoléon BONAPARTE. İçişleri Bakanı, DE MORNAY.”³⁹²

Napolyon'un bu sessiz adımlarını fark edememiş ve büyülenmiş gibi bir hülyaya kapılmışlardı; bu ise sonucunda onların sesi olduklarını savunan meclisin feshini getirmişti fakat ilginçtir ki halk, buna da Şubat 1848 İhtilali'nde olduğu gibi şiddetli bir tepki göstermedi. Halbuki yalnızca toplanma haklarını engelleyen bir devleti

³⁹¹ Biographics, “Forgotten Bonaparte”, Atıf yapılan bölüm: 12:16-12:40.

³⁹² *Le Courrier Du Gard*, “Paris, le 2 Décembre 1851.” (5 Aralık 1851), 1.

düşürmüşken, nasıl oluyordu da meclisin kapanmasıyla hükümet hala aynı gücünde ve yerinde kalabiliyordu? Gerçekten de bir hülyaya özlem, bu kadar sarsıcı ve sanrılı dönemin sessizce kabulünü beraberinde getirebilir miydi? Yoksa sessizce kabul olarak gördüğümüz şey sokaklardaki ve meclisin tüm çıkışlarını kapatan askerlere duyulan korkunun bir aldatmacası mıydı? Yine de elinden aldığı tüm haklarına rağmen *halkına* seslenen Fransa Cumhurbaşkanına duyulan bağlılık bu denli kördüğüm müydü? Louis-Napolyon'un;

“Mevcut durum daha fazla devam edemez. Geçen her gün ülkedeki tehlikeleri daha da arttırıyor. Düzenin en sağlam dayanağı olması gereken Meclis, entrikaların yuvası haline gelmiştir. Üyelerinden 300'ünün vatanseverliği, onun (Meclisin) ölümcül eğilimlerini durduramadı. Genel çıkarlara uygun yasalar yapmak yerine, iç savaş için silah dövüyor; doğrudan halkın elinde tuttuğum iktidarı bekliyor, tüm kötü tutkuları teşvik ediyor; Fransa'nın geri kalanını tehlikeye atıyor; Meclisi feshettim ve tüm halkın onunla (Meclisle) benim aramda karar vermesini sağladım...”³⁹³

sözleriyle açıkladığı durum, halkın gerçekten de istediği gerçeklik miydi? Tüm bu soruların yanında gerçekten de Napolyon, anayasayı, kendisine emanet edilen gücü zayıflatan bir araç olarak görüyordu; Bonapart olarak Fransa'da asıl yönetimde olması gereken zaten kendisinden başkası olamazdı -ki bu meşru yönetim hakkını, üstelik seçimle de elde etmişti. Buna rağmen göreve geldiğinde üzerine yemin ettiği anayasanın kendisi için bir zincir olmaktan başka ne faydasını görmüştü? Şimdi, halkın karşısında gururla, 1849'da anayasanın koruyucusu olarak tanıttığı kendisini, 1851'de anayasayı suçlarken ve tanımayacağını söylerken buluyordu. Bütün bunları yaparken de tüm bakanlıkları ve askeriyenin saflarına kendi adamlarını yerleştirmemiş gibi halkın sömürgeci yargısına başvurarak ülkeyi kurtarmayı³⁹⁴ hedeflediğini vurguluyordu. Halkının karşısında kendisini resmettiği sadık bir hizmetkar olmaktan başka bir şey yapmayan başkan görüntüsüne; “..Bizi alçaltan ve geleceğimizi tehlikeye atan bu kötü durumu sürdürmek istiyorsanız, benim

³⁹³ *Le Courier Du Gard*, “Paris, le 2 Décembre 1851.”, 1.

³⁹⁴ *Le Courier Du Gard*, “Paris, le 2 Décembre 1851.”, 1.

platformumda başka birini seçin; çünkü artık iyilik yapmaktan aciz, beni önleyemeyeceğim eylemlerden sorumlu tutan³⁹⁵ ve geminin uçuruma doğru gittiğini gördüğümde beni dümene zincirleyen bir güç istemiyorum.”³⁹⁶

sözlerini ekliyor ve Paris sokaklarında ve meclisin kapısında nöbet tutan askerler gücü ile Meclisi feshetmemiş gibi bir tasvir ile eylemlerini süslüyordu. Napolyon Bonapart, bildirisine devam ederken aslında yalnızca hedefinin meclisi feshederek güç kazanmayı değil, aynı zamanda gücünü paylaşmak istememesinin nedeninin halk için olduğunu göstermek istiyordu. Bonapart, bildirisinde bahsettiği durum, halkın meşru ihtiyaçlarını karşılayarak ve onları yıkıcı tutkulara karşı koruyarak devrimleri sonlandırmak istemesiydi. Kendisine atfettiği bu görev her şeyden önce insanlardan daha uzun ömürlü olan ve nihayetinde üzerine kalıcı bir şeylerin inşa edilebileceği temeller olan kurumlar yaratmaktan ibaretti. Bonapart, açık açık meclisin yönetime karşı oluşturmaya çalıştığı üstünlüğe karşı geleceğini, daha doğrusu iktidarın istikrarsızlığının temel nedeninin meclisin üstünlük sağlama çabası olduğunu belirtiyor ve bu belirtmenin etrafında kendisinin ve hükümetinin birlikte hazırladığı yeni anayasayı, bildirisiyle beraber halka sunuyordu³⁹⁷. Bu anayasaya göre;

“1. 10 yıllığına atanan sorumlu bir Başkan; 2. sadece yürütme gücüne bağlı Bakanlar; 3. yasaları hazırlayan ve yasama organı önünde tartışılmasını destekleyen en seçkin kişilerden oluşan bir Devlet Konseyi; 4. seçimi bozan liste oylaması olmaksızın genel oyla seçilen, yasaları tartışan ve oylayan bir Yasama Organı; 5. ülkenin tüm örneklerinden oluşan, gücü dengeleyen, temel anlaşmanın ve kamu özgürlüklerinin koruyucusu olan ikinci bir Meclis.”³⁹⁸

Göreve gelmesinin üstünden yalnızca 3 yıl geçmişken Meclisi feshetmek gibi büyük bir harekete kalkışan Bonapart, bunu geçmişteki güçlü bir figüre dayandırmak zorundaydı. Bu dayandırmayı elbette ki varoluşunun esas nedeni olan ve sık sık kullandığı güçlü bağlarından başka bir şey olmayacaktı; “Yüzyılın başında ilk yönetim tarafından

³⁹⁵ Burada kastedilen, Cumhurbaşkanı iyileştirme önerisinde bulunacağı herhangi bir yasayı sunsa dahi, meclisin oy çokluğuyla reddetme hakkının anayasa ile her zaman saklı olmasıdır.

³⁹⁶ *Le Courier Du Gard*, “Paris, le 2 Décembre 1851.”, 1.

³⁹⁷ *Le Courier Du Gard*, “Paris, le 2 Décembre 1851.”, 1.

³⁹⁸ *Le Courier Du Gard*, “Paris, le 2 Décembre 1851.”, 1.

yaratılan sistem Fransa'ya huzur ve refah sağlamıştı; hala da sağlayacaktır”³⁹⁹ diyerek vurguladığı güç amcası I. Napolyon'dan başkası değildi. Başlangıçtaki tüm sorularımızın cevabını bulduğumuz bu bildiri de aslında Napolyon'un da tek çıkış kapısının amcası olması ve yine amcasına dayanarak anayasa karşıtı hareketlere kalkışması, bu hareketlere halkın tepki gösterememesi ve bir zamanlar kendisini sürgüne gönderen meclisi bastırılması, beraberinde 1804'ten bu yana ilk kez gerçekleri tam olarak bilerek kimin için ve ne için oy kullanılacağını bilen bir halkı yarattığını savunmasına da yol açacaktı.⁴⁰⁰ Sosyalistlerin ve Cumhuriyetçilerin aksine Napolyon Bonapart, tüm devrimci hareketlerin yalnızca kızgın bir kesime değil, tüm halka işlemesi gerektiğinin bilincinde olarak;

“..adımın sembolü olduğu davanın, yani 89 devrimiyle yenilenen ve İmparator tarafından örgütlenen Fransa'nın hala sizin olduğuna inanıyorsanız, sizden istediğim yetkileri kutsayarak bunu ilan edin. O zaman Fransa ve Avrupa anarşiden korunacak, engeller ortadan kalkacak, rekabetler ortadan kalkacaktır; çünkü herkes halkın kararına, Takdir-i İlahi'nin kararına saygı duyacaktır.”⁴⁰¹

sözleriyle, aslında hiç öyle olmasa da son sözün halkta olduğunu belirterek, bildirisini bitirecekti. Louis-Napolyon Bonapart'ın bu hareketine karşı meclisin tamamen bastırıldığını ve sessiz kaldığını söylemek doğru bir yorum olmayacaktı; meclis elinden gelen tüm gücü gösterecek ve buna karşı çıkacaktı fakat daha önce de belirttiğimiz üzere Meclis'in tüm çıkışları askerler tarafından kapatılmıştı ve bunun doğrultusunda da birçok Sosyalist-Cumhuriyetçi, buna özellikle Dağ Partisi üyelerini eklemek yanlış olmayacaktı, tutuklandı. Aralarında Mösyöler M. Duchâtel, Ledru-Rollin ve Crémieux'nin de bulunduğu temsilcilerin yanı sıra hükümet karşıtlığı ile tanınan General Changarnier'de evinde tutuklanmıştı; tutuklamanın yapıldığı sırada birkaç temsilcinin de evinde bulunduğu görülmüş, onlar da tutuklanarak Vincennes'e⁴⁰² götürülmüştü. Bonapart'ın halka yansıttığı gibi bir halka bırakılış bulunmuyordu; Paris'in neredeyse

³⁹⁹ *Le Courier Du Gard*, “Paris, le 2 Décembre 1851.”, 1.

⁴⁰⁰ *Le Courier Du Gard*, “Paris, le 2 Décembre 1851.”, 1.

⁴⁰¹ *Le Courier Du Gard*, “Paris, le 2 Décembre 1851.”, 1.

⁴⁰² *Le Courier Du Gard*, “Paris, le 2 Décembre 1851.”, 2.

tüm sokakları askerlerle çevrili iken tüm kararın halka bırakıldığını söylemek aslında Marx'ın da söylediği gibi komediden başka hiçbir şey değildi. Öyle ki bu komediye halk alkış tutuyor ve bu alkışlarına “Çok Yaşa Napolyon! Yaşasın Cumhuriyet!”⁴⁰³ çığlıkları eşlik ediyordu. Halk hala ulusal meclisin feshinin doğuracağı sonuçların farkında değildi; ulusal meclisin feshinin doğuracağı sonuçlardan biri de "Yaşasın Cumhuriyet" diye adlandırdıkları sloganı yok etmek olduğu gerçekliği idrak edemiyorlardı çünkü Napolyon, yayınladığı bildirisindeki gibi yeni bir meclis kurmak, anayasayı değiştirmek, halk ile kendi arasındaki görüşmeleri aksatacak olan ulusal meclisi tamamen ortadan kaldırarak, cumhuriyeti hala yönetim biçimi olarak benimseyerek bu yönetim anlayışı ile ilerleyebileceğini düşünmek bundan sonraki olacak tutuklamaların neden olduğunu sorgulatılacak cinstendi. Ama ne olursa olsun Napolyon'un askerlerin içerisinde kendi adamlarını yerleştirmesi ve bu adamlarla beraber Ulusal Meclisi fethetmesi, Fransa tarihinde başarılı darbelerden biri olarak kayda geçmesine neden olmuştu. Darbenin olduğu gün yağmurla karışık sisin olması bulvarlarda ve sokaklarda ki meraklıları seyrekleştirilmiş fakat yasakları hafifletmemişti. Meclisin bazı üyeleri her ne kadar birbirlerinin evinde buluşarak bir toplantı yapıp mevcut durumu ele almak isteseler de silahlı kuvvetler karşısında bunlardan da vazgeçmişlerdi⁴⁰⁴. Napolyon gösterdiği bu direnişle halefi amcası I. Napolyon gibi Meclis'in kendisi için sadece bir araç olduğunu göstermiş, esas olanın halk ile ordu olduğunu ve halkın gönlünü kazanan ve orduyu kendine bağlayan bir yönetimin yaptığı hareketler veya aldığı kararlar veya uyguladığı yasalar hafif sorgular içeren ve belki de kafalarda soru işaretleri oluşturan ama asla bu soru işaretlerinin bir isyana veya ayaklanmaya yol açmayacağı bir düşünceden öteye gitmemesini sağlayacaktı. Bu yönüyle III. Napolyon askeriye geçmişinin ardında aslında zeki bir adamdı. Böylelikle 1851 Aralık darbesinin ilk günleri, “Yaşasın Cumhuriyet! Yaşasın Napolyon!” çığlıkları eşliğinde, hükümete karşı övgüden başka bir şeyin olmadığı bir sessizlikle karşılanmıştı.

⁴⁰³ *Le Courier Du Gard*, “Paris, le 2 Décembre 1851.”, 2.

⁴⁰⁴ *Le Courier Du Gard*, “Paris, le 2 Décembre 1851.”, 2.

Gers, Var, Lot ve Lot-et-Garonne bölgelerinde ise durum sessizlikten çıkarak isyana dönüşmüştü; özellikle daha önce de mecliste konuşulan bu bölgelerdeki isyanlar ve ayaklanmalar resmi bölümü meşgul edecek kadar ciddi boyuttaydı; isyancılar birçok noktada kamu güçlerine saldırmış ve kanlı çarpışmalara girmişlerdi⁴⁰⁵. Yetkililerin ve Beyliklerin enerjisi sayesinde kendilerinden geri alınan kasaba ve komünlerin efendileri haline gelmişlerdi fakat bu iç savaş girişimleri mallara ve kişilere yönelik saldırılara yol açmıştı ve iyi vatandaşları haklı olarak endişelendiren bu üzücü durumun acilen düzeltilmesi gerektiği cumhurbaşkanı ve hükümeti tarafından, altı çizilen bir resmi bildirme olarak yayınlanmıştı.⁴⁰⁶ Lot, Lot-et-Garonne, Gers ve Var bölgelerini kuşatma altına almayı amaçlayan bir kararnamenin onaylandığını bildiren İçişleri Bakanı, Cumhurbaşkanının bu bölgelerdeki ayaklanma girişimlerinden rahatsız olduğu için 9 Ağustos 1849 tarihli yasada öngörülen yakın tehlike durumunu oluşturduğu için bakanlar kurulunu dinlediğini ve bu bölgelerin kuşatma altında olduğunu ilan etmişti.⁴⁰⁷ Paris dışında gerçekleşen bu isyanlar ve ayaklanmalara karşı hükümet güçsüz değildi çünkü Bonapart askeriyeye zaten bunu öngörerek kendi adamlarını yerleştirmişti. Şimdi yapması gereken tek şey kuşatma altında olduğunu ilan ettiği bu bölgelere adamlarını göndererek isyancıları bastırmaktı ve böyle de oldu. 3 Aralık'tan beri süre gelen ayaklanmaları bastırmak için kararnameler çıkartan ve ilgili bölgeler dahil Paris'in 6. ve 12. Bölgesi'nin de içinde bulunduğu pek çok Vali, Kaymakam, Bölge ve Hükümet Savcıları görevinden alınmış ve yerine yeni Valiler, Kaymakamlar ve Savcılar atanmıştı.⁴⁰⁸ Böylelikle isyanların bastırılması için tutuklamalar başlatılmış ve askeri kuvvetler bu bölgelerdeki hala Dağ Partisine bağlılığını koruyan silahlı çeteleri⁴⁰⁹, barışı

⁴⁰⁵ Burada değinmek istediğim bir konu bulunmaktadır; Darbe sonrası La Presse gazetesini incelediğimizde, gazetenin de Girardin'in La Presse gazetesindeki yerinden açığa alındığını bildiren bir yazının bulunması tesadüfi ve masumiyeti yansıtan bir yazı değildir; de Girardin'in devrim haberlerinin bulunduğu bir gazete sayfasında, Napolyon Bonapart'ın, basın üstündeki etkisinin ne denli olduğunu gösteren bir yazı olarak da karşımıza çıkmaktadır. Bakınız; *La Presse*, "Paris, 11 Décembre." (12 Aralık 1851), 1.

⁴⁰⁶ *La Presse*, "Paris, 11 Décembre.", 1.

⁴⁰⁷ *La Presse*, "Paris, 11 Décembre.", 1.

⁴⁰⁸ *La Presse*, "Paris, 11 Décembre.", 1.

⁴⁰⁹ *La Presse*, "Paris, 11 Décembre.", 1.

korumak adına bastırmıştı. Artık Fransa'daki hapisaneler, devrimci gençler ve meclisin kapatılmasına tepki gösteren milletvekilleri ile doluydu fakat bu durum yine de Napolyon'un geri adım atmasına neden olmayacak ve daha fazlasını istemesini sağlayacaktı. Bütün bu karışıklığın içerisinde Napolyon, doğru olan şeyin meclisi kapatmak olduğu düşüncesini bir an bile bastırmamış ve anayasa ile eski meclis üyelerini bölücülük ile suçlamaya devam etmişti. Düşünme ve kendilerini yönetme haklarını paylaştığı ve bunun kapatılmasına tepki gösteren halkın özellikle öğrenci kesimini ise başarılı bir şekilde bastırarak ve bununla gurur duyacaktı çünkü Louis-Napolyon, ismindeki ilk başarısız Bonapart olamazdı.

3.6.4. İmparatorluğun Restorasyonu

1851 darbesinden sonra Fransa'da hâkim olan Napolyon Sessizliği ve yalnızca meclisin elinde bulundurduğu gücü artık Cumhurbaşkanı sıfatıyla elinde bulundurması Napolyon'un, daha fazlasını istemesine neden olacaktı; karşısında artık ona karşı gelebilecek veya onun önünde durabilecek bir güç bulunmuyordu. Yalnızca bir gecede feshettiği meclisten güç alan Napolyon Bonapart, Kasım 1852'de Fransız İmparatorluğu'nu yeniden kurma ve kendisine neredeyse sınırsız güç verme konusunda başka bir referandum düzenlemişti⁴¹⁰. Buna göre referandumu kazanması dahilinde artık hayalini gerçekleştirebilirdi ve elbette öyle de oldu. Louis-Napolyon referandumu kazandı; karşısında ona rakip olabilecek hiç kimse yoktu, düşünceleri sorgusuz bir şekilde kabul ediliyordu; askeriye ona bağlıydı, halk onu bir tatlı bir rüyayı sever gibi seviyordu. Amcası I. Napolyon'un gölgesinden kurtulmayı reddeden III. Napolyon, Bonapartlar için önemli bir gün ve ay olan 2 Aralık'ta imparatorluğu ilan etmeyi kararlaştırmıştı; 2 Aralık 1804'teki I Napolyon'un taç giymesine ithafen kendisi de 2 Aralık 1852'de imparatorluğunu ilan etti ve taç giydi; kanunlarının ve kararnamelerinin yayınlanma şeklini düzenleyen bir kararname ile tüm İstinaf Mahkemelerini imparatorluk mahkemelerine dönüştürdü; Devlet mührüne ilişkin kararname ile de

⁴¹⁰ Biographics, "Forgotten Bonaparte", Atf yapılan bölüm: 12:42-12:59.

basınla ilgili tüm suç ve ihlallerin affına karar verildi.⁴¹¹ Milli Muhafız Disiplin Kurulları tarafından verilen tüm cezaların affı ve yine resmi olmayan bölümde belirtildiği üzerine kara ve deniz ordularının Astsubay, Onbaşı ve Erlerine, yeni bakır para ile bir günlük ödeme yapıldığı imparatorluğun bir iyilik gösterisi olarak duyuruldu.⁴¹² Devlet başkanının affediciliğini övmek içinse bu genelgede yayınlanan affın daha da genişletilebileceği ayrıca valilere bildirildi ve böylelikle 290 kişi de bu koşullar altında affedildi.⁴¹³ Bu restorasyon, 3 Aralık'ta yayınlanan resmi bültenlere yansıtılan ve bir başarı hikayesi olarak yayınlanmıştı ve artık, 1848 yılındaki o 1789 İhtilaline atıf yapılan doğuş hikayesi ve farklı milletlere bir kurtuluş hikayesi olarak yansıyan Cumhuriyet ilanından 4 yıl sonra, bu kurtuluş hikayesi bir başarısızlık abidesi olarak Fransız yönetiminden tarihin tozlu raflarına bir kez daha kaldırılmış oldu.

İmparatorluğun restorasyonunu ilan eden kararnameye göre Halkın, Louis-Napoleon Bonapart' ın şahsında, doğrudan, meşru veya evlatlık soyundan gelen kalıtımla imparatorluk onurunun yeniden tesis edilmesini ve 7 Kasım 1852 tarihli Senato'da öngörüldüğü gibi Bonapart ailesindeki veraset düzenini düzenleme hakkının kendisine verilmesini isteğini bildiren bu kararname ile referanduma atıf yapılmış, yapılan sayımla birlikte İmparatorluğun restorasyonuna 7.824.189 kişinin onay verdiğini ve yalnızca 250.345 kişinin restorasyona karşı çıktığını ve bu oylardan 63.326 oy pusulasının ise geçersiz olduğunu bildirilmişti.⁴¹⁴ Halkın kendi eliyle verdiği yönetme hakkı ile birlikte Louis-Napolyon, ülkesine kararlaştırdığı hususları şu maddelerle karara bağladığını duyuruyordu;

“Madde 1. 21-22 Kasım tarihli Plebisit ile onaylanan 7 Kasım 1852 tarihli Sénatus-Consulte kabul edilmiş ve Devletin yasası haline gelmiştir. Madde 2. Louis-Napoleon Bonaparte, NAPOLYON III adı altında Fransız İmparatorudur. Devletin mührünü taşıyan ve Kanunlar Bülteni'ne eklenen bu belgenin mahkemelere, yargı mercilerine ve idari makamlara gönderilmesini, böylece bu

⁴¹¹ *La Presse*, “Paris, 2 Décembre.” (3 Aralık 1852), 1.

⁴¹² *La Presse*, “Paris, 2 Décembre.” (3 Aralık 1852), 1.

⁴¹³ *La Presse*, “Paris, 2 Décembre.” (3 Aralık 1852), 1.

⁴¹⁴ *La Presse*, “Paris, 2 Décembre.” (3 Aralık 1852), 1.

belgeleri sicillerine kaydetmelerini, gözetmelerini ve gözettirmelerini EMREDER.
Her biri kendi sorumluluk alanındaki bakanlar, bunların uygulanmasını denetlemekten sorumludur.”⁴¹⁵

Bu 4 senelik yönetiminde Tanrının İnaneti ve Milli İrade ile Fransız İmparatoru olarak artık ülkesinin karşısına çıkan III. Napolyon halkı yanına almanın ne kadar önemli olduğunu bu süreçte ilmek ilmek muhalefete göstermişti fakat onu küçümseyen ve anayasaya bağlı kalacağını düşünen ve belki de önceki sürgünlerini bir yanılısama olarak gören meclis ve muhalefet ise artık Napolyon'un karşısında hapisanelerde af bekleyen bir topluluktan başkasına evrilememiştir. Aslında genele baktığımız zaman yalnızca Napolyon için değil Fransa'nın tarihindeki tüm olayları göz önünde bulundurduğumuzda aklımıza, ta ortaokuldan beri bizleri öğretilen bir öğretinin ne kadar haklı olduğunun bir göstergesi olarak bu olayları inceliyoruz; bir düşünce temsil ettiği topluluğu yansıtmıyorsa veya kabul görmediyse, hiçbir zaman tam olarak kalıcı ve korunaklı değildir. Napolyon döneminde olan şey de bundan çok da farklı değildi; karşısındaki muhalefetin savunduğu düşünce, yine muhalefetin sandığı gibi tamamen halka indirgenmiş değildi. İşçiler ve bazı öğrenciler haricinde tam olarak Sosyalist-Cumhuriyetçi düşünceyi benimsemiş bir halk 1848'den 1852'e maalesef gerçekliği yansıtmıyordu. Bundan dolayıdır ki her ne kadar protestolar veya ayaklanmalar olsa da hükümetine bağlı halk her zaman kendisinin temsil edildiğini düşündüğü fakat yansıtmadığı bir fikirden uzak duracaktı.

⁴¹⁵ *La Presse*, “Paris, 2 Décembre.” (3 Aralık 1852), 1.

SONUÇ

XVIII. yüzyılda yaşanan teknolojik gelişmeler ile birlikte Avrupa, günümüze kadar gelecek olan yeni toplumsal düzenlere kapılarını açacak ve bu uğurda kanlar dökülecekti. Teknolojik gelişmelerin had safhaya ulaştığı ve üretimi desteklediği XVIII. yüzyıl ile birlikte Avrupalı Devletlerin temelini oluşturan sınıflar çatlamış, yerini üretimin devam edebilmesi ve ekonomik ferahlığı sağlayabilmeleri için tutmak zorunda kaldıkları, yeni toplumsal sınıflara bırakmıştı. Avrupa'nın bunca yüzyıl boyunca övündüğü sınıflardan geriye kan, ter ve gözyaşı içerisinde kendi hayatları için savaşıyan yeni bir sınıf gelmişti. Bu sınıf ise ortaya çıktığı XVIII. yüzyıldan XIX. yüzyıla kadar buldukları etki alanı neticesinde, eşitlik kavramının uygulanması için çabalayan ve neden olan en büyük unsur olmuştu.

XVIII. yüzyıldaki sanayileşme ile birlikte işçi sınıfı, küçük burjuvazi ve burjuvalar, devletlerin ekonomik ferahlığı için en büyük etken olan sınıflar olarak karşımıza çıkmaktaydı. Gelişen teknolojinin üretime etkisi, devletlerin ekonomi düzenini tamamen değiştirmiş ve şehirlerinin bir sınıf göstergesi olmasının önüne geçerek, karışık ve uçuk hayatların olduğu yeni bir şehir düzeninin oluşmasını sağlamıştı. XVIII. yüzyıldaki sanayileşen Avrupalı Devletlerin refah anlayışı, işçi sınıfını ezmekten ve bu sınıfın üstünde yükselen burjuvaziye korumaktan ileri gidememişti. Sanayileşmenin ve üstünlük mücadelesi savaşlarının halkın refahı için düşüncesi ise XIX. yüzyıla etkileri çerçevesinde değerlendirildiğinde bahsedilen halkın, yalnızca bir araç olarak kullanıldığını ve refahtan uzak, zor hayat şartlarına, savaşlar ile bir yenisinin daha eklendiğini gösteriyordu. Devletler her ne kadar kanunlar ile işçi sınıfını kontrol altına almaya çalışsa da mevcut yaşam şartlarının kötülüğü, yalnızca işçi sınıfını rahatsız etmemiş, aynı zamanda düşünürleri de huzursuz etmeye başlamıştı. Bu huzursuzluk ateşi, XVIII. ve XIX. yüzyıla etki eden Sosyalizm, Liberalizm, Cumhuriyetçilik, Özgürlük ve Eşitlik gibi kavramların gün yüzüne çıktıktan sonra uzun bir süre batmadan ilerlemesine neden olmuştu. Bu nedenler ile birlikte ise XVIII. yüzyılın ilk Özgürlük ve Eşitlik arayışı sonuç vermiş ve Fransız İhtilali gerçekleşmişti. Peşinde birçok ölüm getirse de bu ihtilal, beklendiği gibi büyük ve kalıcı bir toplumsal değişim getirmemişti. Döneminin en önemli ismi Napolyon Bonaparte'ın bir süre sonra gölgesinde kalan ihtilale bakıldığında, köklü bir toplumsal değişim için daha kalıcı ve güçlü düşüncelere

ihtiyacı olduğunu ve bu düşüncenin yalnızca halk tarafından değil, politika içerisinde de kabul görmesi gerektiğini ortaya koymuştu.

XIX. yüzyıla geldiğimizde ise sanayileşmenin daha yavaş ilerlediği Fransa'nın ekonomik geri kalmışlık nedenini ise politik çatışmalar arasında bulabilmekteyiz. Komşu ülkelerinden çok farklı olarak Fransa, yaşadığı ve tüm dünyaya bir özgürlük mücadelesi örneği olduğu ihtilaller dönemini geride bırakamamış olması, XIX. yüzyıldaki 1848 Fransız İhtilali'nin etkilerinin, 1789'daki İhtilale kıyasla daha kalıcı olmasına neden oldu. Bunun nedenlerini ise toplumsal açlığın temellerinde görebilmekteyiz; XVIII. yüzyılın beslediği ve ortaya çıkardığı kanuni eşitsizliğin eylemlerinin bir sonucu olarak toplumsal açlık, yalnızca Fransızlarda değil, tüm Avrupa'da, bir düşünce hastalığı gibi yayıldı. Bu hastalıktan kurtulmak içinse tek çarenin fiziki değil düşünsel doygunluk olduğunu anlayan Fransız öğrenciler, politikacılar ve çalışanlar arasında yaygınlaşan çare, bir süre sonra tüm Avrupa halkına yayıldı. Sanayileşme her ne kadar İngilizler tarafından Avrupa'ya duyurulmuş olsa da ihtilale dönüştüren yine, Fransızlar olmuştu. Bu dönüşüm ile birlikte ise günümüzdeki toplum düzeninin oturtulması için sanılanın aksine 1848 İhtilali bir başlangıç oldu; 1789 İhtilali'nin, bir ateş olduğu her ne kadar doğru olsa da, toplumsal düzen içerisinde 'vatandaş' ve 'eşitlik' kavramlarının günümüzde uygulanmasının en önemli başlangıcı aslında XIX. yüzyıldaki bu ihtilaller ile gerçekleşmişti. Bir ihtilalinin temelini topluma indirgenen düşünceler ve eylemler ile gerçekleşmesinin, temeli sarsabileceğinin en iyi örneklerinin görüldüğü bu yüzyılda, yine sanılanın aksine görüyoruz ki, her kahraman ismin arkasındaki önemli unsur, hareketin gerçekleşmesi için ateşe rüzgâr yapmaya devam eden halktır. Tüm eşitsizlik arasında ise yine halklar yalnızca kendi kaderini tayin edebilir düşüncesinin önemini bizlere göstererek, çaresizliğin yalnızca daha güçlünün ve dogmatik düşüncelerin bastırması ile öğretilen bir eylem olduğunu kanıtlamaktadır. 1848 İhtilali'nin sonuçlarının kalıcılığı, döneminde politik olarak uzun sürmese de, hiç kuşkusuz toplum arasında günümüze kadar gelmiştir.

Sanayileşme ile birlikte gelişen özgürlük ve eşitlik arayışının toplumlar üzerindeki etkisi gelişmişlik ve yönetim şekline göre de farklılık gösterdiğini ise görebilmekteyiz; sanayileşmenin bir sonucu olarak ortaya çıkan çalışma hayatının iyileştirilmesi için en önemli adımlar İngiltere'de atılırken, ihtilallerden başı kurtulamayan Fransa ise

düşüncenin ve politik eylemlerin adımlarını atmıştı. Daha çeşitli halkların yaşadığı ve monarşinin hâkim olduğu Avrupa Devletleri ise bu iki ülkeye nazaran daha yavaş bir gelişmişlik gösterdi ve örnekleri olarak hep İngiltere ve Fransa'yı gördü. Toplumsal sınıfları her ne kadar birbirine benzese de kültürel farklılıkları ve bağılıkları farklı olan bu iki toplum, özellikle XIX. yüzyıldaki pek çok topluma öncü ve örnek olarak varlığını korudu. Bunlardan biri olan Osmanlı Devleti'nin sanayileşme hareketlerine uyum sağlayabilmesi ve toplumsal değişim için adım atmasının ve bu adımı atarken ise Liberalizm, Cumhuriyetçilik, Sosyalizm, Özgürlük ve Eşitlik kavramlarını iyi anlayabilmesi gerekmektedir. Yine sanılan bireysel özgürlük düşüncesinin aksine Liberalizm, burjuvazinin önünü açan ve kapitalizmi destekleyen bir düşünce olarak ihtilaller döneminde karşımıza çıkmıştı; Cumhuriyetçilik ise halkların kendi kendini yönetme anlayışının aksine Sosyalizm ile çarpışan ve bu çarpışmayı sözlü ve fiziksel eylemlere dökmekten çekinmeyen agresif bir yönetim anlayışı ve politikacıları olarak karşımıza çıkmıştı. Eşitlik ve Özgürlük ise temelde işçi sınıfı ile gerçek anlamları ve savunması olarak karşımıza çıktı ve günümüze kadar asıl anlamlarını koruyarak ve toplumlara etki ederek gelmeyi başardı.

Fikirler yalnızca temele inerse gerçek sürekliliği sağlar; ihtilaller için de bu geçerlidir. Yalnızca benimsenmiş fikirler, toplumları etkileyebilir. Toplumun her kesimince benimsenmemiş, yarım kalan tüm düşünceler ise eski için bir yenilenmeyi meydana getirir. Bir kıvılcım kadar yanan bir ateşin, sönmesi de o denli hızlı olur. Kaleme alınan XVIII. ve XIX. yüzyıl için de geçerli olan budur. İhtilalleri sürekli tekrarlayan Fransız halkının asıl ihtiyacı, yalnızca şehre değil ama kasabalara inebilmek ve hükümet ile halkın uzaklığı gibi bir mesafeden arınarak, tüm fikirlerin gerçek çalışan halka tanıtılmasını sağlamaya çalışmak olmalıydı; tüm tekerrürler, beraberinde daha iyi bir yönetimi getirmemişti fakat tüm tekerrürler, her düşüncenin biraz daha gelişmesini ve büyümesine en büyük katkıyı sağlamıştı. Bu yüzden Fransız İhtilalleri, başarılarının, başarısızlıklarının veya diğer toplumlara etkilerinin yanı sıra aslında en büyük etkiyi düşüncelerin gelişmesine ve uygulanmaya çalışmasına sağlamıştır.

KAYNAKÇA

- Armaoğlu, Fahri. *19. Yüzyıl Siyasi Tarihi*. Ankara: Türk Tarih Kurumu, 1997.
- Ateş, Davut. "INDUSTRIAL REVOLUTION: Impetus Behind the Globalization Process". *YÖNETİM VE EKONOMİ* 15/2 (2008), 32-33.
- Aytan, Aykut. *Osmanlı Tarihyazımında Napolyon Bonapart İmgesi*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2022.
- Başer, Nuri Erkin. *I. Sanayi Devriminde Teknolojik Gelişmenin Rolü*. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2011.
- Baughman, John J. "The French Banquet Campaign of 1847-48.", *The Journal of Modern History*, 31/1 (1959), 1-13.
- Bayraktar, Rasim. "Sanayi Dönemi Sürecinde Fransa'da Din Anlayışı". *ÖNERİ* 10/40 (2013), 214.
- Berger, Helge vd. "Economic Crises and the European Revolutions of 1848.", *The Journal of Economic History*, 61/2 (2001). 313-314.
- Biographics. "Napoleon III The Forgotten Bonaparte". *Youtube*. Yayın Tarihi 2019.
- BNF. Gallica. *Ateliers nationaux...* / [signé : Émile Thomas]. FOL-LB53-1861. <http://catalogue.bnf.fr/ark:/12148/cb31460281t>
- BNF. Gallica. *Charte Constitutionnelle de 1814 (du 4 juin 1814)*. RESERVE QB-370 (70)-FT 4. <https://catalogue.bnf.fr/ark:/12148/cb415154062>
- BNF. Gallica. *Charte Constitutionnelle*. RESERVE QB-370 (91)-FT4. <http://catalogue.bnf.fr/ark:/12148/cb41517858w>
- BNF. Gallica. *Envahissement de la salle de l'Assemblée nationale. 15 mai 1848*. RESERVE QB-370 (113)-FT4. <http://catalogue.bnf.fr/ark:/12148/cb41520352z>
- BNF. Gallica. *Constitution*. RESERVE QB-370 (121)-FT4. <http://catalogue.bnf.fr/ark:/12148/cb41521139f>
- BNF. Gallica. *Révolution de 1830, 3 aout. - Départ pour Rambouillet*. RESERVE QB-201 (165)-FOL. <http://catalogue.bnf.fr/ark:/12148/cb41511249t>
- BOA. Osmanlı Arşivi. *1848 Fransa İhtilali* (HR.SYS.424). No: 424-16. <https://katalog.devletarsivleri.gov.tr/>
- Courrier Du Gard*. "Evenemes de Paris." 12 Haziran 1832. 1-2. <http://catalogue.bnf.fr/ark:/12148/cb327512340>

- Çiçekler, Ahmet Naim. *Sanayi Devrimi Döneminde İngiltere'de Çalışma Koşulları: Charles Dickens Romanlarından Yansımalar*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2010.
- De Girardin, Émile. "Élection du 9 juin. BAS-RHIN.". *La Presse* (1 Haziran 1850), 1. <http://catalogue.bnf.fr/ark:/12148/cb34448033b>
- De la Gorge, Pierre. "Louis-Philippe I: Le Roi et Le Règne.", *Revue Des Duex Mondes (1829-1971)*, 2/4 (1931), 826-827.
- Dilan, Hasan. *Sosyal Demokrasi ve CHP*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 1995.
- Emir, Sercan. *Avrupa'da İhtilaller Dönemi (1789-1848) Ve Mutlak Monarşinin Çöküşü*. Malatya: İnönü Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, 2020.
- Engün, Gökçen. *Fransız İhtilali Sonrası Değişen Toplumsal Yapının Müziğe Etkilerinin, Fransa'da Operetin Ortaya Çıkış Süreci ve Gelişimi Üzerinden İncelenmesi*. Ankara: Başkent Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, 2022.
- Gazette Du Bas-Languedoc*. "Chambre des Députés, Séance du 3 février". 13 Şubat 1848, 1-5. <http://catalogue.bnf.fr/ark:/12148/cb32781005g>
- Gazette Du Bas- Languedoc*. "Nimes, 16 Février" 17 Şubat 1848. 1. <http://catalogue.bnf.fr/ark:/12148/cb32781005g>
- Gazette Du Bas-Languedoc*. "Nimes, 18 Mars" 19 Mars 1848. 1. <http://catalogue.bnf.fr/ark:/12148/cb32781005g>
- Gazette Du Bas-Languedoc*. "Nimes 20 Janvier" 27 Ocak 1848. 1. <http://catalogue.bnf.fr/ark:/12148/cb32781005g>
- Gazette du Bas-Languedoc*, "Nimes, 26 Février" 27 Şubat 1848. 1. <http://catalogue.bnf.fr/ark:/12148/cb32781005g>
- Gazette Du Bas-Languedoc*. "Séance du 21 janvier" 27 Ocak 1848. 2. <http://catalogue.bnf.fr/ark:/12148/cb32781005g>
- Giritli, İlayda. "Proletaryanın Doğuşu ve Mücadelesine Yakından Bakış: "İngiliz İşçi Sınıfının Oluşumu". *4. Boyut Medya ve Kültürel Çalışmalar Dergisi* 20 (2023), 150.
- Görgün, Hilal. "Sosyalizm". *Türkiye Diyanet İslam Ansiklopedisi*. Erişim Tarihi 01/06/2023. <https://islamansiklopedisi.org.tr/sosyalizm>
- Hayat, Samuel. "The Revolution of 1848 in the History of French Republicanism.". *History of Political Thought*, 36/2 (2015), 337-344.

- Histoire de la Revolution de 1848 Recit Des Evements*. Fransa: Hachette Livre BNF, 1 Ağustos 2013.
- Hobsbawm, Eric. *Devrim Çağı 1789-1848*. çev. Bahadır Sina Şener. Ankara: Dost Kitabevi Yayınları, Haziran 2003.
- Lafargue, Paul. *Tembellik Hakkı 1848 “Çalışma Hakkı”nın Çürütülmesi*. Çev. İhya Karaman, İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 2021.
- Kazak, İbrahim. “İşçi Sendikalarının Tarihi Gelişimi (İngiltere Örneği)”. *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi* 37-38 (1992), 67-68.
- La Presse*. “Assemblée Législative Nationale” 1 Haziran 1950. 1. <http://catalogue.bnf.fr/ark:/12148/cb34448033b>
- La Presse*. “Assemblée Nationale Législative.” 13 Haziran 1849. 2-3. <http://catalogue.bnf.fr/ark:/12148/cb34448033b>
- La Presse*, “Assemblée Nationale. Présidence de M. Corbon, Vice-Président. Séance du 21 Mars. 22 Mart 1849. 1-2. <http://catalogue.bnf.fr/ark:/12148/cb34448033b>
- La Presse*. “Le Scrutin du 8 Juillet.” 9 Temmuz 1849. 1. <http://catalogue.bnf.fr/ark:/12148/cb34448033b>
- La Presse*, “Paris, 2 Décembre.” 3 Aralık 1852. 1. <http://catalogue.bnf.fr/ark:/12148/cb34448033b>
- La Presse*. “Paris, 11 Décembre.” 12 Aralık 1851. 1. <http://catalogue.bnf.fr/ark:/12148/cb34448033b>
- La Presse*. “Paris, 13 juin” 14 Haziran 1849. 1. <http://catalogue.bnf.fr/ark:/12148/cb34448033b>
- La Presse*. “Paris, 29 Janvier.” 30 Ocak 1849. 1-2. <http://catalogue.bnf.fr/ark:/12148/cb34448033b>
- Le Courrier Du Gard*. “Actes Officiels” 3 Mart 1848. 2. <http://catalogue.bnf.fr/ark:/12148/cb327512340>
- Le Courrier Du Gard*. “Assemblée Nationale” 29 Haziran 1848. 1. <http://catalogue.bnf.fr/ark:/12148/cb327512340>
- Le Courrier Du Gard*. “Chambre des Députés” 15 Şubat 1848. 2. <http://catalogue.bnf.fr/ark:/12148/cb327512340>
- Le Courrier Du Gard*, “Dépêches Télégraphiques de Paris” 29 Şubat 1848. 1-2. <http://catalogue.bnf.fr/ark:/12148/cb327512340>

- Le Courrier Du Gard*, “Nimes, Bulletin Politique.” 14 Mayıs 1839. 1.
<http://catalogue.bnf.fr/ark:/12148/cb327512340>
- Le Courrier Du Gard*. “Nimes” 16 Nisan 1834. 1.
<http://catalogue.bnf.fr/ark:/12148/cb327512340>
- Le Courrier Du Gard*. “Paris, le 2 Décembre 1851.” 5 Aralık 1851. 1-2.
<http://catalogue.bnf.fr/ark:/12148/cb327512340>
- Le Courrier Du Gard*. “Nimes, le 3 Juin 1850.” 4 Haziran 1850. 1.
<http://catalogue.bnf.fr/ark:/12148/cb327512340>
- Margadant, Jo Burr. “Gender, Vice, and the Political Imaginary in Postrevolutionary France: Reinterpreting the Failure of the July Monarchy, 1830-1848.”, *The American Historical Review*, 104/5 (Aralık 1999), 1469-1487.
- Marx. Karl. – Engels, Friedrich. *Komünist Manifesto*. Bilinmiyor: Eriş Yayınları, 1. Basım, 2003.
- Marx. Karl. *Fransa’da Sınıf Mücadeleleri 1848-1850*. çev. Erkin Özalp, İstanbul: Yordam Kitap, 2022.
- Özkiraz, Ahmet – Talu, Nuray. “Sendikaların Doğuşu; Türkiye ve Batı Avrupa Ülkeleri Karşılaştırması”. *Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi* 2 (2008), 110-114.
- Pilbeam, Pamela. “The Economic Crisis of 1827-32 and the 1830 Revolution in Provincial France.”, *The Historical Journal*, 32/2 (1989), 319-323.
- Pilbeam, Pamela. “The ‘Three Glorious Days’: The Revolution of 1830 in Provincial France.” *The Historical Journal*, 26/4 (1983), 832-840.
- Roberts, J.M. *Avrupa Tarihi*. Çev. Fethi Aytuna. İstanbul: İnkılap Kitabevi, 2016.
- This is Barris! - French History. “The July Revolution of 1830”. *Youtube*. Yayın Tarihi 2020. <https://youtu.be/LUyYLL1BfYc>
- Timur, Taner. *Devrimler Çağı 1848-1871-1917*. İstanbul: Yordam Kitap, 2019.
- Türk Dil Kurumu*. Erişim Tarihi 01/06/2023. <https://sozluk.gov.tr/>
- University of Texas at Austin. *Historical Map of Central Europe to illustrate the Campaigns of Napoleon*. 10 Şubat 2023.
http://www.emersonkent.com/map_archive/central_europe_1806.htm
- University of Texas at Austin. , *History map of Napoleon's Waterloo Campaign, June 16-18, 1815*. 10 Şubat 2023.
http://www.emersonkent.com/map_archive/waterloo_campaign_1815.htm
- Yayla, Atilla. *Liberalizm*. Ankara: Liberte Yayınları, 2015.

- Yurdusever, Nuri. “Fransız Devrimi”. *Türkiye Bilimsel ve Teknik Araştırma Kurumu*, Erişim Tarihi 01/06/2023. https://ansiklopedi.tubitak.gov.tr/ansiklopedi/fransiz_devrimi
- Yücekök, Ahmet N. *Siyasetin Toplumsal Tabanı (Siyaset Sosyolojisi)*. Ankara: Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, 1987.
- Wagstaff, H. M.. “Some Ruling Forces in Modern History: II. Evolution of Democracy in France.”, *The High School Journal*, 1/8 (1918), 5.
- Wallace, R.W. “Napoleon and Waterloo June 18, 1815”, *The Journal of Education*, 81/24 (1915), 653-654.
- Weill, Georges. *L'éveil des nationalités et le mouvement libéral (1816-1848)*. Paris: Librairie Felix Alcan, 1930.
- WIKI, Wikipedia. “Carlisme (Espagne)” Erişim Tarihi 25/03/2023. [https://fr.wikipedia.org/wiki/Carlisme_\(Espagne\)](https://fr.wikipedia.org/wiki/Carlisme_(Espagne))
- WIKI, Wikipedia. “Charles X” Erişim Tarihi 15/02/2023. https://fr.wikipedia.org/wiki/Charles_X
- WIKI, Wikipedia. “Chambre des députés (Restauration)” Erişim Tarihi 11/12/2022. [https://fr.wikipedia.org/wiki/Chambre_des_d%C3%A9put%C3%A9s_\(Restauration\)](https://fr.wikipedia.org/wiki/Chambre_des_d%C3%A9put%C3%A9s_(Restauration))
- WIKI, Wikipedia. “Chamber of Peers (France)” Erişim Tarihi 30/12/2022. [https://en.wikipedia.org/wiki/Chamber_of_Peers_\(France\)](https://en.wikipedia.org/wiki/Chamber_of_Peers_(France))
- WIKI, Wikipedia. “Cocarde” Erişim Tarihi 20/11/2022. <https://fr.wikipedia.org/wiki/Cocarde>
- WIKI, Wiktionary. “de France et de Navarre”, Erişim Tarihi 10/10/2021. https://fr.wiktionary.org/wiki/de_France_et_de_Navarre
- WIKI, Wikipedia. “Journal des débats”. Erişim Tarihi 03/11/2022. https://fr.wikipedia.org/wiki/Journal_des_d%C3%A9bats
- WIKI, Wikipedia. “La Marseillaise” Erişim Tarihi 01/03/2023. https://fr.wikipedia.org/wiki/La_Marseillaise
- WIKI, Wikipedia. “Le Chant des Girondins” Erişim Tarihi 29/03/2023. https://fr.wikipedia.org/wiki/Le_Chant_des_Girondins
- WIKI, Wikipedia. “Longwood House”. Erişim Tarihi 05/05/2021. https://en.wikipedia.org/wiki/Longwood_House
- WIKI, Wikipedia. “Louis XVIII” Erişim Tarihi 25/02/2023. https://fr.wikipedia.org/wiki/Louis_XVIII

- WIKI, Wikipedia. “Napoléon III” Erişim Tarihi 19/03/2023.
https://fr.wikipedia.org/wiki/Napol%C3%A9on_III
- WIKI, Wikipedia. “Reform Act 1832” Erişim Tarihi 22/03/2023.
https://fr.wikipedia.org/wiki/Reform_Act_1832
- WIKI, Wikipedia. “Révolution française”. Erişim Tarihi 18/02/2023.
https://fr.wikipedia.org/wiki/R%C3%A9volution_fran%C3%A7aise

EK

Ek 1: Charles X, Fransa Kralı

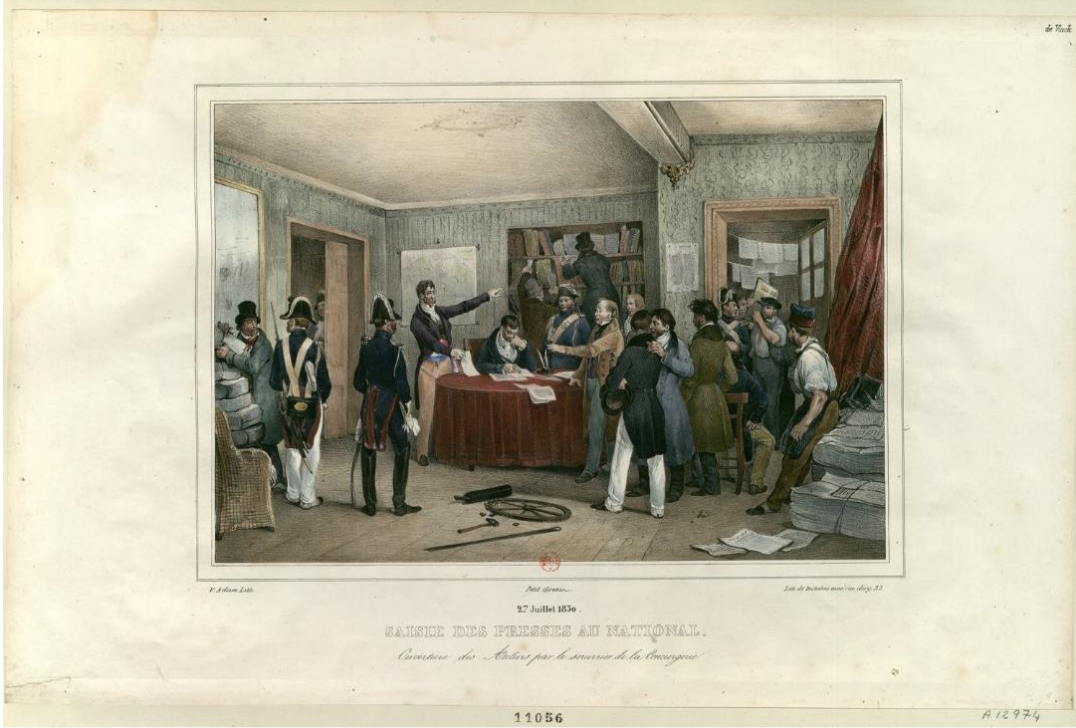
Kaynak: <https://gallica.bnf.fr/accueil/fr>, Erişim Tarihi: 02/05/2021

Ek 2: Napolyon Bonapart'ın 1821'de St Helena'da Ölümü

Kaynak: <https://www.jstor.org/>, Erişim Tarihi: 05/05/2023

Ek 3: Ulusal Basımevine El Konulması ve Atölyelerin Çilingir İle Açılması, 27 Temmuz 1830

Kaynak: <https://gallica.bnf.fr/accueil/fr>, Erişim Tarihi: 03/05/2023

Ek 4: 1830 Devrimi, 3 Ağustos. - Rambouillet' ye Hareket

Kaynak: <https://gallica.bnf.fr/accueil/fr>, Erişim Tarihi: 12/05/2023

Ek 5: Orléans Dükü Louis Philippe, Krallığın Korgeneralinin, Hôtel De Ville'e Gitmek Üzere Palais-Royal' dan Ayrılması (31 Temmuz 1830)

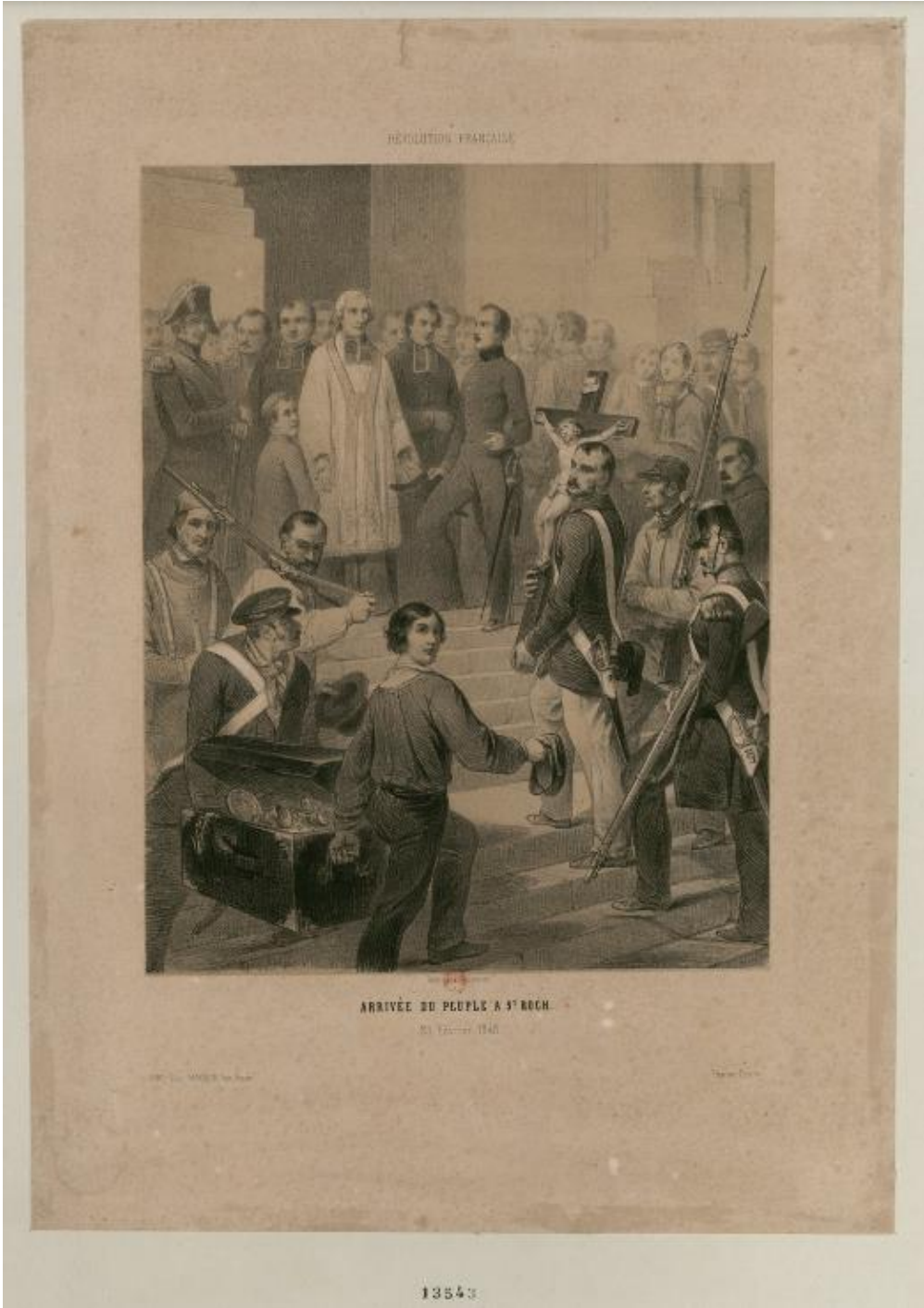
Kaynak: <https://gallica.bnf.fr/accueil/fr>, Erişim Tarihi: 12/05/2023

Ek 6: Fransa Kralı Louis-Philippe'in Bir Tasviri

Kaynak: <https://gallica.bnf.fr/accueil/fr>, Erişim Tarihi: 12/05/2023

Ek 7: 24 Şubat 1848. Halkın Saint Roch' a Varışı

Kaynak: <https://gallica.bnf.fr/accueil/fr>, Erişim Tarihi: 12/05/2023

Ek 8.: 24 Şubat 1848 İhtilali Tasviri

Kaynak: <https://gallica.bnf.fr/accueil/fr>, Erişim Tarihi: 12/05/2023

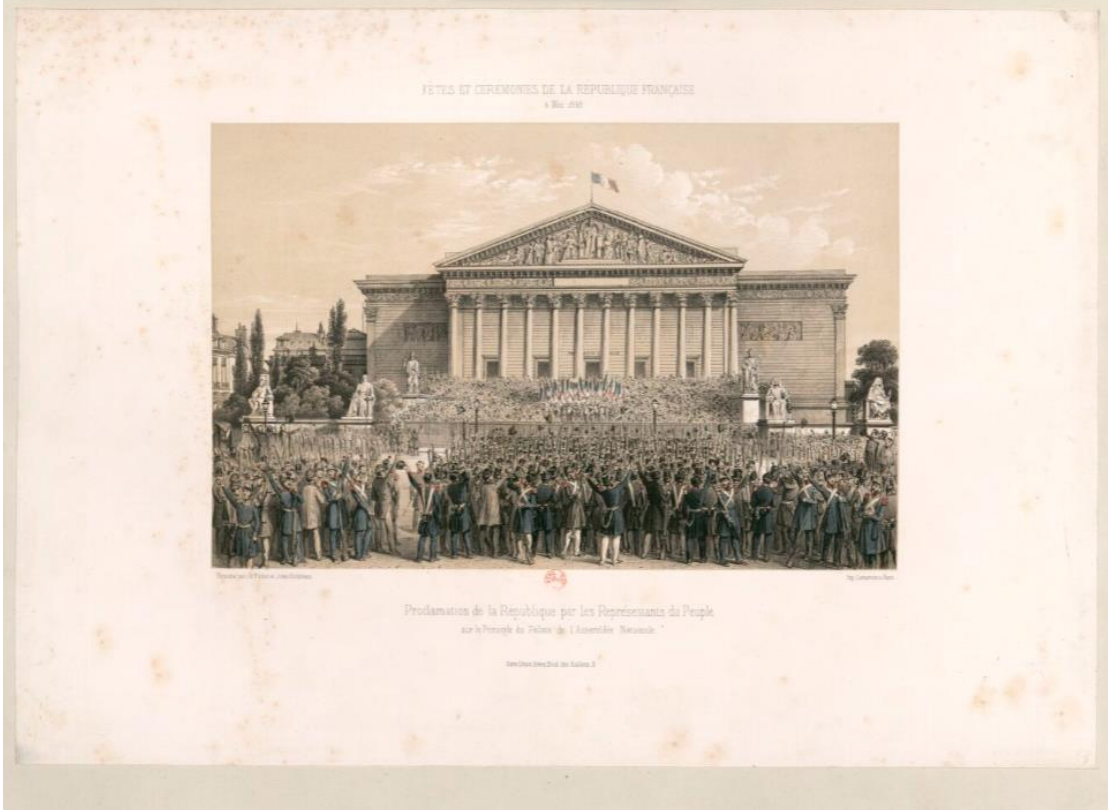
Not: “Tuileries ele geçirildiğinde, Halk şapelde muhteşem bir İsa heykeli buldu. Halk durdu ve selam verdi. Söylenmesi gereken ilk şey, bu heykelin dünyada Kutsal olan her şeye saygı duyan Asil İnsanlar! Evrensel kardeşlik yarasını ilan edeni kutsayan Asil Perque! Paris. Victor DELARUE 10. Place Desaix N 10.”

Ek 9: Tuileries Tahtının Halk Tarafından Bastille'e Taşınması, 24 Şubat

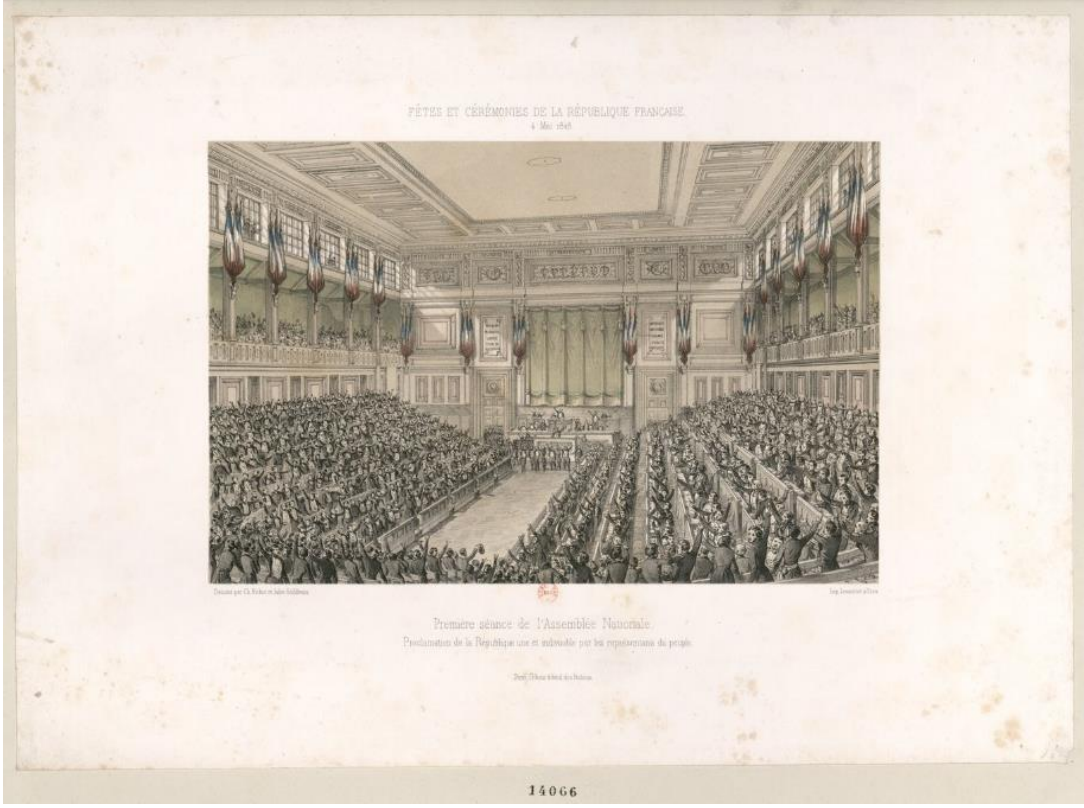
Kaynak: <https://gallica.bnf.fr/accueil/fr>, Erişim Tarihi: 12/05/2023

Ek 10: Milletvekilleri Tarafından Ulusal Meclis Binası Peristili'nde Cumhuriyetin İlanı,
4 Mayıs 1848

Kaynak: <https://gallica.bnf.fr/accueil/fr>, Erişim Tarihi: 12/05/2023

Ek 11: Ulusal Meclis'in İlk Oturumu, 4 Mayıs 1848

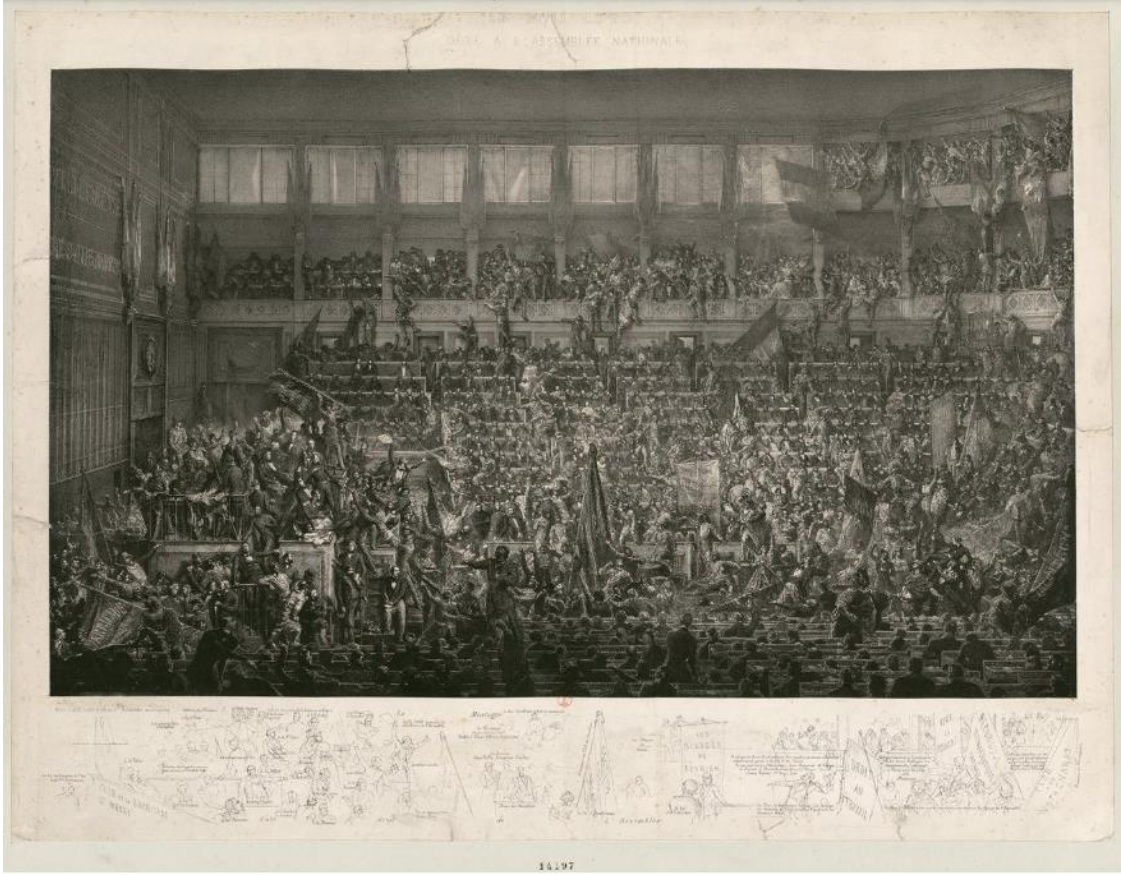
Kaynak: <https://gallica.bnf.fr/accueil/fr>, Erişim Tarihi: 12/05/2023

Ek 12: Ulusal Meclis Salonunun İşgali, 15 Mayıs 1848

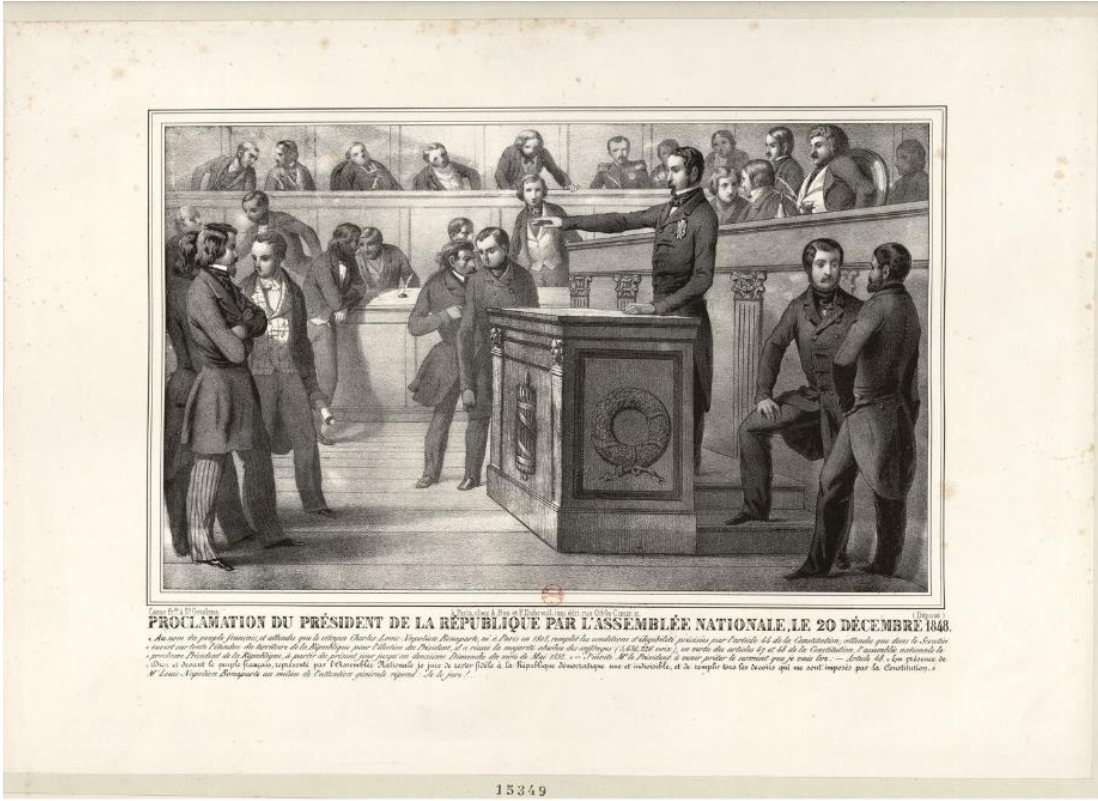
Kaynak: <https://gallica.bnf.fr/accueil/fr>, Erişim Tarihi: 12/05/2023

Ek 13: 15 Mayıs 1848, Ulusal Meclis'e İthaf Edilen Bir Tasvir

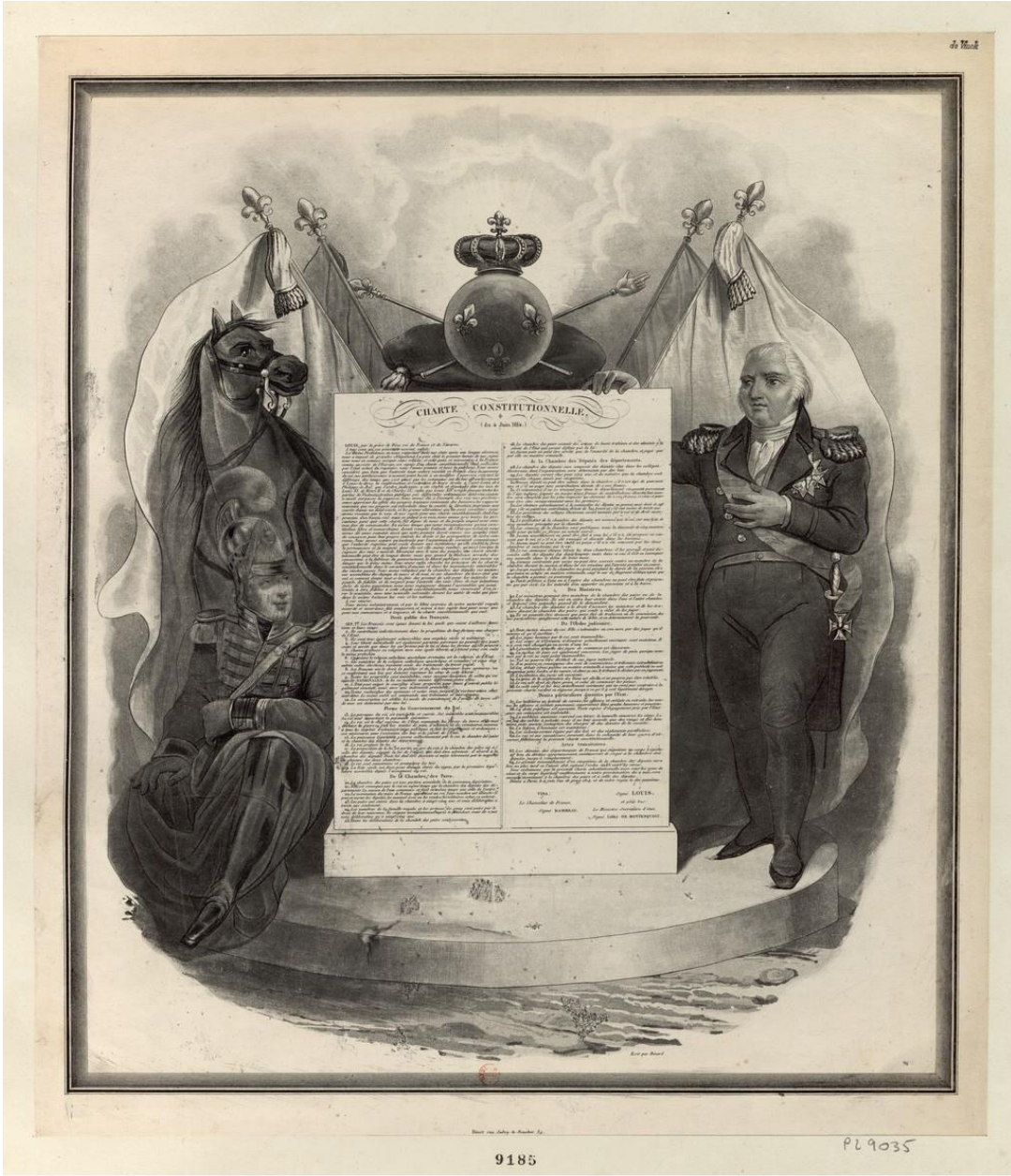
Kaynak: <https://gallica.bnf.fr/accueil/fr>, Erişim Tarihi: 12/05/2023

Ek 14: Cumhurbaşkanı'nın Ulusal Meclis Tarafından İlanı, Aralık 1848

Kaynak: <https://gallica.bnf.fr/accueil/fr>, Erişim Tarihi: 12/05/2023

Ek 15: Anayasal Tüzük, 4 Haziran 1814

Kaynak: <https://gallica.bnf.fr/accueil/fr>, Erişim Tarihi: 22/01/2023

Ek 16: Anayasal Tüzük, 1830

Source gallica.bnf.fr / Bibliothèque nationale de France

Kaynak: <https://gallica.bnf.fr/accueil/fr>, Erişim Tarihi: 23/02/2023

ÖZ GEÇMİŞ

Ad Soyad: Merve ŞAHİN	
Eğitim Bilgileri	
Lisans	
Üniversite	Sakarya Üniversitesi
Fakülte	Fen-Edebiyat Fakültesi
Bölümü	Tarih Bölümü
Makale ve Bildiriler	
1. Merve ŞAHİN, “Osmanlı Basınında Bir Paris Etkisi: Le Libéral Ottoman Gazetesinde Öne Çıkanlar”, <i>Sosyal, İnsan ve İdari Bilimlerde Öncü ve Çağdaş Çalışmalar</i> , (Haziran 2023), s. 653- 668, ISBN: 978-625-6945-79-1.	